

not in Berlin

HET BLYDE BREDA,
OFTE
KORT VERHAAL
VAN DE
PLEGTIGE INTREDE
VAN DEN
ALLERDOORLUGTIGSTEN VORST
WILLEM CAREL HENDRIK FRISO,
PRINCE VAN ORANJE EN NASSAU, STADHOUDER KAPITEIN EN ADMIRAAL-GENERAAL VAN GELDERLAND EN HET GRAAFSCHAP ZUTPHEN, ERF-STADHOUDER EN KAPITEIN GENERAAL VAN VRIESLAND, STADHOUDER EN KAPITEIN GENERAAL VAN GRONINGEN EN OMMELANDEN; EN VAN HET LANDSCHAP DRENTHE, RIDDER VAN DE KOUSSEBAND, &c. &c. &c.

ALS
HEER EN BARON VAN BREDA:
ENDE
HAARE KONINKLYKE HOOGHEID
ANNA,
KROONPRINCESSE VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, EN IERLAND, PRINCESSE VAN BRUNSWYK-LUNENBURG, &c. &c. &c.

Geschied op den XIII. van Herfst-maand, MDCCXXXVII.
Met kopere Plaaten.

IN 's GRAVENHAGE,
By { JACOBUS VAN DEN KIEBOOM, *EN TE BREDA,* JOHANNES VAN DEN KIEBOOM,
MDCCXXXVII.

AAN DEN

DOORLUGTIGSTEN

VORST EN HEER

WILLEM CAREL HENDRIK FRISO,

BY DER GRATIE GODS, PRINCE VAN ORANJE EN NASSAU, GRAAF VAN CATZENELNBOGEN, VIANDEN, DIEST, SPIEGELBERG, BUREN EN LEERDAM; MARQUIS VAN TER VEER EN VLISSINGEN, BARON VAN BREDA, BIELSTEIN, DE STAD GRAVE EN DEN LANDE VAN KUYK, YSSELSTEIN, CRANENDONK, EYNDHOVEN EN LIESVELT; HEER VAN BREDEVOORT, TURNHOUT, GEERTRUIDENBERG, DE WILLEMSTAD, CLUNDERT, St. MARTENSDYK, SEVENBERGEN, STEENBERGEN, DE HOOGE EN LAAGE ZWALUWE, NAALDWYK, GRIMBERGEN, HERSTAL, ARLAY, NOSEROY, St. VITH, BUTGENBACK, DAASBURG, EN WARNETON, ONAFHANKELYKE HEER VAN HET EILAND AMELAND, ERFBURGGRAAF VAN ANTWERPEN, EN VAN BESANÇON, ERFMAARSCHALK VAN HOLLAND, STADHOUDER KAPITEIN EN ADMIRAAL-GENERAAL VAN GELDERLAND EN 'T GRAAFSCHAP ZUTPHEN, ERF-STADHOUDER EN KAPITEIN-GENERAAL VAN FRIESLAND, STADHOUDER EN KAPITEIN-GENERAAL VAN GRONINGEN ENDE OMMELANDEN, EN VAN 'T LANDSCHAP DRENTHE, RIDDER VAN DE KOUSSEBAND. &c. &c. &c.

EN AAN

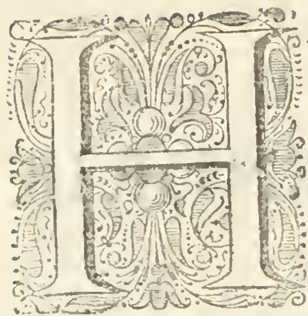
HARE KONINKLYKE HOOGHEID

ANNA,

KROONPRINCESSE VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK EN IERLAND, PRINCESSE VAN BRUNSWYK-LUNENBURG &c. &c. &c.

Werd met alle Eerbied dit Werk opgedragen door hare HOOGHEDENS getrouwe Onderdaan en ootmoedigen Dienaar

P. DE SWART.

AARE DOORLUGTIGSTE HOOGHEDEN, op den XI. van Herfst-maand van *Zoesdyk* vertrokken zynde, arriveerden op dien zelven dag des avonds omtrent ten 6 uuren in de Vryheid *Oosterhout*, gelegen omtrent twee uuren van de Stad *Breda*; alwaar dezelve, onder het luiden der Klokken en het afwaayen van Prince-Vlaggen van alle de Torens, door de Burgery in twee Compagniën verdeeld, als mede door het Schutters-Gilde en Bye-Gilde, met vliegende Vaandels, onder het schieten van verscheidene Salvôs, en het spelen van sestien Musicanten en twee Walthorens, wierden ingehaald; en door alle de Heeren *Officieren* van de Baronnie *en Corps*, mitsgaders door de *Magistraat* van de Vryheid, verwelkomt wierden, en gecongratuleert, ten Huize van den Heere Rentmeester *Schoorn*; alwaar HAARE HOOGHEDEN haren intrek hadden genomen; voor welke Huisinge ook twee Mannen te Paerd, met bloote Sabels in de hand, geposteerd wierden, om wagt te houden; en ook de Musicanten, tot 's nagts ten 12. uuren, bleven spelen.

Des anderen daags op den XII. voordemiddag hebben die van de Schuttery, onder het spelen van dezelve Musicanten, den Vogel geschoten: waar by, niet alleen SYNE HOOGHEID zelve tegenwoordig was; maar HAARE KONINGLYKE HOOGHEID wierd ook door den Heere Hofmeester *Grovesteins* geleid naar het Huis van den Heere Officier, om dese exercitie aan te sien; ende wierd, naar het eindigen van dezelve, wederom naar het Huis van den Heere Rentmeester door het geheele Gilde geconvoyeerd; en wierden, door het zelve, wederom 6 Salvôs geschoten.

Na dat HAARE HOOGHEDEN aldaar wederom vernagt hadden, vertrokken dezelve, op den XIII. 's voormiddags, omtrent ten 11. uuren; en wierden, door de Heeren *Gecommitteerden uit de Ed. Agtb. Magistraat der Stad Breda*, te weten den Wel-Ed. Gestrengen Heere *Johan Gerhard Michgorius* Burgermeester, en twee Heeren Schepenen Commissarissen, namentlyk *Huibregt Johan Ooms*, en *Johan Frederik Tromer*, als mede den Heere *Mr. Sebastiaan Jan Meyers*, Griffier, op de Grens-scheidinge,

tus-

tusschen Breda en Oosterhout ontmoet; en door gemelden Heere Burgermeester *Michgorius* op de navolgende wyze gecomplimenteert.

DOORLUGTIGSTE VORST en KONINKLYKE VORSTINNE GENADIGSTE HEER EN VROUWE.

U*We* HOOGHEDENS *schuldpligtige en seer Getrouwe* Magistraat *der Stad* Breda *heeft ons gecommitteert, om Uwe* HOOGHEDEN *op dese plaatse, alwaar het Territoir en de Jurisdictie aan dese zyde van haare Stad een begin neemt, met de uiterste eerbiedigheid en onderdanigheid te ontmoeten; en teffens met alle uitdruckingen van blydschap en vreugde te recipieren; en sodanige betuigingen, wenschen, versekeringen, versoekken en beloften aan Uwe* HOOGHEDEN *te doen, als wy, na deses tyds gelegentheid, het dienstigste, betamelykste, en meest met onse schuldige pligt overeenkomende, souden oordelen.*

Dien volgens versoekken wy ootmoediglyk van Uwe HOOGHEDEN *verlof, om ons daar van te mogen acquiteren; en onse voorschreve commissie aan Uwe* HOOGHEDEN *uit te voeren.*

Wy nemen dan de Vrymoedigheid, DOOOLUGTIGSTE VORST EN KONINGKLYKE VORSTINNE, *van Uwe* HOOGHEDEN *op dese plaats met alle nederigheid en blydschap, ja als met gulle en opene herten te ontfangen, en op dese onse jurisdictie, met een weêrgaloose vreugde, wellekom te heeten.*

Wy betuigen opregtelyk, dat ons nooit grooter vreugde soude hebben konnen gebeuren, als dat wy de eere en het geluk mogen genieten, van Uwe HOOGHEDEN *in sulk eene volmaekte en gewenschte gesontheid te mogen ontmoeten, en van ons diep respect te versekeren; voornamentlyk op desen* dag, *een dag, op welke ons niet alleen het geluk mag gebeuren van de* Geboorte-dag *van Uwe* HOOGHEID, (*die op 't speciael welbehagen en goedvinden van Uwe* HOOGHEID, *vermits deselve op een Sondag inviel, tot op desen dag is uitgestelt, en verschooven*) *op eene plegtige wyse, naar gewoonte te*

 cele-

celebreren; maar op welke wy ook te gelyk verwaardigd worden, waar naar wy lang gewenſcht, en om gezugt hebben, dat wy Uwe HOOGHEDEN, *als onſe Genadige* Heer *en* Baron, *Vrouwe en* Baroneſſe, *derſelver ſolemnele* Intrede, *in onſe Stad, ſullen mogen ſien doen; om by die gelegentheid aan Uwe* HOOGHDEN *onſe ſchuldige* Hulde *te mogen bewyſen.*

Wy wenſchen dan van gantſcher herten, dat wy en onſe Naſaten den dag van uwe HOOGHEIDS *ſeer illuſtre en gelukkige* Geboorte *nog eene groote meenigte van jaren, door Godts goedheid en in ſynen zegen, op eene ſolemnele wyſe, ſullen mogen vieren; en dat wy en onſe Naſaten telkens by die gelegentheid ons, hoe langer hoe meer, ſullen mogen verblyden, ſoo wel wegens de continuatie van Uwe* HOOGHEIDS *ſeer gewenſchte en volmaakte geſontheid, als van de proſperiteit en aanwaſch van zegeningen over Uwe* HOOGHEIDS *Dierbaar Perſoon, en nooit genoeg gepreſe* KONINKLYKE GEMALINNE.

Wy wenſchen verders van ganſcher herten, dat Uwe HOOGHEDENS *plegtige* Intrede *in onſe Stad gelukkig, en Uwe* HOOGHEDENS *verblyf in deſelve langduurig moge ſyn; en met alle genoegen gepaart gaan: en dat Uwe* HOOGHEDENS *lang gewenſchte Hooge en clemente Regeringe over ons en onſe Stad, om ſoo te ſpreeken, moge ſyn ſonder einde.*

Wy wenſchen daar benevens uit het binnenſte van onſe herten, dat de Groote Godt Uwe HOOGHEDEN *gelieve te zegenen met Princelyke* Nakomelingen, *jonge* Vorſten *en* Vorſtinnen; *in welke de Deugden en Voortreffelykheden van Uwe* HOOGHEDEN *en derſelver Roemrugtige* Voor-vaderen *uitblinken, ende herleven; ten einde wy en onſe Nakomelingen ten allen tyde door Uwe* HOOGHEDEN, *en daar na, door Uwe* HOOGHEDENS Vorſtelyke Deſcendenten, *als onſe wettige* Heeren en Baronnen, *gunſtig mogen werden geregeert, en beſchermt.*

Eindelyk wenſchen wy aan Uwe HOOGHEDEN *alle verdere bedenkelyke Zegeningen, ſoo naar ziel, als naar lighaam; en een voorſpoedig en gewenſcht ſucces in alle Uwe* HOOGHEDENS *hooge ondernemingen en edelmoedige deſſeinen. En in 't byſonder wenſchen wy aan Uwe* HOOGHEID, *dat, gelyk Uwe* HOOGHEID, *met verlof geſprooken,*

ken, compleet besit alle de Voortreffelyke Deugden *van die Groote* Vorsten *en Roemrugtige Helden van de Doorlugtigste Huisen van* Oranje *en* Nassau, *welke dese Republyk, ten kosten van hun Goed en Bloed, hebben opgebouwd, en van tyd tot tyd, hoe langs hoe meer, bevestigd; dat Uwe* HOOGHEID *even gelyk Opvolger en Besitter mag worden van alle derselver voordeelen en gelukken.*

Wy bidden eindelyk seer onderdaniglyk, om de genadige Protectie van Uwe HOOGHEDEN *over onse Stad en de Regeringe van deselve.*

Wy bidden mede ootmoediglyk, dat Uwe HOOGHEDEN *de voorschreve* Regeringe *by haare Auctoriteit en Magistraal Regt en Gesag tegens de gene, welke met alle hunne pogingen tragten het een en het ander te vernietigen, immers, soo veel hen doenlyk, te verminderen, gratieuslyk gelieve te beschermen; en onse Stad by haare oude* Voorregten, Keuren, *en* Privilegien *gunstig te bewaren: deselve te confirmeren; en de Regeringe en de Stad, met nieuwe* Voorregten *by dese Blyde Inkomste, naar het voorbeeld van voorige* Heeren *en* Baronnen, glorieuser gedagtenisse, *te begunstigen:*

Daar en tegen, DOORLUGTIGSTE VORST *en* KONINKLYKE VORSTINNE, *beloven en versekeren wy Uwe* HOOGHEDEN, *als met gestaafden eede, dat de Regeringe en de Stad Uwe* HOOGHEDEN *onderdanig, gehoorsaam en getrouw sullen syn; en dat wy sulks in noodt, en by onverwagte toevallen (die de Heere egter genadig verhoede, en van Uwe* HOOGHEDEN *en ons afwende!) met al ons vermoogen; ja selfs met ons goed en bloed sullen tragten te betoonen, en te bevestigen.*

Op welk compliment Syne Hoogheid, soo voor sig selven, als voor desselfs Koninklyke Princesse, op ieder poinct uitnemend obligeant en gratieus antwoordde; doende seer kragtige beloften en versekeringen, ter materie dienende, aan de voorschreve Heeren Gecommitteerdens.

Na dat Haare Hoogheden de *Harangue* van de voorsz. Heeren Gecommitteerden aangehoord, en deselve, in seer gratieuse termen, beantwoord hadden, vervolgden deselve hunnen weg door *Teteringen* (alwaar de Burgery mede met vliegende Vaandels in de Wapenen

 stond)

ſtond) en reden dus voort naar een Land-gebouw, aan Syne HOOGHEID toebehoorende, en genaamd het *Speelhuis*, leggende ſeer naby de Stad *Breda*: op welk Huis, het middagmaal wierd gehouden.

Ondertuſſchen ſond de Heer *van Leiden*, *Commandant* van het Guarniſoen eenen Officier met 24. Ruiters naar 't gemelde Speelhuis, met ordre, om Haare HOOGHEDEN van daar naar de Stad te eſcorteren.

Naar welke Haare HOOGHEDEN des namiddags tuſſchen 2 en 3 uuren ſyn gereden: alwaar deſelve binnen de *Boſſe-poort* gekomen ſynde, de Militaire wagt onder de Wapenen vonden; en door den Heer Officier, welke den Marſch deed ſlaan, en het Geweer preſenteren, met de Piek wierden geſalueerd.

Het *Kanon* van de Stads Wallen wierd aanſtonds geloſt, en alle de Klokken geluid: wyl ondertuſſchen van alle de Torens van de Stad, van de meeſte Molens, op de Wallen, en op de Schepen in de Haven, overal *Oranje Vlaggen* afwaaiden.

De *Burgery*, beſtaande in 6 Compagniën, was in het Geweer, met *Oranje* Linten en *Cocquardes* vercierd: hebbende meeſt alle de Kapiteins en andere Officieren ſig ſelven, ten bewyſe van een ſonderling reſpect voor Haare HOOGHEDEN, in rood ſcharlaken met goude knopen, ofte andersſins, op het zinnelykſte gekleed.

Door deſe *Burgery*, welke, van het begin van de *Bosſtraat* af, tot aan het *Kaſteel* toe, in 2 *Detailles*, gerangeerd ſtond, wierden Haare HOOGHEDEN, in het voorby ryden, met de Vaandels en Pieken geſalueerd, en onder het ſlaan van den Marſch, het Geweer, aan dezelve gepreſenteerd. En wanneer Haare HOOGHEDEN gepaſſeerd waren, wierden deſelve telkens, door deſe Burgers, in gelederen, Compagniesgewyſe opgevolgd.

De *Orde*, in welke de Illuſtre Train voortging, was deſe navolgende.

Voor af reed een Corporaal met 4 *Ruiters* van het *Detachement*, met bloote Degens in de hand.

Daar op volgden de voornaamſte *Heeren* van het Gevolg van Haare HOOGHEDEN; als

De Heeren *Talbot* en *de Rambouillet*, Edellieden van de PRINCESSE ROYALE.

De

De Heeren *Bigot*, de *Saumaise*, en *van Groveſtins*, Edellieden van Syne Hoogheid.

De *Graaf Hendrik van Naſſau La Lek*, Kamerheer van Haare Koninklyke Hoogheid.

De Heer *Baron van Aylva*, Opper-Stalmeeſter van Syne Hoogheid, alle te paard, in ſeer rykelyke klederen, en met eclatante Monteringen van geborduurde Scabrakken enz.

Als mede vier *Pagies* van Haare Hoogheden, in blaauw Fluweel, met goude Galonnen, en goud Lakenſche Camiſolen, met goude Franjes aan dezelve, zeer koſtelyk gekleed, mede te paard rydende, leggende de twee jongſte Pagies voor op de Koets van Haare Hoogheden.

Het Vorstelyk Paar, op het heerlykſt uitgedoſt, en de oogen en herten van de Aanſchouwers naar zig trekkende, blinkende in het byzonder de Princeſſe Royale, door een ſchat van Juweelen, was geſeten in eene Koninklyke Statie-koets, getrokken, door een geſpan van 6 moedige en uitgeleſe grauwe Hengſten, met witte manen en ſtaerten; welker toomen en tuigen van goud blonken; en die door 6 Palfreniers, wierden geleid. Elf *Lackyen* gingen by de Koets met koſtbare Liveryen van goude Galonnen enz. gekleed.

Agter de Koets volgde de Hr. *Officier*, met den Trompetter en de overige *Ruiters* van het bovengemelde Eſcorte.

Daar na kwam eene koſtelyke *Parade-koets* van Haare Hoogheden, met 6 ſchone Moorkopte Hengſten beſpannen.

In de *tweede* Koets, getrokken van 6 keurlyke ſwarte Paarden waren *Mylady Herbert* en *Mylady Forreſter*, Dames d'Honneur.

In de *derde* Koets, insgelyks met 6 ſchone Paarden beſpannen, ſaten *Miſſ. Sutton* en *Miſſ. Cotterel*, Demoiſelles d'Honneur.

In de *vierde* Koets, mede door 6 Paarden getrokken, ſaten *Mrs. Scott* en *Mrs. Pennings*, Bedchamberwomen van Haare Koninklyke Hoogheid.

Wanneer Haare Hoogheden, met dit aanſienlyk Gevolg, byna tot aan het einde van de *Bosſtraat*, waren

C voort-

voortgereden, vertoonde ſig aan deſelve ter ſlinkerzyde het *Oudmannen-huis*, met veel Bloem-werk en Feſtonnen opgecierd, met deſe volgende Inscriptien, boven de Poort van het ſelve.

ILLUSTRISSIMUS PRINCEPS AURIACUS ET SERENISSIMA REGIA PRINCEPS DULCE DECUS ET PRAESIDIUM NOSTRUM.

De Doorlugtigſte Vorſt van Oranje en de Hooggebore Koninklyke Princeſſe ſyn onſe lieffelyke Roem en Onderſteuninge.

Wat lager ſtonden deſe Verſen.

FLOREAT AURIACUS CELSA CUM CONJUGE PRINCEPS:
ET NUNQUAM ILLUSTRI PROLE DOMUS CAREAT!

De Prins van Oranje groeye en bloeye, met Syne Doorlugtige Gemalinne: en nooit moeten 'er Vorſtelyke Naſaten aan dit Geſlagt ontbreken!

Aan het einde van die ſelve Bosſtraat, niet verre van de brugge, reden HAARE HOOGHEDEN, met haar hoogaanſienelyk Gevolg, door de eerſte *Eere-poorte*, dewelke 35. voeten hoog, en 34. voeten breed was, en naar de *Toscaanſche* Architecture gebouwd; waar van dit het *opſchrift* was.

VIVAT FLOREAT PERENNET CELSISSIMUS PRINCEPS CUM SERENISSIMA PRINCIPE REGIA.

Gelukkig en lange leve en bloeye de Doorlugtigſte Vorſt, met Syne Doorlugtigſte Koninklyke Princeſſe!

Het *Sinnebeeld*, aan de eene zyde, was een Ovaal-Schild, het welke met herten vervuld was; en waar by geſchreven ſtond.

BENEVOLENTIA EST OPTIMUM PRAESIDIUM.

De Goedwilligheid der Onderſaten houd het Oppergezag beſt ſtaande.

Het *Sinnebeeld* aan de andere zyde was een draayend rad

VIVAT
FLOREAT PEREN
NET CELSISSIMUS
PRINCEPS CUM
SERENISSIMA
PRINCIPE
REGIA

Fr. Swart, Archit. civ. delin. *J. Besoet direxit*

rad van een Water-molen, welkers asse in deselve plaatse blyft, met dese woorden.

MENS IMMOTA MANET.

Myn Geest blyft onbewogen.

De tweede *Eere-poort* sagen HAARE HOOGHEDEN, in het doortrekken, staan op het einde van de *Vee-markt.* Dese was 37 voeten hoog, en 23 voeten breed, volgens de *Dorische* orde opgestelt. Het *Opschrift* van deselve was.

LONGE LEVIS AURA FERET, SI PIA FATA VELINT.

Soo het de Voorsienigheid behaagd, sal een Lugt koeltje .... verre doen spoeden.

Het *Sinnebeeld*, aan de eene zyde, was de *Liefde*, verbeeld door eene Vrouwe, met een Kind op den arm, het welke sy vriendelyk toelachte, en in de regterhand hield sy een vlammend Herte, by welke verbeeldinge dese woorden geschreven stonden.

VIVIT AD EXTREMUM.

Sy leeft tot het uiterste toe.

Het *Sinnebeeld*, aan d'andere zyde, was de *Trouw*, verbeeld door eene Vrouwe met een Hond aan haare slinker-zyde sittende, houdende een sleutel in haare regterhand.

De woorden waren.

HIC SPECTANDA FIDES.

Hier is de Trouw te sien.

Door de *Eereboog* gereden synde, kwamen HAARE HOOGHEDEN, op de ruime groote Markt: alwaar de Peuye van het Stadhuis een Portaal van een Tempel verbeeldde, alwaar THEMIS Godinne der Geregtigheid op haren Throon stond geplaatst, met dit byschrift.

REGIT ET CORRIGIT.

Sy bestiert en verbetert.

Men ſag 'er ook het *Wapen* van de Stad, hebbende tot *Tenants* twee Leeuwen, uit welker monden twee Fonteinen ſprongen van roode en van witte Wyn; waar onder, dit opſchrift was te lezen.

AD LIBERALIA CIVES VOS VOCAMINI: LIBERÉ HOC FESTO DIE LICET, LIBERALI GAUDIO, LIBERO PATRI LITARE.

Burgers en Ingezetenen, gy word genodigd, tot deſen vrolyken Feeſt-dag; op welken, het u lieden vryſtaat u ſelven, met een teug Wyn, te vervrolyken.

Onder het voorgemelde Portaal, voor het Stadhuis, ſtonden de Trompetters en Pauken van het Guarniſoen, dewelke onophoudelyk een vrolyk geluid maakten, en ſoo haaſt het *Illuſtre Paar*, op de Markt verſcheen, ophieven te ſpeelen van *Wilhelmus van Naſſauwen*: 't geen ook door den Klokkeniſt op den Toren wierd geſpeeld.

Wanneer HAARE HOOGHEDEN, onder het aanſchouwen van eene ontelbare menigte van Menſchen, welke uit alle de omleggende plaatſen en verſcheide Provinciën waren toegevloeid, het Stadhuis voorby reden, kwamen deſelve aan eene ſeer voortreffelyke *Eerepoort*, welke naby het einde van de groote Markt, volgens de *Romeinſche* Bouwkunde, was opgerigt, en 46. voeten hoog, en 33. voeten breed was.

Het *Sinnebeeld*, op de eene zyde, was eene frai *vercierde Pylaar*, met deſe woorden.

FULCIT ET ORNAT.

Hy onderſteunt en verciert.

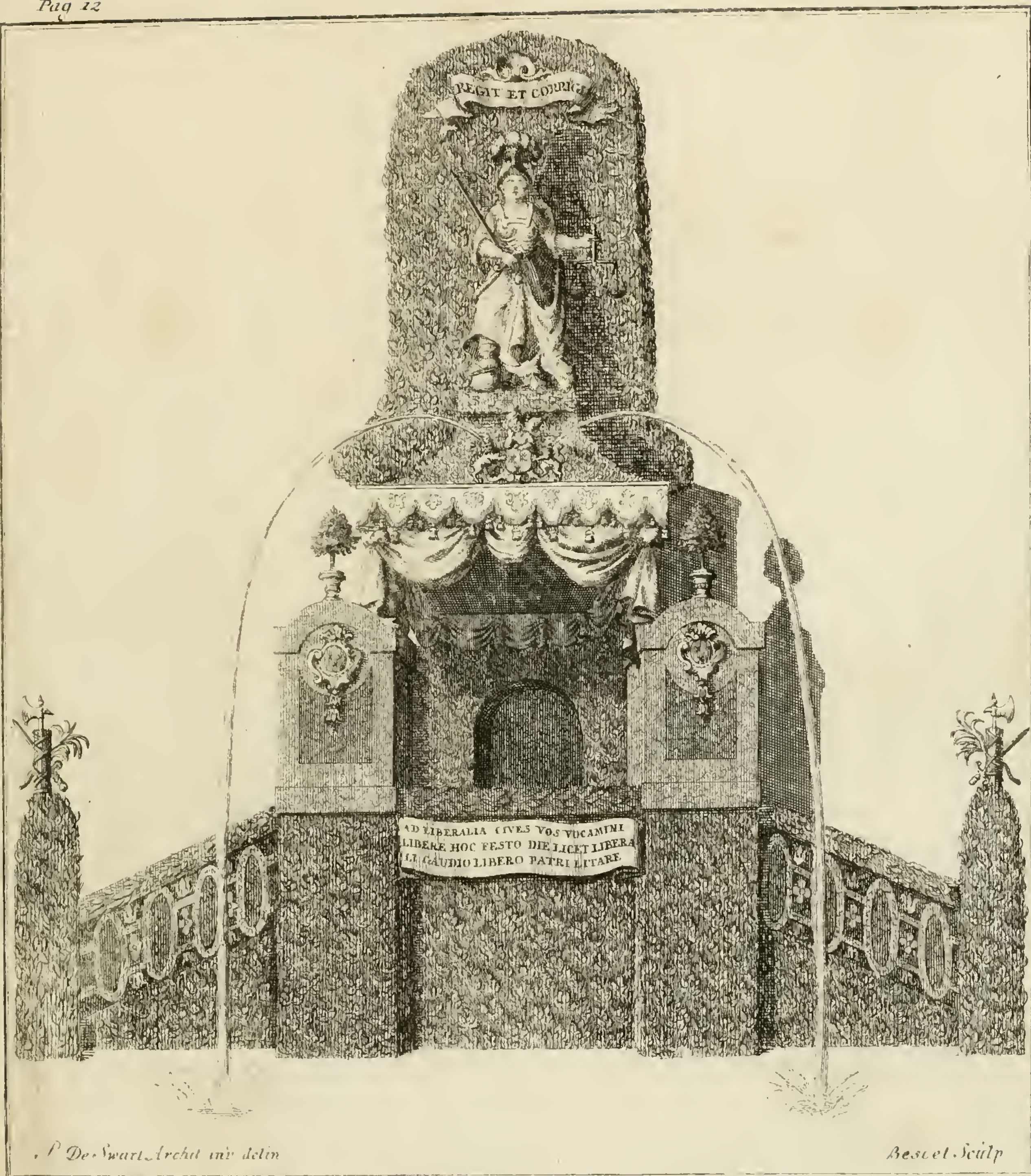
Het Sinnebeeld, aan de andere zyde, was een *Ryſende Son*, by welke ſtond.

ORITUR, UT PROSIT.

Sy gaat op, om goed te doen.

De Sin-ſpreuk, onder de Wapens van HAARE HOOGHEDEN in de Gevel van het Gebouw, was deſe.

VIR-

P. De Swart Archit inv delin

Bescet Sculp

IRTUS UNITA VALET

FULGET ET ORNAT

ORI TURI ET PROSIT

P. De Snort inv. et del.

sculp.

VIRTUS UNITA VALET.

Vereende Deugd doet kragt.

Nog ſag men, aan de zyde, de Waakſaamheid, verbeeld als eene gewapende Vrouwe, houdende een uitgetogen Swaard in de regterhand; en in de ſlinkerhand een brandende Fakkel.

Hier by ſtonden deſe woorden te leſen.

NON IGNAVIS VOTIS, SED VIGILANDO ET AGENDO, PROSPERE CEDUNT OMNIA.

Niet door laffe en ledige wenſchen; maar door waken en arbeiden, brengd men de ſaken tot een gewenſchten uitſlag.

Aan de andere zyde, ſtond eene verbeeldinge van de *Voorſigtigheid*, voorgeſteld als eene Vrouwe, met een Spiegel in haare regterhand, om welke een Slang gevlogten was, hebbende om haar hooft een krans van klimloof.

Ende waren deſe woorden daar bygeſteld.

PRUDENTIA VIRTUTUM GUBERNATRIX ET STATUS PUBLICI MUNIMENTUM PRÆCIPUUM.

De Voorſigtigheid is de Beſtierſter van alle Deugden, en de voornaamſte ſteun van het gemeene beſt.

Op het *Kaſteel-plein* gekomen ſynde, rangeerden ſig aldaar de voornoemde 6 Compagnien van de Burgery, by wyſe van een Regiment, en ſalueerden wederom, onder het ſlaan van den Marſch, en het preſenteren van het Geweer, met de Vaandels en Pieken, HAARE HOOGHEDEN; dewelke, voorby paſſerende, wederom eene *vierde* magnificque *Eereboog* doortrokken: welke even voor de Brug van het Kaſteel was geſteld.

Sy was, volgens de *Architectura compoſita*, gebouwd, en hadde 30 voeten in de hoogte, en 43 in de breedte.

Aan de eene zyde ſtond Hercules verbeeld; en daar by geſchreven:

DOCTA PER ORA VIRUM VOLAT, ET NON INTERIT UNQUAM.

Hy ſweeſt op de tongen der Geleerde Mannen, en ſyn roem ſterſt nimmermeer.

Aan de andere zyde was de beeltenis van *Pallas*, met deſe woorden.

CONSILIO ET VIRTUTE CUNCTA SUPERANTUR.

Door beleid en Dapperheid overwind men alles.

De Sinſpreuk was, aan de eene zyde:

QUOS PROBAT, ILLUSTRAT.

Die Hy goedkeurt, verheſt Hy.

De *Sinſpreuk*, welke ter andere zyde ſtond, was deſe.

NON ABDUCI FALLACIIS, NON SEDUCI BLANDITIIS, NON FRANGI INJURIIS, MAGNÆ VIRTUTIS EST.

Sig door geene Bedriegeryen, te laten aftrekken, nog door Vleyeryen te laten verleiden, nog door Beledigingen in te kreuken, is het werk van eene groote Dapperheid.

Onder de *Wapens* van HAARE HOOGHEDEN ſtonden de navolgende byſchriften:

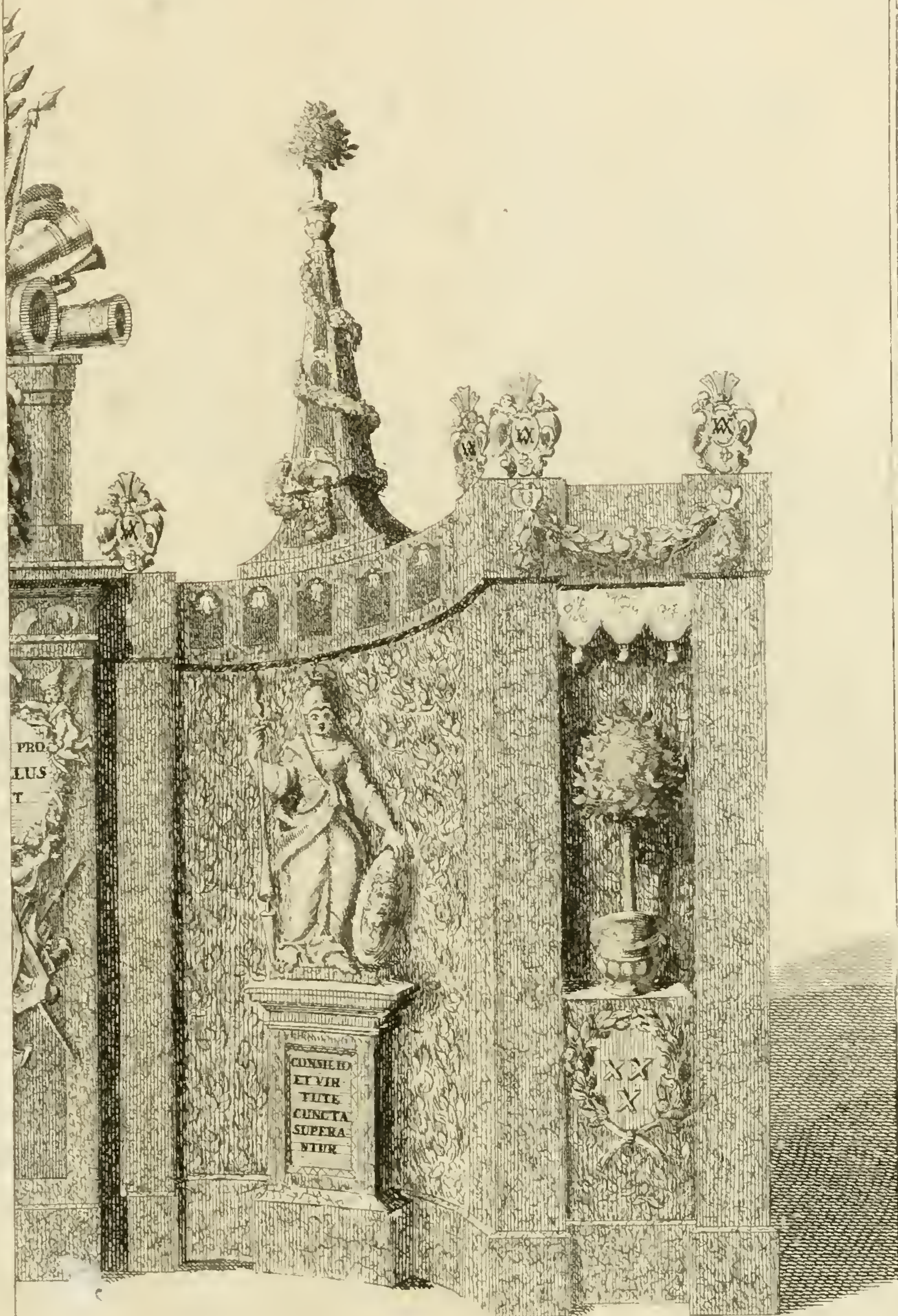
AURIACÆ BRITTANNICÆQUE DOMUS IMMORTALE NOMEN.

De Roem van Oranjes en Brittanjes Huis is onſterſelyk.

QUIS DICERE LAUDES?

Wie is bekwaam, om derſelver Lof te vermelden?

Behalven alle deſe pragtige Eere-poorten waren, in alle de ſtraten van de Stad, door de toegenegene Borgers, allerlei cieraden; en onder anderen, op de ſtraat, den *Haagdyk* genaamd, verſcheide fraaye Eere-bogen, met ſchoone

P. De Swart *J besoet Sculp*

P. De Swart Archit. inv. delin.

Besoet Sculp.

ſchoone Kroonen en ſoete Sinſpreuken ; ten blyke van eene algemeene Vreugde, opgeregt. Men las, onder andere, deſe navolgende *Opſchriften.*

SEMPER HONOS NOMENQUE TUUM LAUDESQUE MANEBUNT.

Uw Eer , uw Naam en Roem ſal altyd blyven leven.

GRATO PASCUNTUR LUMINA VULTU.

Onſe Ogen worden door het minſame gelaat verluſtigd.

AMOR OMNIBUS IDEM.

Wy hebben alle eene ſelve Liefde.

ANIMOS OSTENDIT AVORUM.

Hy vertoond den moed ſyner Voor-vaderen.

Wanneer nu de DOORLUGTIGE PERSONAGIEN, door de bovengemelde *vierde Eerepoort*, op het Kaſteel, en vervolgens in hun pragtig en Vorſtelyk *Paleis*, waren aangekomen ; hadden de Ed. Agtbare Heeren van de *Magiſtraat en corps* de eere, van deſelve op te wagten, en met vele welſprekentheid te complimenteren ; werdende het woord gevoerd door den Hoog Ed. Welgeboren Geſtrengen Heere *Grave van Rantwyk*, als Droſſard van de Stad en Baronnie van Breda.

Het ſelve geſchiede door de Heeren *Tienraden* van de Stad, uit welker naame de aanſprake wierd gedaan door den Heere *Korn. Gysb. Knollaart*, als Preſident van deſelve.

Hier op naderden alle de Eerwaerde Heeren *Predicanten*, benevens de Gecommitteerde Heeren Ouderlingen van alle de reſpective Kerken-raden der Stad en Baronnie van Breda HAARE DOORLUGTIGSTE HOOGHEDEN; dewelke, door Dom. *Adrianus Hubertus van der Donk*, Predicant tot Gilſe en Reyen, als Preſident van de Claſſicale vergaderinge, op de navolgende wyſe, wierden begroet.

DOORLUGTIGSTE VORST, GENADIGE HEER; DOORLUGTIGSTE KONINKLYKE PRINCESSE, GENADIGE VROUWE.

DE Predicanten *en andere afgesonde Kerkenleden tot de* Classis *van Breda , de hooge eer genietende, om in hun gantsche lighaam te verschynen voor Uwe Doorlugtige* HOOGHEDEN, *versoeken verlof, om betuigingen te doen van hunne hertelyke vreugde, over de gelukkige Komste en heerlyke* Intrede *van Uwe* HOOGHEDEN *in dese Stad; en van het goed vertrouwen, het welke sy hebben in de genadige Heerschappy van Uwe* Vorstelyke Doorlugtigheden: *om ook te geven versekeringen van hunne onderdanige* Eerbiedigheid, Getrouwigheid *en schuldpligtige* Gehoorsaamheid *aan Uwe* Vorstelyke Genadens , *en in dien hoogverheven staat alle zegeningen toe te wenschen.*

Verscheide dingen, welker wedergedagtenis ons verheugd, komen thans gelukkiglyk te samen met de tegenwoordige blyde gesteltenisse van saken. Nog nauwelyks sullenwe, indien God wil, eene enkele Maand *beleven, wanneer net eene volle* Eeuw *verlopen is, dat wy, wonderbaarlyk gered uit de handen van onse onbarmhertige Vyanden en de* Spaansche Dwinlandy, *wederom syn gekomen onder eene sagtere Regeringe, en onder de Genadige Heerschappy van de* Doorlugtigste Prinssen van Oranje, *door welkers hoog gesag de Waarheid en suivere Godsdienst in dese Landen vry ende bloeyende is geweest.*

Wel is waar, dat wy in dese tusschen-tyd, wegens de sterffelykheid des Menschdoms, nu en dan, veranderingen hebben moeten ondergaan in den persoon van Heere; *maar (door Gods nooit volprese goedheid) geene in* Bloed, *ook geene in* Geest *of* Deugd.

Kommerlyk satenwe nog onlangs (wy belyden het openhertiglyk) in de onsekerheid, aan wien dese Hooge Heerschappy wederom soude worden opgedragen; maar de goede Godt heeft alle onse wenschingen en gebeden ook in desen verhoord; dat onse oogen mogen aanschouwen Uwe Vorstelyke Doorlugtigheden, *als onse* Genadige Heer en Vrouwe, *soo gelukkiglyk overgekomen, soo luisterryk tredende in het besit deser Hooge* Heerlykheid.

Wy

Wy weten , dat het voornaamste Cieraad eens lighaams syne kracht, syn leven altyd, en syn geluk menigmaal natuurlyker wyse afhangd van syn eigen Hoofd. *Wat anders is het , door* Vreemde *geleid, wat anders bestierd te worden door eenen eigenen en* Natuurlyken Heere , *die gewoon is, synen Roem en Heerlykheid te stellen in den voorspoed van syne getrouwe Onderdanen. En het is seker, dat een* Vorst, *begaafd met Verstand , Edelmoedigheid en Godvrugtigheid, daar toe de grootste en sekerste verwagtinge geeft. O! welk een luister! welk een geluk voor ons! te hebben eenen Genadigen* Heere *van die soo Hooge Geboorte, afkomstig in eene regte en mannelyke Linie van het alomberoemde Vorstelyke Bloed van* Oranje *en* Nassau ; *en, tot eene Genadige* Vrouwe, *de* Koninklyke Princesse *van het magtige Groot-Brittanje.*

Wy konnen dan, DOORLUGTIGSTE HOOGHEDEN, *onder de algemeene blydschap en openbaare toejuichingen, onse vreugde niet verbergen.*

Wy konnen ook niet ontveinsen, dat wy van Uwe Vorstelyke Genadens *alles goeds voor Land en Kerke verwagten. Eene lafhertige twyfeling hier ontrent soude (dat God verhoede) groot ongelyk doen aan het Glorieryke Bloed van* Oranje *en* Nassau, *waar aan het* Gemeene Land, *de dierbaare* Vryheid, *de* Kerke *Gods; en de suivere en onbevlekte* Godsdienst *soo hooglyk verschuldigd syn: van welkers meer dan Heerlyke Genade dese Stad en Land van* Breda *seer vele voordeelen heeft genoten , en waar in nog bysonderkyk de* Kerken *en derselver Dienaren geweest syn de gelukkige voorwerpen van veelvuldige gunsten.*

Onse hoop is nog te sterker, om dat boven de waare Helden-moed en doordringend Verstand, een wakkeren Iever voor 't welvaren van Land en Kerke, en voor de suivere Godsdienst, in het Doorlugtigste Huis van Oranje en Nassau *doorgaans heeft uitgeblonken.*

Met groote reden was de waare Kerke seer opgebeurd, als wylen Syne Majesteit Willem den III. *Roemruchtiger Gedagtenisse, voor het beklimmen van den seer verheven Throon van* Groot-Brittanje, *in Huwelyk trad met derselver* Koninklyke Princesse , *die Deugdsame, die nooit volprese* Maria. *D'onuitsprekelyke droefheid, welke de dood van gemelde* Majesteiten *dit gansche Land hadde aangebragt, en*

uit de gemoederen onuitwischbaar scheen, sienwe thans verandert in een vreugd-gejuich om evengelyk Huwelyk in de Doorlugtigste Persoonen *van Uwe* Hoogheden: *waar uit wy ook geen minder geluk voor Land en Kerke te gemoet sien.*

Derhalven versoeken wy alleen de vryheid, om onder alle de getrouwe Onderdanen van Uwe Hoogheden, *insonderheid onse dierbaare Gemeintens en onse Personen te mogen aanbevelen aan Uwe* Vorstelyke Genadens *magtige beschermingе en hoogwyse Opperbestieringe: vastelyk vertrouwende, dat Uwe* Genadens *sullen wesen* Voedster-heer *en* Soogvrouwe *der Kerke: door hoog gesag de Hervormde Gemeintens meer en meer doen bloeyen: het werk des Heiligen Dienstes opwakkeren: de Leeraaren aanmoedigen: deselve met hunne Gemeintens tegen alle overlast beschermen; en (onder Gods zegen) wel bewaren.*

En wy sullen, ten allen dage, voor de Doorlugtigste *Personen en wettige Bevelen van Uwe* Vorstelyke Genadens, *de behoorlyke Agtinge, Ontsag ende onderdanige Eerbiedigheid hebben. Wy sullen staag aanhouden, om onse dier toevertrouwde Gemeintens, met Leer en Voorbeeld in te boesemen, nevens de* Vreese Gods, Getrouwigheid, Eerbiedigheid *en* Gehoorsaamheid *aan Uwe* Hoogheden, *en den wettigen Overheden van Uwe* Hoogheden *gesteld, of nog te stellen. Wy sullen God Almagtig ernstig bidden, gelyk wy ook hertelyk wenschen, dat Hy Uwe Doorlugtigste* Hoogheden *neme in syne magtige en genadige* Bescherminge, *en in syne gunste verleene eene volmaakte gesondheid en lang leven; ook meer en meer verheffe tot het hoogste toppunt van Roem en Eere: dat hy synen milden zegen gebiede over Uw Hooganstienelyk Huwelyk; en daar uit verleene eene talryke* Nakomelingschap *en* Mannelyke *Erven: Prinssen; waar in de Geest en Deugd der allerberoemste Vooroudereen; mogen uitschitteren; en die na vele Eeuwen het Hooggebied over desen Lande mogen voeren: dat Uwe* Hoogheden *eindelyk, hoog van jaren en sat van dagen, in het gelove stervende, van den Heer der Heeren mogen ontfangen de onsterffelyke, de onverderffelyke, de onverwelkelyke Kroone der Heerlykheid; en eeuwige Vreugde.*

Alle

Alle de Heeren *Militairen en corps*; de Heeren *Officieren* van de *Burgery*, en seer vele aansienlyke Persoonen hadden insgelyks de eere van hunne Complimenten aan HAARE HOOGHEDEN af te leggen, en wierden alle, op sulke eene gratieuse wyse ontfangen, en in sulke verpligtende termen, door Syne HOOGHEID, beantwoord, dat sy seer voldaan van deselve wederkeerden.

Geduurende dit alles, wierd door de 6 *Compagniën* van de Burgers, welke op het Kasteel-plein geposteerd stonden, continuelyk, van tyd tot tyd, vuur gegeven; ende trokken deselve vervolgens op het *Kasteel*; alwaar sy agter het Theater van het Vuur-werk, het welke regt tegen over het Hof stond, opmarcheerden tot de *Water-molen*; en geswenkt hebbende, naar de Brug van het *Vorstelyk Palleis* trokken; voor welke sig Syne HOOGHEID, met eenige Heeren van desselfs Gevolg, geplaatst hadden, en door alle Compagniën, in het voorbytrekken, op gelyke wyse, als te voren, wierden gesalueerd: trekkende dit Burger Regiment vervolgens, langs den Oppril van de Gallery van het Kasteel op de Wal; welke het rondsom marcheerde, tot dat het wederom aan de Water-molen kwam; alwaar de Snaphanen verkeerd op schouder gelegt, en den Aftogt wierd geslagen.

Soo haast het avond wierd, sag men de Huisen van de *Magistraat*, als ook van meest alle de Inwoonderen van eenig aansien, en selfs van de gemeene Burgeren, *geillumineerd*, of met eenige andere *Decoratien*, opgeschikt: en ieder liet, op syne wyse, door Vuur-werken en anderssins, blyken, hoe veel vreugde men schepte in de gezegende Solemniteit van desen gedenkwaardigen dag.

Ook wierd de *Toren* van de *Groote-Kerk*, door eene groote menigte van Lantaarnen en de Letters van de Namen van HAARE HOOGHEDEN, seer cierlyk verligt: terwyl het Klokke-spel op deselve geduurig wierd gaande gehouden, en de Klokken geluid.

Omtrent ten 8 uuren des avonds wierd een magnifyk Vuurwerk aangesteken; het welke de Heeren van de Magistraat, regt voor het Prinsselyk Hof, hadden laten stellen.

In het midden van het *Theater* het welke 86 voeten lang, en 36 voeten breed was, sag men een Pyramide of

Gedenk-naald, 36 voeten hoog: dewelke met Eere-teekenen van behaalde overwinningen behangen was, en *geillumineerd* wierd met de *Wapens* van Haare HOOGHEDEN. Dese Pyramide was gesteld op een verheven Pedestal; het welke *geillumineerd* wierd met het Sinnebeeld van eene Stad; boven welke een Vuurpyl opvloog, en in de Lugt heldere sterren en goude stralen uit-gaf, dewelke naar beneden, in en over de Stad, nedervielen.

Hier van was het opschrift.

CONSPICUUM SPARGIT IN URBE JUBAR.

Hy verspreid eenen Heerlyken glans en gouden regen over de Stad.

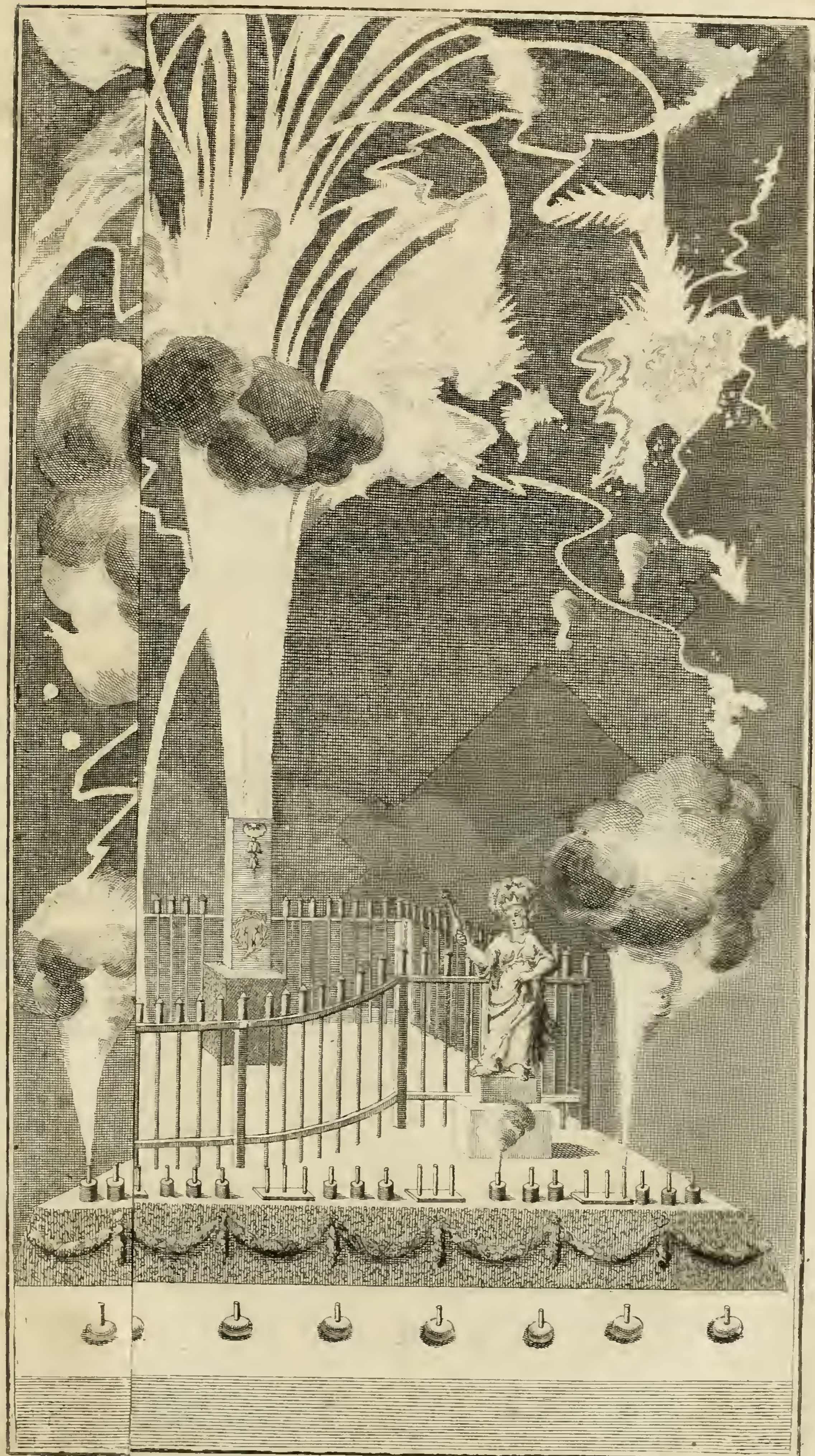
Ter wederzyden, en van voren, sag men de 4 Elementen verbeeld, dewelke Fonteinen van vuur uitgaven, enz.

Dit Vuur-werk omtrent een uur lang geduurd hebbende, ging Syne HOOGHEID, verseld van de Heeren van desselfs Gevolg, en van de Leden van de Magistraat, naar het *Stadhuis*; alwaar nog verscheide andere Heeren van *distinctie* waren genodigd, op eene deftige *Maaltyd*; op welke, onder het drinken van de gesontheid van Haare HOOGHEDEN, en van andere Vorsten en Hooge Magten, de Trompetten en Pauken een aangenaam geschal maakten, en telkens 3 stukjes Kanon agter het Stadhuis wierden gelost.

Het Volk in groten getale voor het Stadhuis vergaderd synde, heeft Syne HOOGHEID eene considerabile menigte van *Silvere Gedenk-penningen*, onder het selve geworpen: dewelke ook wierden uitgedeeld voor alle de *Officieren* van de Burgery, als mede aan de *Burgers*, die onder de Wapenen waren geweest; en insgelyks aan de gene, welke, om wettige redenen, niet hadden konnen optrekken.

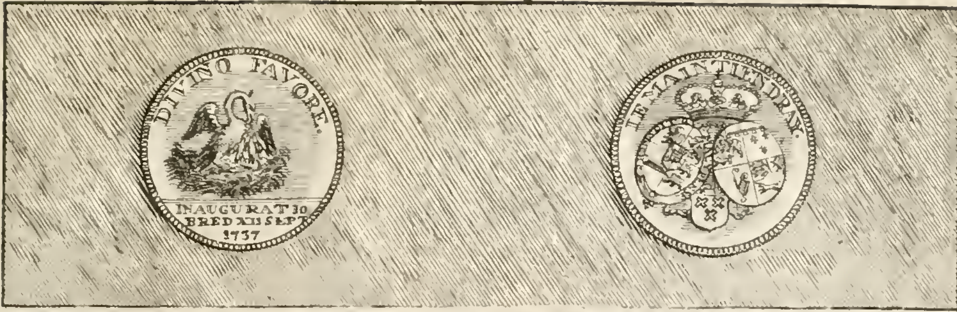
Daar en boven heeft Syne HOOGHEID *Goude Medailles* vereerd aan alle de Heeren van de *Magistraat*, en aan de Heeren *Tien-raden* en derselver Ministers; mitsgaders aan de twee Heeren Schouten, *Commissarissen* van de Baronnie; en aan den *oudsten Predicant* van de Stad.

Dese

P. De Swart In | J besset Sculp

P. de Swart. Architectus del
J. Besoet Sculp

Dese Goude en Silvere *Gedenk-penningen* verbeelden op de *voorzyde* een *Pellikaan*, welke in haar nest sittende, haare jongen voed met haar eigen bloed, met dit omschrift.

DIVINO FAVORE.

Door Goddelyke Gunste.

Onder staat.

INAUGURATIO BRED. XII. SEPT. 1737.

Inhuldiginge te Breda; den 12 *van Herfstmaand* 1737.

Op de *agterzyde* siet men de Wapens van Haare HOOGHEDEN met het Wapen der Stad Breda daar onder, en tusschen beiden met Linten afhangende, met dit omschrift:

JE MAINTIENDRAY.

Ik sal het handhaven.

Dese geheele heuchlyke dag en avond-stond wierd van den Hemel begunstigd met een zeer aangenaam schoon weder, het welke aan alles des te meer luister en aansien gaf.

Des anderen daags den XIV had de Heer *Philip Wilhem Croyzé* Medicinæ Doctor en Oud-schepen deser Stad de eere, van aan Syne HOOGHEID het navolgende deftig Latynsch Vers te presenteren, en door denselven seer vriendlyk, daar voor, bedankt te worden.

URBIS BREDAE,

CELSISSIMUM ARAUSIONIS PRINCIPEM,

GUILELMUM CAROLUM HENRICUM FRISONEM

NASSAVIUM,

SUPREMUM

GELRIAE, FRISIAE, ET GRONINGAE,

GUBERNATOREM, SUMMUMQUE

IBIDEM MILITIAE TERRA MARIQUE PRAEFECTUM

&c. &c. &c.

INVICTISSIMI BRITANNIARUM REGIS

GENERUM,

DOMINUM SUUM AC BARONEM,

Unaque

Illustrissimam, & omnium virtutum dotibus pretiosissimam

CONJUGEM,

ANNAM,

REGIAM PRINCIPEM

RECIPIENTIS

VOTA & GAUDIA.

A. D. XIII. SEPTEMBR.

CIƆIƆCCXXXVII.

URBIS BREDAE,

CELSISSIMUM ARAUSIONIS PRINCIPEM,

GUILELMUM CAROLUM HENRICUM FRISONEM NASSAVIUM,

&c. &c. &c.

DOMINUM SUUM AC BARONEM

RECIPIENTIS

VOTA & GAUDIA.

QUum Deus immensum, quid enim sapientius? orbem
   Conderet, in partes digereretque suas:
Sancivit legem, ferrique per omnia jussit,
   Alterius qua res altera staret ope:
Cui morem Natura gerens ea foedera servat,
   Et Mundum aeternis sustinet officiis.
Spargit ab axe diem nitido Sol aureus ore,
   Foecundae Terras lampadis igne fovens.
Annus ab astrorum vario per inane rotatu
   Accipit & fines quaelibet hora suos.
Illustrant Noctes, praescribunt menstrua Fastis
   Tempora, sidereae Cornua vara Deae.
Dirigit aequoreas stabilis Cynosura carinas,
   Si latet haec, cursum Nautica monstrat acus.
Regna coronatos gaudent ostendere Reges,
   Dum Majestatis tuta fruuntur ope.
Haec si forte aliquo turbatur foedera fato,
   Et pars alterius jam caret auxilio;
Aegra jacet: fractis nec enim miserabilis alis
   Ulla potest liquidas ire columba vias.
Uxor in exequiis flet desolata mariti,
   Filius amissum flet, sua damna, patrem.
Gens omnis laudat proprios heroas, amatque
   Praesidio Domini vivere laeta sui.

Hos adeo, ſi qua eſt pietas, ploramus ademptos,
  Seu lente fatis, ſeu cito paruerint.
Talis, Breda, tibi facies fuit: Atropos ex quo
  Guilelmi extremum nevit acerba diem.
Qui ſolaretur, vulnuſque obduceret altum,
  Unus Friſo ſuper, ſi licuiſſet, erat.
Bella movet cum Dux, & in altas fulminat urbes,
  Hunc aqua. quod flammae non potuere, rapit.
Parcere te decuit verſae, Neptune, carinae,
  Pacere te tanto, quem tulit illa, Viro.
Heu! nimium ſe credit homo fallacibus Auſtris;
  Inſidias Pelagi quam timet ille parum!
Sic nos, ſic aetas ergo ventura videbit
  Unum a Guilelmo non ſupereſſe caput!
Et Patris in faſtis, & facta, legentur Avorum!
  Nemo de tanta Gente ſuperſtes erit?
Solve comas, juſtoque indulge, Breda, dolori
  Tu puoque, ſpem Boreas hauſit & unda tuam:
Ni Deus, humanos miſerans aliquando labores,
  In duris adſit rebus, opemque ferat.
Ecce parat cunas, functo genitura Marito
  Conjux, eſt uteri ſpes ſuper una ſui:
Naſcitur, ecce, Puer, luctu geſtatus amaro,
  Matris adhuc udis naſcitur, ecce, genis.
Quae Natum amplectens, ſed jam minus aegra, favenſque
  Ut tenero Patris vidit in ore notas;
Dulces relliquiae rapti ſalvete Parentis,
  Extremumque ſui pignus amoris, ait.
Quanto jam melius caſum Friſonis adempti,
  Friſonis matri dum licet eſſe, fero!
Unus enim tu, Nate, meum lenire dolorem,
  Tu poteras fletus ſiſtere, Nate, meos.
Creſce, Puer, rediviva tui Genitoris imago,
  Spes mea, Spes Patriae, creſce renata tuae:
Dixit, & accipiens placida nova gaudia mente,
  Figebat teneris oſcula prima labris.
Felici partu gaudebat civis, & illo
  Tota puerperio Patria laeta fuit.
Paulatim ſolido ſuccreſcunt robore vires,
  Vivacemque Deus, quem dedit, eſſe jubet.

In-

Indue ridentes poſita ferrugine cultus
  Breda quoque, & pura candida veſte veni.
Sparge roſas, ſuccende faces, Dominoque recepto
  Signa clientelae publica tolle tuae.
Turrigeris olim radiabat gemma capillis,
  Stringebatque tuos aurea Zona ſinus:
Tunc erat inprimis faciem tibi cura colendi,
  Ut poſſis Domino compta placere tuo:
Hoc ſine ter denos ſed poſtquam exegeris annos,
  Divitiis coepit forma carere ſuis:
Sive quod afflicti te injuria carpſerit aevi,
  Erepto ſeu qui Principe luctus erat:
Indue, ſi qua tibi tamen ornamenta ſuperſunt,
  Temporis atque habitum, quem potes, hujus habe.
Obvia quum pronos librabis ad oſcula turres,
  Et dabis amplexus, ne vereare loqui:
Nec tibi difficiles aditus, frontemque ſeveram,
  Nec metuas ſurdas ad tua verba fores.
Nec quod res magnis dignas ſis auſa cothurnis
  Tangere, nec juſto contemerare pede.
Nec quod Muſa ſenis longo frigentis ab aevo
  Fecerit indignos Principis aure ſonos.
Mitis enim placiduſque ille eſt, veniaeque paratus,
  Ingenui dotes pectoris ore ferens.
Hoc proprium claro generi; melioribus alta
  Nobiltas non ſit conſpicienda notis.
Accipit, en, voces populi licet arte carentes,
  Quaſque hac luce ſenex, curvaque jactat anus.
Ille ſalutantes inter ſed ferre Poëtam,
  Si nolit, claudos deſpiciatque pedes?
Pone metum; Vatem, memeni nec carmina fugit,
  Accepit tenera quum Puer illa manu.
Cur ſit Naſſavios metuenda repulſa canenti?
  Materies vatem protegit illa ſuum.
Sunt haec in noſtris ſanctiſſima nomina terris,
  Quolibet admitti promeruere ſinu.
Aude igitur, Dominumque tuum ſic ore ſaluta;
  Ignoſcet vitiis, quod precor, ille tuis.
Veniſti tandem, quem tot ſperavimus annos,
  Viniſti huc votis uſque petite meis:

 Et

Et Fatis inventa via est! datur ora tueri
Friso tua, & faustos edere posse sonos.
Ergo post longam surgit lux candida noctem!
Qua prior Eoas nulla reliquit aquas.
In quam tutelae felix successio nostrae
Et Domini adventus incidit hora mei.
Hunc ego Luciferum mihi Memnonis aurea Mater
Adferat in roseis, saepe precabar, equis:
Attulit, ecce, duos; Caeli spectabile Signum
Occupat hic, partem corporis ille tui.
Stelligerum agnosco pectus; sic Caesaris olim
Insignis patrio sidere cassis erat:
Salvete o almi radiis caelestibus ignes!
Assiduum nostra spargite in urbe jubar.
Saepe equidem dubitabam animo, saepe ipsa negabam,
Tot volvens causas, te mihi posse dari.
Mascula, sors potior partus, & posthuma proles,
Nec tutum gravidae crebra gementis onus.
Tum qui nascenti casus, natoque minantur,
Ante aetas quam te fecit adulta virum.
Accedit saevi nuper violentia morbi,
Si non divina fracta fuisset ope.
Qui mare, sanguineas Rheni qui viseris undas,
Eugenium, & magni Caesaris arma sequens.
Hoc ego te tandem caelesti Numine salvum
Accipio gaudens incolumemque sinu.
Et quibus ante Patrum mihi contigit ora tueri,
Frisonem adspicio nunc ego luminibus;
Frisonem amplector, natum Majoribus illis,
Quorum, donec ero, me meminisse juvet.
Plus semel huic lateri gladium fregere minantem,
Et jacto cives adseruere jugo.
Non indignantes amplecti molibus urbem,
Et titulos inter me numerare suos.
Mauritio placui aute alios, inque illius ore
Fama refert nomen saepe fuisse meum.
His ego quondam oculis vidi sub moenibus olim
Seria Nassavios bella movere Duces.
His ego quondam oculis, sed tum minus anxia, vidi
Intra urbem, fictis ludere bella modis.

Quam

Quam dignus Succeſſor ades! tuus indita quorum
Virtutis, Friſo, ſemina ſanguis habet.
Sin etiam exemplis debet factiſque moveri,
Ut felix alias, & bene natus homo:
Non ideo doctis quaeras imitamen Athenis,
Clara nec Auſoniae bella Duceſve legas.
Ipſa propinqua tibi, toto clariſſimâ mundo,
Magnis foeta viris, inſpicienda domus:
Illic invenies dextra qui vincat Achillem,
Illic, Dardanium qui pietate Ducem.
Illic, cui duri patientia cedat Ulyſſis,
Quique ſenem referat Neſtora conſilio.
Illic Guilelmum, cujus, nec fallor, imago es;
Providus haeredem repperit ille ſuum.
Ille feris ingens ut erat metûs hoſtibus, una
Temporibus duris ſic fuit ara ſuis.
Illi, qua potuit, tutae moderamina Pacis
Regna per Europae ponere cura fuit.
Hujus ut, ex aequo libratis partibus orbis,
Illa ſuos fines ſervet, & illa ſuos.
Neve Soror Cadmi ſemel uno rapta tyranno
Unius domini ſub juga rurſus eat.
Et ſi quis bello inferior premeretur iniquo,
Ex pacto ferret fortior alter opem.
Sic nec in hanc partem, nec ſe ſubducit in illam,
Index Juſtitiae, pondere libra pari.
Ille Anglos Batavis per mutua vincula junxit,
Vincula jam nulla ſollicitanda die.
Vidiſti memorem ſervatae gentis amorem,
Et verſa in vultus ora Britanna tuos:
Qualiter Albionem tibi flaverit aura petenti,
Ut tulerint puppim candida vela tuam:
Utque ſit amplexus te Rex, ut regia Princeps
Velarit placito pectora caſta viro.
Id tibi Guilelmi quod contegit eſſe nepoti,
Id gens virtuti ceſſit amica tuae.
Nemo duces inter, quos haec domus edidit alta,
Quem referas melior, quemque imiteris, erat.
Anglia pars magni fortunatiſſima mundi
Deſpondit Natam Regis utrique ſui.
Inſignis forma & pietate Stuartia Virgo
Guilelmi caſtum preſſerat ante torum:

Nunc etiam taedas inter ſors prima jugales
Regia Friſonem detinet Anna ſinu.
Plus tamen huic thalamo faveat Lucina priori,
Una parte Deus nec velit eſſe parem.
Hic mihi jam ſeros videor numerare Nepotes,
O ſint ominibus pondera juſta meis.
Luminibus nec enim nimium te ſubtrahe noſtris,
Et nos interdum viſere, quaeſo, veni.
Gelria ſola tuum, nec Friſia tollat amorem;
Pars ego ſim curae quantulacunque tuae.
Illa meos cives recreat praeſentia, & ingens
Creſcit ab adſpectu Principis urbis honos.
Ecce ut laetitia populus, te teſte, movetur,
Ut vultum Domini ſumit ab ore ſui.
Sic ubi denſa premunt ſubjectas nubila terras,
Cunctaque ſub triſti ſordida nube jacent;
Diſſipat hanc radiis reſerato Phoebus Olympo,
Perſpicuumque refert ore nitente diem.
Sit mihi dicendi, precor, hic locus, & mea narrem
Commoda, num te ſim Principe digna domus.
Iſta nec accipias invitis auribus, omnis
Noſtra tuis quoniam gloria venit Avis.
Non equidem timeo ne laus mea ſordeat, in me
Majores videar dum celebrare tuos.
Pone graves curas pauliſper, & inſpice Bredam,
Indice me lubeat diſcere pauca mei.
Narrabo breviter tua tempora ne morer, urbes
Sint quamvis multae garrulitatis anus.
Prima latens hujus regionis & urbis origo
Natalem prohibet rite referre meum.
Seu bella, obſcuri ſeu ſors id fecerit aevi,
Priſca ſub inducta tempora nocte jacent.
Batavicis vicina colo confinia terris,
Et ſocii Proceres me tenuere diu.
Accepi quondam ſpatioſo nomen ab amne,
Cui dederat titulum litera prima ſuum.
Qua gelidam felix Hollandia proſpicit Arcton,
Litore arenoſo cingitur & pelago;
Qua tepidos Auſtros; hoſti ne nuda pateret,
Urbibus hoc validis clauditur illa latus:
Has inter, tanta eſt murorum fama meorum,
Ut mihi praecipuum vindicet illa locum.

Emp-

Empta, vel ex pacto concessa, relicta, vel armis
Capta, fui Dominos nacta subinde novos.
Quo mihi Guilelmum dederat sors tempore primum,
(Quem patria auctorem nostra Salutis habet.)
Tendebamque illi vano non omine dextram,
Contingens labris ora manusque meis:
Saepe, velis, mihi perpetuò; Deus, ordine, dixi,
Hanc stirpem in longos continuare dies:
Vix valitura tamen valuerunt vota, datusque
Successor, quando spes fere nulla foret.
Septenae, Proceres sociati, foedere gentis,
Res commissa quibus Principis hujus erat:
Quorum praesidio centum secura per annos,
Infesto quamvis non procul hoste, fui.
Vestraque dum nostros tenuit custodia muros,
Intonuit lateri machina nulla meo.
Praeterea optatum quando decernitis urbi
Auriacum, hoc quovis munere majus erat.
Nunc memori atque olim celebrent vos pectore cives,
Dum mea Merka vagis moenia lambet aquis.
Ergo adsis, Friso, renovamen sanguinis alti,
Augustaeque velis tecta subire domus.
Haec Arce in media, centum suffulta columnis
Apposita est muris suspicienda meis.
Henricus fulvo legitur praetextus in auro,
Atque operis, lecto Principe, crescit honos:
Hic laevam molis partem construxerat ante,
Dextera Guilelmo condita Rege fuit.
Area prima patet, quam cingunt mille fenestrae,
Et circumducta porticus alta domo.
Hic tibi suspendunt sinuatis ardua tectis
Diversas gradibus saxa superba vias;
Judicio artificum, quotquot videre periti,
Illud habet multum nobilitatis opus.
Atria succedunt hinc illinc ordine longo,
Nec minus externis interiora nitent:
Sola diu signis gemuere silentibus, & Mars
Existens summo culmine tristis erat;
Dissimilisque sui; vidi saepe illius ensem,
Extinctam digitis & cecidesse facem:
Non vice quod Pacis, roso rubigine ferro,
Condita foedaret squallidus arma situs:

 Sed

Sed quod Nassaviis nunc ipse careret Alumnis
  Et Domino haec esset non habitata domus.
Scilicet hos omnes Deus ille ab origine prima
  Noverat, & propria finxerat arte viros.
Finxerat, & claris insignes fecerat armis,
  Militiae exemplum praeposuitque suae.
Quorum Rhenus erat testis virtutibus, & tu
  Saepe cruentatis Mosa bicornis aquis.
Et rapidus Schaldes caesorum angustus acervis,
  Sabis & humana tunc quoque caede tepens.
Testis & in Flandris acies memorabilis arvis,
  Illo quam dubia est alea jacta die!
Ante oculos hostes, aestus post terga marini,
  In medio positae spes & opes patriae.
Audax Mauritius rebusque animosior arctis,
  Vincamus, comites, aut moriamur, ait.
Heu quoties bellis tremuit navalibus aequor!
  Quot maris armigeras sustulit unda rates!
Saepius ut vastas formidans gurgite puppes
  Nympharum caperent cum Patre turba fugam.
Classica terrebant Batavos hostilia portus,
  Horrebant tremulo littora curva metu.
Cuncta minabantur lethum terraque marique,
  Inque sinu captis urbibus hostis erat.
Major uter? Patriam peperit qui tempore primo?
  An qui servavit, cum peritura fuit?
En tibi jam verso solvuntur cardine valvae,
  Accipiant Dominum regia tecta suum.
Fulgent inducto laquearia summa metallo,
  Ardet inauratis janua fulta seris.
Armorum varios tenera sub imagine lusus
  Molliter expressos exhibet ipse focus.
Ille puer vasti galea caput abdit Achillis,
  In galeae vasto fluctuat orbe caput.
Hic contra umbroso tegit os humerosque galero,
  Huic pelle in laxa crura pedesque natant.
Ille gravem digitis vix sustinet Hectoris ensem,
  Huic tremit in tenera Pelias hasta manu.
Pars aliis ludunt telis; eques insidet ille,
  Ille puer cauda vel trahit aure canem.
Haec quoque Nassavius spectacula cernat Iulus,
  Quum ludens patrios cursitat ante Lares.

Ma-

Majorumque animos teneris fateatur ab annis;
  Victorem agnoscas, tractat ut arma Puer:
Pendentem lateri primum mirabimur ensem,
  Conveniet dextrae nobilis hasta suae.
Vix operis tanti cedit pars infima summae,
  Scilicet artifici condita cella manu.
Atria suspendunt immensam subdita molem;
  Fornicibus longe continuata cavis.
Luminibus si quando tuis, quibus omnia cerni
  Jam gaudent, tantae videris alta domus.
Inferiora petens cameratas inspice sedes
  Arte nec hic careat, te quoque teste, labor.
Proxima nunc, nam longa usquam mora non erit ulla;
  Sint oculis etiam subjicienda tuis.
Hac arcem quondam celato milite pressa
  Trojani subiit aemula puppis equi.
Fraus abiit, sed saxa manent testantia fraudem;
  Per quam Mauritio Principe capta fui.
Et tua fama, manet, mortis qui pene professae
  Tentasti audaces, Herogiere, vias.
Nec procul hinc, aliquando latus quum nuda paterem;
  Altaque dilapsis fossa careret aquis:
Intrarunt hostes, caesis custodibus, urbem
  Attonitam, tacitos nocte tegente dolos:
Advolat, & cives accendit Consul in armis,
  Hortantem sequitur turba parata Ducem.
Concurrunt, pugnamque cient, dum molibus alti
  Occludunt alii, qua patuere, vias.
Per varios insana gradus violentia gliscit,
  Atque ira vacuus vix locus urbis erat.
Me miseram! quantum fuso nox illa cruore
  Hostili pariter sparsa meoque fuit!
At non contentus ferro furor addidit ignem,
  Coepit & accensas urere flamma domos.
Utque cadant cives, numeroque premantur iniquo,
  Vix tamen extremas deseruere vices.
Fama aeterna manet tam pulchrae debita morti,
  Nulla dies noctis non memor hujus erit.
Sunt oculis quondam Domini gratissima Tempe
  Ante domum, medio nec procul illa foro.
Festa luce illo civis meus ambulat horto,
  (Hoc quoque Mauritii munere civis habet.)

Sub vice floriferi veris per aperta; per umbram
Appofiti nemoris, quum Canis urit agros.
Hic juvenis lateri fixus fpatiantis amicae
Blanditias dicit, quas fibi dictat amor.
Emeriti pugnas hic & fua vulnera narrant,
Laudantes prifci temporis acta fenes:
Nunc quoque bellantes baculo fera praelia fcribunt
Pulvere, & ante pedes oppida capta notant.
In labyrintheos tondentur gramina flexus,
Et gracilis docta ducitur herba manu.
Stant paribus Mufae fpatiis, & pulcher Apollo,
Confpiciturque fuo cum Duce turba loco:
Heu, lapides! quondam migraffe Helicone relicto
Huc memini, & vivas me celebraffe Deas.
At nunc moefta filent veteris deferta Lycaei
Atria, Mufarum triftia facta fuga.
Saepe hic laudari mediis Gradivus in armis
Gaudebat magnos Palladis ore Duces.
Tunc bene erat doctis cum Marte Sororibus, ambos
Alternis junctos vidimus officiis.
Praebebat varios cafus & facta virorum,
Materiem Mufis, commemoranda Deus:
Illae manfuris clariffima nomina chartis
Mandabant, ullo non peritura die.
Nempe dat hoc animos rebus ftimulofque gerendis,
Detur ut a fera pofterìtate legi.
Aeacides coecae noctis caligine merfus,
Carmine Maeonio fi caruiffet, erat:
Et pius Aeneas, altae primordia Romae,
Nomen habet docti grande Maronis ope.
Tranfmiffos longo Batavis fcriptoribus aevo
Naffavios relegunt tempora fera Duces.
Stant prope fufpenfis cava Sphaerifteria tectis,
Offufum admittunt retia rara diem.
Hic quondam ardenti juvenilia corpora ludo
Sefe exercebant; & pila ludus erat:
Illa folet validis hinc atque hinc pulfa lacertis
Ire per alternas & remeare vias:
Nunc recta fine fraude volat, nunc turbine falfo,
Qua minime credas, devia flectit iter.
Interdum medio redit intercepta volatu,
Pariete, vel dura faepe refultat humo.

Dant

Dant animos plagae, ſpeſque ambitioſa triumphi,
Et juvenum multo corpora rore madent.
Nec procul hinc eadem pubes, monſtrante magiſtro,
Seque exercebat, cornipedemque novum.
Sive caput laeveſque armos, ſive ardua colla,
Seu teretes docta fingeret arte pedes:
Sive retentaret fraeno ſpumante fugacem,
Calcare ſeu tardum ſollicitaret equum:
Ille modo incedit lenta gravitate ſuperbus,
Aureaque aſſiduo dente lupata terit;
Nunc inclinato ſtringit veſtigia curſu,
Exiguumque brevi circinat orbe ſolum.
Quin alios etiam ſua per cellegia ludos
Majores olim conſtituere tui.
Arma locumque viris ſervandaque jura dederunt,
Legibus ut ſtarent, & voluere, ſuis:
Utque horum eſſet opus miſſis configere telis,
Quae celſa in pinu ſumma ſederet avis:
Ardebant alii ſclopum contendere bombis,
Et plumbo oppoſitum tangere velle ſcopum.
Victor erat, ter qui tetigit : ſtata dona feruntur.
Totaque feſtivos turba dat ore ſonos.
O aevi quondam felix animique juventus!
Et vos Majores, queis ea cura fuit!
Scilicet his veteres durabant corpora ludis,
Et robur membris ingenioque dabant.
Triſtior haec aetas mores oblita priorum
Vivitur ignavae dedita deſidiae.
Hirſuti quidam choreas odere Catones,
Vix unquam tellus nunc pede pulſa ſonat.
Turpe jacent citharae fractis cum pectine chordis,
Vix juvenis, vix nunc ulla puella canit.
Nec conſueta ſuo reſonant collegia cantu,
Qui quondam feſſos ſaepe levabat avos.
Principis Anna mei, regis generoſa Britanni
Filia, cui vitae nullus inertis amor;
Sed tanto quae nata loco nihilominus artes,
Quod vera proſint utilitate, probas.
Sive modos chartis mandas ſtudioſa canendi,
A te compoſitas exequeriſque notas:
Aut vocem ad numeros dulci modulamine flectis,
Aut tractas docto pollice fila lyrae.

 Seu

Seu tua concilians diverſos arte colores
  Exhibet in tabula corpora picta manus.
Denique ſeu matres imitaris voce Latinas,
  Romano quoties te juvat ore loqui.
Forſitan hoc etiam veniet tibi carmen ad aures,
  Et dabitur docta Principe poſſe legi:
Rarus honos! vitiis ſi forte movebere noſtris,
  Deleat haec aequa facta litura manu.
Anna fave; tantumque urbis miſerata ſtuporem
  Sectari exemplo da meliora tuo.
Nos Venus & Bacchus, nos pictae nomina chartae,
  Occupat, & numeris alea jacta ſuis.
Aut calidas haurimus aquas, aut nubila Peti,
  Vexit in has terras quae peregrina ratis.
Noxque dieſque inter menſas & pocula currunt,
  Hei mihi! quam veteres degeneramus Avos.
Piſcibus & preſſo coepere haec Moenia lacte,
  Incrementa labor ſobrietaſque dedit.
Hinc ſubeunt triſtes ignava per otia morbi,
  Queis fabri vigiles agricolaeque carent:
Ore gemente vagos ructant hypochondria flatus,
  Debilitat lentos dira podagra pedes.
Non adeo quiſquam invideat mortalibus aegris,
  Exhilarare animum credat ut eſſe nefas:
Qui ſecat humanas dulci diſcrimine curas
  Ille ſapit, ſi non neſcit habere modum.
Prima ſalutavit quae te mea vertice Turris,
  Nos procul adventus admonuitque tui:
Pulchra quidem nunc eſt, ſed erat pulcherrima quondam,
  Igne prius ſummi quam fuit icta Jovis.
Inde ruunt volucres ſpatiis aequalibus Horae,
  Quam felix, Dominum quae tulit, Hora fuit!
Adſpicis ut toto circumſonat ardua caelo,
  Ut centum linguas aereaque ora movet:
Nec veteris cantus, veteriſque nec immemor aevi
  Guilelmum repetit garrula Nassavium.
Contigua eſt, partemque facit pulcherrima turris
  Aedes, divino ſacra miniſterio.
Reſpondent altis paria intervalla columnis,
  Sublimi vaſtum fornice ſurgit opus.
Pectora ſancta mei per ſacra preceſque Miniſtri
  Hic ſoliti nunquam non meminiſſe tui.

O quoties, Deus, Auriacos, dixere, Penates,
  Et ferva tantae femina digna domus:
Serva de bufto natum Phoenica paterno,
  Phoenicis longos da numerare dies.
Nobilis irriguo crefcat velut arbor in horto,
  Nec laedat Boreas, faeva nec urat hyems.
Inter odoratos fed qnae viridiffima flores
  Frondibus aeternis aurea mala ferat.
Jam video gemitus, & verba valere piorum,
  Qualis eras votis, Friso, petitus, ades.
Poftquam vifa facri fuerint infignia templi,
  Adfpice fecreto bufta fuperba loco.
Adfpice de Pario fpirantes marmore vultus,
  Auctorem Phidian Praxitelemve putes.
Ferre fuos folitus coelo Romanus honores
  Hoc mihi laudavit faepe viator opus.
Nobilitas, fpiretque cavi reverentia faxi,
  Offa tamen multo nobiliora tegit.
Henrici quod erat, quod erat mortale Renati
  Hic jacet, inter Avos nomina quanta tuos!
Ut fileant Manes :vivit poft funera fama,
  Inde per haeredes continuanda fuos.
Egreffi hinc qua nos via ducit lata fequamur,
  Ne tamen in lata fit mora longa via.
Juftitiae domus haec fanctis facrata miniftris
  In medio frontem tollit ad aftra foro.
Si formam fpectes, exefifque afpera fignis
  Saxa, minus, fateor, nobilitatis habet.
Interiora ornant lecti penetralia Patres,
  Quos fua commendat laus & avitus honor,
Salve, fancta Domus, falvete fedilia, quorum
  Purpura fert noftras ambitiofa cruces.
Praeftantes falvete viri, quibus ille tueri
  Et fua juratis, & mea facra dedit.
Juftitiae vanum non eft, mihi credite, Numen,
  Nec fit parietibus fixa, nec ante fores:
Pectoribus veftris habeat fanctiffima fedem,
  Splendidius nullo fulferit illa loco,
Illius ex hac parte mihi fi flaverit aura,
  Vexabit noftram nulla procella ratem.
Ornamenta vetat quoniam brevis hora referre
  Omnia, de muris accipe pauca meis.

Ardua praeductis ſic ſurgunt moenia foſſis,
  Exemplum hinc urbis fortis ut eſſe ferar.
Tres latera excipiunt totidem coeuntia portae,
  Trinacriae ſimilis quo mihi forma venit.
Eſt circum eductis vaſtiſſimus agger arenis,
  Hoc quoque Guilelmi ſedulitatis opus.
Me mediam quaſi vallis habet; ſtat plurima ſummo
  Sylva loco, & viridi cingit opaca ſinu:
Adveniens tantum ut turres & ſumma viator
  Culmina ſuſpiciat: caetera valle latent.
Adſpice quam denſis horrent pomoeria vallis,
  Et metire oculis, ſi potes, illa tuis.
Plurima dimidiae curvantur nomine lunae,
  Aſpera cornuta plurima fronte rigent.
Exſtant defixi metuenda cuſpide cervi,
  Difficiles aditus ſeps praeacuta facit.
Extremum amplexu claudit lorica laborem,
  Haud ulli facile tranſilienda Remo.
Non auſus lento gaudens Spinola tenore
  Cominus haec armis frangere valla fuit.
Ipſe ſed exſtructo duplici procul aggere tectus
  Me circum clauſis ſepſit ubique viis.
Non ut vi domitam Juſtinus dederet urbem,
  Sed longa feſſam ſeminecemque fame.
Tu Frederice novas temeraſti audentior arces,
  Tu ſpolium noſtrae virginitatis habes.
Plurima praeterea ſtratis incumbit arenis
  Militiae ludis optima planities.
Illo ſaepe loco belli ſimulacra cientes
  Guilelmos vidi Mauritioſque Duces.
Hic acies ſtabat modo laxior agmine raro,
  Mox eadem preſſis denſior ordinibus.
Vertice mitrato geminas fulgebat adalas
  Scripta Ducis miles nomina fronte gerens.
In medio pictis exſtabant carbaſa ſignis,
  Par habitus cunctis, formaque veſtis erat.
Una ſexcentos mirabar voce cieri,
  Auribus arrectis & data juſſa bibi:
Inque modos varios, inque omnes denique partes,
  Unius nutus arma viroſque ſequi.
Fundebat modo ſe longe excurrentibus alis,
  Ordine producto conſpicienda phalanx.

Mox

Mox ubi quadratam traxit revoluta figuram,
Qualibet os, nusquam terga videnda dabat.
Horrebat latus omne armis; sed maximus horror
Tunc erat, explosi cum sonuere tubi.
Aut quum sulphureas circum cava machina flammas,
Fumorumque atros ederet ore globos.
Terrificum monstrum! non est Jovis ira tonantis
Saevior, aut ardens, quem jacit Aetna, vapor.
His operam studiis bello sacrata juventus
Huc dabat allabens, & schola Martis eram.
Nec fallit cultis qui me commendat ab arvis,
Hac etiam ut sperem parte placere tibi.
Praecingunt septem & deni, dos altera, pagi,
Tractus & est juris, qua patet ille, mei.
Stant crebrae circum villae, purissima coelo
Dicor, & irriguis Breda salubris aquis.
Annua foecundis velantur messibus arva,
Communi officio Terra Ceresque favet.
Si mea temperies dulci non convenit uvae,
Mustaque Bredano non bibo pressa pede:
Miscemus liquidas corruptis frugibus undas,
Et vini speciem dat mihi cocta Ceres.
Haec quoque Nassaviis placuerunt pocula linguis,
Guilelmi haec vidi saepe levasse sitim.
Ut Domino caruere, meos flevisse colonos
In tacito, memini, tristia damna sinu.
Saepe satis nocuit Riphaei grandinis agmen,
Saepe pruinoso frigida Luna gelu.
Pestis erat stabulis, ductoque per ilia morbo
Innumerae letho succubuere boves.
Te veniente malum melior Deus auferat aevum,
Cultores nunquam Spes Bona destituat.
Sunt, si forte roges an solas invida fruges
Hic Natura ferat, praetereaque nihil:
Sunt aliae dotes; quamvis satis illa vocari,
Quae panem gignit, terra beata potest.
Quis tractus plures perdices educat, aut quae
Tot lepores tellus, quot mea celat, habet?
Hic creber turdus, rostrataque gallinago,
Grataque convivis pinguis alauda meis.
Ante omnes capi, mensis dignissima Regum
Fercula, Bredanae dona cohortis aves.

Verveces nostro famam peperere macello,
  Inque meis stabulis corpora pasta boum.
Sunt qui vicino mittuntur ab aequore pisces,
  Sunt & flumineis qui capiuntur aquis.
Utcunque ista solent jactare; decus tamen urbes
  Civibus haud possunt majus habere bonis.
Commemorare meos etiam locus hic sit alumnos,
  Ut pariter laudes, quas meruere, ferant.
Sunt sua quos ornat rerum pulcherrima virtus,
  Sunt qui se sancta relligione probant:
Queisque Deus concessit opes, animosque fruendi,
  Civibus utilius quo nihil esse potest.
Quique colunt sacras, sed rari, Palladis artes,
  Multaque belligero gens operata Deo.
Heu! cur diversis aris, & dispare cultu
  Altera pars populi Numen adorat idem?
Quanto illi melius facerent communia sacra,
  Placarentque Deum relligione pari.
Sed penes hoc illum est, qui temperat omnia nutu,
  Quique hominum solus flectere corda potest.
Non illo turbante tamen discrimine vivunt
  Concordes, odiis dissidiisque procul.
Pace tua tantum hoc, ne singula persequar, addam,
  Nil illis Domino dulcius esse suo.
Hunc puer in cunis discit Bredanus amorem,
  Et tua cum matris nomina lacte bibit.
Laeta Pharetratae studia exercere Dianae
  Si juvat, antiquae nobilitatis opus:
Seu cane, seu plumbo timidam sectabere praedam,
  Multa hic quam plumbo, quam cane praeda petas.
Verna lupus, perdixque, meis non hospita terris,
  Ut cadat ante tuos optat uterque pedes:
Qui nunc, infandum, praedoni obnoxia duro,
  Principibus solis praemia digna, jacent.
Sinceras utinam possem tibi tradere sylvas!
  Pars illae cultus magna fuere mei.
Ter, quater o sylvae Guilelmo Rege beatae
  O dignae tanto deliciae Domino!
Ille vel annosam vetuit contemnere Quercum,
  Tunc secura mali quaelibet arbor erat.
Si quam longa dies exeso noxia trunco,
  Seu vitium ad terram seu dabat ira Noti:

Obla-

Oblatum propriis damnum reparabat ab arvis,
Suffecta servans prole perenne decus.
Illos si qua manus temere violasset honores,
Offenso poenas Principe saepe dedit.
Non coluit Dodona Jovis notissima sacris
Majori quercus relligione suas.
Majestas aliqua est umbrosis addita sylvis,
Et nihil his tellus sanctius alma parit.
Quisquis in has saevit, sedes violare Deorum
Posset, maternas & laniare genas.
Non procul hinc geniale nemus densa abiete frondens
Stabat, vicini ruris & urbis honos.
Distinctae teneris ridebant floribus herbae,
Fragrabat Zephyris undique susus odor.
Plurima texebat librantes ardea nidos,
Pervigiles noctes Attica flebat avis.
Hic solitae Dryades & lassa sedere Diana,
Multaque cum Faunis ludere Nympha suis.
Saltabat juvenum mixtis vaga turba puellis,
Dulcia quos inter bella movebat Amor.
Pro pudor! amisit media plus parte decoris
Inde, nec integro nunc stat, ut ante, jugo.
Innumeros rapidi truncos violentia Cori,
Innumeros stravit dira securis humo:
Crudelesque manus & adunco pertica ferro,
Tristia pinetis damna dedere tuis.
Nunc quoque, quum foliis levis incidit Eurus acutis,
Saucia lugubri carmine Sylva gemit.
Esto sed hic finis: nimium fortasse locuta
Sum, Princeps longa non retinende mora.
Caetera non tangam. Qualisjamcunque videbor,
Spectatam Domino vel semel esse juvet;
Nec, si displiceam, tibi me monstrasse dolebit,
Dum praesens oculos paveris ipse meos:
Sin prober, atque tui spiraverit aura favoris,
Persarum vivam Rege beata magis.
Audi vota tamen, nostris te amplexibus ante
Quam solvam, jubeat quae Deus esse rata!
Vive tua felix cum Conjuge Nestoris annos,
Friso, vive tuae spes & amor Patriae.
Vive memor Bredae labentis, quam potes urbi
In rebus duris adfer amicus opem.

Publica jura urbis, precor, & privata tuere,
Munera quae Domini ſacra dedere mei.
Libertas, ſancto gaudent quo nomine cives
Salva ſit, auſpiciis incolumiſque tuis.
Ingerat huc merces ſecurus, & egerat illuc
Mercator, tutum quiſque ſequatur iter,
Merka vagus refluat nullis anguſtus arenis,
Pronus inoffenſas ſubvehat amne rates.
Curia Juſtitiae cultu praefulgeat, & ſit
Purpura ſincero conſpicienda foro.
Accipiat Conſul ſanctos, tua munera, faſces,
Auctorem propter pluris habenda ſuum.
Praeſcriptas ſervet leges & jura Senator,
Quaque jubent, recto pectore ſemper eat.
Praeſidio Domini feliciter exigat aevum,
Et ſecura ſub hoc otia civis agat.
Sint procul infames animis diſcordibus irae,
Sciſſa nec in partes curia diſſideat.
Pax urbem circumvolitans rorantibus alis
Semina ſincerae ſpargat amicitiae.
Mens omnes agat una: & longa oblivia Lethes
Si qua eſt invidiam, diſſidiumque premant.
Sic expreſſa novas ornent inſignia ceras,
Actaque Friſonem publica fronte gerant.
Sic tua Bredanis ſcribantur nomina faſtis,
Et Dominos inter ſaepe legare meos.
Altius at noſtro, donec mea moenia ſtabunt,
Quam cera aut faſtis, pectore fixus eris.

P. G. C R O Y Z É.

Dit bovenſtaande Latynſch Gedigt is door den Heer Philip Willem Croyzé, ſoon van den Heer P. G. Croyzé, en Student in de Medicyne aldus in 't Nederduitſch vertaald.

BRE-

BREDAAS
WENSCHEN EN VREUGD BEDRYVEN,

Ter

PLEGTIGE INTREEDE

Van

DEN DOORLUGTIGSTEN PRINS
VAN ORANJE

WILLEM CAREL HENDRIK
FRISO
VAN NASSAU,

STADHOUDER VAN GELDERLAND, VRIESLAND
en GROENINGEN,

Aldaar Generaal van derselver Krygsmagten:

SCHOONSOON

VAN

DEN ONVERWINNELYKEN KONING
van GROOT-BRITTANJE,

Haaren HEER en BARON.

EN VAN

DE DOORLUGTIGSTE EN IN ALLE DEUGDEN
UITMUNTENDE

KONINKLYKE PRINCESSE

ANNA,

SYNE HOOGHEIDS EGTGENOOTE.

Voorgestelt op den XIII. September CIↃIↃCCXXXVII.

BREDAAS
WENSCHEN EN VREUGD BEDRYVEN,
Ter
PLEGTIGE INTREEDE
Van
DEN DOORLUGTIGSTEN PRINS VAN ORANJE
WILLEM CAREL HENDRIK FRISO
VAN NASSAU,
&c. &c. &c.
Haaren HEER en BARON.

WAnneer God het groote Geheel-al schiep, ende het in syne deelen schikte, (want wat werk was in wysheid hier by te vergelyken?) heeft hy eene Wet gemaakt, en bevoolen, datse over al soude ingevoerd werden: volgens welke d'eene saak door des anders hulpe soude bestaan. De Natuur dan, sig hier na voegende, bewaard dese verbinteniſſen, en onderhoud in diervoegen de Weereld in haare Eeuwigduurende Pligten. De Goude Son verspreid van haaren glinsterenden mond het heldere Dagligt, koesterende d'Aarde door het vuur van haare vrugtbare Fakkel. Het jaar als ook ieder saisoen, ontfangd van de verscheide beweging en omdraayinge der Gestarntens in de Lugt hunne gesette palen. De kromme Hoorens van de gestarnde Godin verligten de Nagten, en verdeelen, of voorschryven aan de Dag-registers hunne Maandelyke stonden, of jaren. De bestendige Noord-star bestierd de Schepen in Zee. Maar soo dese sig schuil houd, als dan wyst het Compas de streek van 't vaaren aan. De Ryken verheugen sig met hunne gekroonde Hoofden en Koningen ten toon te stellen, terwyl sy genieten een veylige hulpe van hunnen Vorst. Soo dan dese verdrag-punten gevallig door eenige noodschikkelykheid ontrust worden, en het eene deel des anders hulpe nu ontbreekt; als dan is dat deel mank, en legd gelyk als kragtloos; want geen Duyf, elendig door het breken van haare wieken, kan sig door de wegen van de dunne lugt heen begeven. De Vrouw mistroostig beschreid het Lyk van haaren Man. De Soon, beweenende het verlies van syn Vader, betreurd de schade, die hem daar van te lyden staat, alle Volkeren juichen over hunne eigene Helden, en scheppen

het vermaak te leven onder de beschermiug van hunnen Heer. Hier om dan, soo 'er nog eenige Liefde is, beschreyenwe het wegrukken van soodanige; Het zy sy door een lauge bedlegeringe, het zy sy schielyk hun randsoen aan het Nood-lot betaald hebben. Sodanig is het, O! Breda, met u gelegen geweest: wanneer de wreede Schik-Godin den laatsten Levens draad des grooten Willems Spon. Want eene Friso was 'er, soo het had mogen gebeuren, maar in 't leeven, welke ten troost soude verstrekken, ende die diepe wonde heelen. Maar als die Vorst syn heir aanvoerde, en blixemde op de hooge Steden, heeft het water hem, dat het vuur niet heeft konnen doen, weggerukt. Gy Zee-god had behooren te sparen het Schip door uwe toelating omgeslagen: Gy moest verschoond hebben sodanigen grooten Man, den welken dat vaartuig voerde. Maar helaes! de Mensch vertrouwd sig al te veel op de bedriegelyke winden, hoe weinig vreesd hy de lagen van de Zee! sullen wy, en de Nakomelingschap dan moeten sien, dat 'er niemand van die Stam is overgebleven! en sullen de Daden van Vader en Grootvaders in de Chronyk-schriften gelesen werden, terwyl 'er onder en tussen niemand van sodanig een Huis sal overig wesen? slaa nu, Breda, de handen aan 't hoofd, en ruk uwe hairen uit: geef den lossen toom aan uwe regtveerdige smert: want de Noorde wind en de Zee heeft uwe hoop in sig verswolgen. Maar God somtyds medelyden hebbende met der Menschen rampen, staat in dese tyds gelegentheid by, en bied syne hulpe aan: Sie daar, syne Egtgenoote, sullende na haars Mans dood baaren, voorsiet sig van de wieg, synde de eenigste hoop gelegen in 't midden haarer ingewanden. Sie daar, een kind werd 'er geboren, gedragen in bittere smert; Sie daar, hy koomd te voorschyn, daar 's Moeders wangen bekreten, en met tranen als nog bevogtigd syn; welke haaren Soon, maar nu minder droevig synde, omhelsende en koesterende, te meer, om datse sag op het teere weesen van haaren Lieveling gelyk trekken van Synen Vader, segd, wees gegroet, O! aangenaam overblyffel van uwen gestorvenen Vader, als synde het laatste pand van syne Liefde: Nu verdraag ik des te ligter het ongeval van mynen weggenomen Friso, terwyl het my gebeuren mag, te syn eene Moeder van Friso: want gy alleen, myn kind, kond myne smert verligten, gy alleen kond myne tranen doen staken. Neem toe, myn Soon, synde een weder verlevigde beeltenis van uwen Vader: Groey en Bloey, ô! myn en uwes Vaderlands verrese Hoop: Dit gesegd hebbende, druktse, na alvoorens met een besadigd gemoet dese nieuwe vreugde ontfangen te hebben, d'eerste kusjes op syne teedere lippen: De Burgery verheugde sig, over soo een gelukkige geboorte en het geheele Vaderland was juichende over sulk een Kraambed: Syne sterkte en kragten nemen dan allenskens toe: en God die hem gegeven heeft, laat hem lang onder de Levendigen: Doe nu ook aan, Breda, (maar leg eerst af uw droevig wesen:) uwe allercierlykste cierasiën, en koom te voorschyn met een suiver wit kleed: strooi roosen, steek aan vreugde vuuren, verhef op het ontfangen van uwen Heer Eer-poorten en andere openbaare teekenen van uwe onderdanigheid: Het Edel-gesteente glinsterde eertyds in uwe getorende hairen: en eene goude band omgorde uwe Lendenen: Toen ter tyd droegge voornamentlyk sorg, om u op het allercierlykste op te tooyen, op dat gy sodanig opgeciert, uwen Heer soud konnen behagen; maar na dat gy soo omtrent dertig jaren

ren ſonder Heer hebd doorgebragt, heeft het uwe gedaante begonnen t'onbreeken aan middelen: of het zy dat de ſchaarsheid van dees vallende Eeuw u ondergehouden heeft; of datge droevig waard over het ſterfgeval van uwen Vorſt, koom evenwel, ſooge nog eenige cieraſiën overig hebd, naar tyds gelegentheid, ſoo veel alsge kond, met uw beſte Pak te voorſchyn. Alsge dan ſuld met uwe Toorens op de aannaderende ſchreden u gelyk als buigen, en hem met opene armen omhelſen, vrees dan niet te ſpreken, ſyt ook niet bekommerd van niet toegelaten te ſullen worden: nogge behoefd ook niet te vreeſen, dat men u over dwars ſal aanſien, of dat de deuren voor u geſloten ſullen weſen: nog dat ge gedurfd hebd ſaken aan te raken, welke een veel verhevener ſtyl waardig ſyn: verontruſt u ook niet, datge ſuld beſwalken: nog dat een oud Digter, door hooge jaren, gelyk als verkoeld, opgeſongen heeft, ter eere van ſynen Vorſt, een gedigt, het oor van ſoo een Prins byna onwaardig: want hy is ſagt, aangenaam en bereid tot vergeving; voerende op ſyn weſen de gaven van een edelmoedigen inborſt: dat is eigen aan een Doorlugtig Geſlagt; want een hooge Adeldom kan men met geen betere teikenen, als met deſe beſchouwen Wel, ſie daar, hy ontfangd wel het geroep van het Volk, ſchoon niet ſeer verheve, enneemt ook wel aan het geen dat op ſoo een dag een ſtram geboogde oud besje van ſig geefd: Maar ſoude hy wel willen gedoogen een Digter onder de gene, die hem groeten? of ſou hy ook veragten der veerſen kreupele voeten? geen noot! legt dan af uwe vrees; want my is ook ingeheuge, dat hy nog de veerſen, nog ook den Digter niet ſchuwd; dewyl hy, nog ſeer jong ſynde, deſe met ſyne teedere hand heeft aangenomen. Wel hoe? ſou die gene ſlips loopen, die de Naſſauwers opgalmd? neen, dat heeft gene ſwarigheid; want de ſtoffe ſelfs die hy verhandeld, verdedigd genoeg haaren Digter. Selfs deſe namen ſyn gelyk als heilig in dit ons Land, en verdienen in ieders boeſem opgeſloten te worden. Durf dan, begroet met uitgalming uwen *Heer* en *Baron*; hy ſal, hoop ik, uwe fauten ligt vergeven. Gy ſyt dan eindelyk gekomen, waar na ik ſoo vele jaren gereikhalsd heb! gy ſyt dan, myn ſeer geliefde Vorſt, hier ter Stede, na lang verlangens en menigvuldige wenſchingen genaderd; en daar is na al die noodſchikkelykheden een weg gebaand: Nu heeft men, O! Friſo, gelegentheid, om u te aanſchouwen, en het ſtaat ons vry t'uwaarts gelukwenſchſingen uit te galmen. Daar ryſt dan na ſoo een lange nagt een helder dag ligt op! want nooit heeft 'er een dag, helderder uit de kimmen opkomende als deſe, de Eoiſche Wateren verlaten: op welke de gelukkige opvolging van onſen Beſchermer, en het uur van d'aankomſt van mynen Heer koomd te gebeuren; Ik was menigmaal in den gebede, dat de gulde Moeder van Memnon my ſoude aanvoeren op haare Rooſige-Paarden deſe Dag-ſterre. Maar ſiet, in plaats van een, heeft s'er twee mede gebragt: d'een vertoond ſig als een ſeer ſigbaar geſtarnte aan den Hemel, d'andere vat plaats op een gedeelte van uwe borſt; ook ken ik dit kenteiken van uw Doorlugtig geſlagt, want ſoo was eertyds de helm van Auguſtus door ſyne Vaderlyke Ster uitmuntende: weeſt gegroet ô aangename en Hemelſche Ligten, verſpreit in onſe veſting eenen geduurigen glans. Wat was ik menigmaal in myn gemoet bekommerd: ſelfs ſeide ik dikwils, my door ſoo vele ſwarigheden gelyk

als verliesende, hoe dat het nog mogelyk was, datge my kon gegeven worden; wat was 'er ook niet in te voorsien, of de vrugt ook wel van het Mannelyk geslagt, als het geliefste Lot van de baaring, sou syn: Dan de bevalling na 's Mans dood; ook dat de dragt van een gedurig schreyende swaargaande Moeder niet veilig was. Wat bekommeringe baarden ook niet de toevallen, die iemand in syne geboorte, of na deselve dikwils staan te dreigen: en wat al leeds siet men somtyds niet, eer dat iemant syne rype jaren bereikt heeft! hier by kwam nog onlangs de hevigheid van eene geweldige siekte: maar dese wierd door eene goddelyke gunst in syne kragt gebroken. Dese dan, die dikwils de verbolge Zee, die de bloedige stroomen van den Rhyn gesien heeft, die met Eugenius de Waepenen van den groten Keiser volgde, dese selve ontfang ik nu, in vreugde gelyk als opgetogen, door een Goddelyk toedoen, behouden en ongeschonden in mynen boesem; en met die selve oogen, waar mede het my gebeuren mogt, syne Voor-vaderen te aanschouwen, met dese selve, seg ik, aanschouw ik nu ook mynen Friso: Ik omhels hem, een Nakomeling van sulke groote Voor-ouders aan dewelke het my lust, soo lang als ik sal in leven wesen, nooit genoeg te konnen denken; sy hebben meer als eens den Degen, die gewet was, om dese myne zyde te doorbooren, gebroken! ende Burgery, door het opwerpen van hoogtens, in haare vryheid behouden; niet verontwaardigende de Stad door Wallen te laten omvangen, en my mede te tellen onder hunne Eernamen. Boven anderen heeft insonderheid Mauritz in my behagen geschept; en het gerugt segd, dat myn Naam dikwils op syn stervenden mond gespeelt heeft: Met dese myne oogen heb ik eertyds gesien, dat de Nassausche Veldheeren van onder myne wallen seer ernstige Oorlogsdaden, uitvoerden: met dese selve oogen heb ik ook binnen myne muuren, maar toen niet soo angstig, beschouwd, dat sy al spelende den Oorlog nabootsten. Waardig Opvolger nu syt gy hier; uw bloed, ô Friso, heeft ingesoogen het zaad van de Deugd en Dapperheid uwer Voorsaten. Een Welgeboore Mensch, moet om anders gelukkig te wesen, door voorbeelden en roemrugtige daden bewogen worden: maar gy behoefd dese niet te gaan soeken, en na te volgen in 't geleert Athenen; het is ook niet nodig, dat gy u ophoud met het lesen van de berugte Oorlogen, nog met der Veldheeren daaden van de Romeinen. Gy behoefd maar het oog te slaan op uw eige nabestaande Oranjes Huis, dat, in alle de delen van de Weereld aansienlyk, t'allen tyden seer deftige Mannen voortgebragt heeft: Daar sult g'er een vinden, die door syne dapperheid den grooten Achilles overwon: Hier een, die in Liefde en Godvrugt den Dardanischen Veldheer voorby streefd; daar een, waar voor de geduldigheid van den harden Ulysses moet swigten: en een welke in raadslagen den ouden Nestor verbeeld: Hier vint ge weer een Willem, waar van gy, soo ik my niet en bedrieg, een afbeeldsel bent, dese, wesende altyd omsigtig in syne saken, heeft u tot synen Erfgenaam nagelaten: Hy heeft, toen de vreeselyke en de woeste Vyand naderde, in die droevige tyden, voor de synen als een eenige toevlugt verstrekt. Hy heeft sorg gedragen, soo veel in syne magt was, in de Ryken van Europa de grondslag van een veilige Vreede te leggen: Hy heeft ook uitgewerkt; na de partyen van de Weereld in evengewigt gebragt te hebben, dat de Moogent-

gentheden hunne grensfcheidingen niet verder fouden mogen uitfetten, als naar verdrag en billykheid toegeftaan was, op dat niet Europa, eens van een Dwingeland gefchaakt, wederom foude moeten buigen onder het Jok van een alleen Heerfcher; en foo ook iemand, aan de lager wal fynde, door een onbillyke Oorlog wierd geprangd, dat als dan, volgens accoord, de fterkere hem te hulpe fouden moeten komen: want op fodanige wys, fynde de balans van de Schaal in haar evenwigts plaats, kan die geregtige Verdeeling nog naar d'eene, nog naar d'andere kant overhellen: Hy heeft de Britten met de Batavieren door wederzydfche banden verknogt; banden, die nu nooit, om foo te fpreeken, konnen ontknoopt worden: Gy hebd, Frifo, met uwe eige oogen gefien de Liefde van het Volk, dat hunne behoudenifle aan hem verfchuldigd, en daar aan ook nog gedagtig was, en gy fag toen ook, hoe dat het Britfche Volk op u Star-oogde, foo gunftig als de wind toen woei, wanneer ge trok naar het magtig Groot-Brittanje, op dat de blanke feilen uw Schip des te eer fouden overvoeren: Soo heeft u ook de Koning met opene armen ontfangen, en de Koninklyke Princes voor haar geliefden Man haar kuifche borft bedekt: Want fulks is u door dat Edelmoedig Volk toegeftaan, om dat gy een Neef waart van Willem, en fy uwe deugd beminden. Niemand was 'er onder de Vorften, welke dit hooge Huis heeft voortgebragt, waar na gy u beter kond doen gelyken, en welkers voetfpoor meer na te volgen was, als defe. Engeland, het gelukkigfte gedeelte des Werelds, heeft gegeven de Dogters van twee haarer Koningen ten Bruid. Van te vooren had Maria Stuart, uitmuntende in Schoonheid en Godvrugt, het kuifche Huwelyks bed van Willem betreden: Nu ook koefterd de Koninklyke Anna de voornaamfte der Britfche Maagden, Frifo in haaren boefem. Dat egter de Godin Lucina dit Huwelyk meer, als het voorige, begunftige, en God geve, dat defe Egt in een gedeelte aan d'eerfte niet gelyk zy: My fchynd van defe verbinteniffen al laate naneeven te tellen; ô dat myne regtmatige wenfchen van gewigt mogen wefen. Ontrek u ook niet al te feer van ons af, en koom ons fomtyds eens fien; Dat Gelderland of Vriefland niet alleen uwe Liefde wegdragen: Vergun my ook te wefen een gedeelte, het fy ook hoe gering, van uwe forg. Want defe uwe tegenwoordigheid verheugd myne Burgers, en de eer van de Stad neemd op het aanfchouwen van haren Vorft feer grotelyks toe. Sie hoe dat het Volk, als gy hier ter plaatfe bent, in blyfchap werd opgerukt, hoe dat hunne vrolyke wefens van 't fien van haaren Heer, gelyk als afhangen: Gelyk wanneer de donkere wolken de onder gelegene aarde drukken, en alles vuil en ongefien onder foo een dikke nevel fig vertoond, als dan koomd de Son, na de lugt weer ontfloten te hebben, defe dampen door haare ftralen weer verdwynen, en geeft uit haaren glansryken as eenen helderen dag. Dat my hier, bid ik, gelegentheid van fpreken mag gegeven werden: Dat het my geoorloft zy, myne voordelen te mogen ophalen, om alfoo te fien, of ik wel waardig ben, dat fodanigen Vorft in my fyn intrek neemt: wil ook niet defe dingen, dien ik fal verhalen, met ongenegene ooren aannemen: nademaal al onfe Roem voortgekomen is van uwe Voor-ouders: Ik vrees dan niet, dat myn eige Lof fal ftinken, en dat ik, in my te pryfen, den Lof van uwe Voor-ouders fchyn te vermelden; laat dan voor een korten tyd uwe ernftige forgen eens varen, en flaa het oog

op uw Breda. Dat het u nu lusten mag een weinigje van my by aanwysing te leeren: Ik sal myn verhaal, om u niet lang op te houden, in korte redenen besluiten, niet tegenstaande dat anders de Steden syn als oude Wyven, van veel snaps.

D'eerste verborgene oorspronk van dit Land en Stad beletme na behooren myne geboorte te melden. Het zy dat de Oorlogen of het zy dat toen ter tyd die duistere eeuw, daar van de schuld hebben; want onder die naare nagt leggen de oude tyden als nog gelyk gedompeld; Ik ben in de Nabuurschap der Batavieren Land gelegen, en de Bondgenooten en Staaten hebben my lang in gehad: Eertyds kreeg ik myn naam van een breede Rivier, die synen naam voerde van de eerste Letter, Waar het gelukkig Holland siet naar het ys koude Noorden, aldaar werd het door Zee en Sandige oevers omringd: daar het syn uitsigt heeft naar het warme Zuiden, aan die kant werd het, op dat het niet naakt en open soude staan voor den Vyand, door sterke bemuurde Steden ingesloten: onder dese is het geroep van myne Wallen soo groot, dat ik daar door verkryg den naam van de voornaamste Vesting van alle dese steden te syn. My syn menigmaal, na gekogt, volgens verdrag toegestaan, by uitterste wille nagelaten, of door de wapenen ingenomen te syn, nieuwe Heeren toegevoegd, wanneer het Lot my aan Willem den Eersten schonk (welken ons Vaderland voor den Stigter van onse behoudenis agt:) reikte ik hem, als myn toekomende geluk al van verre de armen toe, en brande van begeerte, om syne mond en handen met myne lippen te kussen: Dikwils seide ik, dat God dog voor lange jaren dit geslagt in eene Eeuwigduurende Opvolging my mogt laten genieten: Egter hebben myne wenssingen van kragt geweest, schoon dat sy nauwelyks schenen iets te sullen vermogen; en daar is een Opvolger gegeven, wanneer der byna geen hoop meer overig was.

Hoog-Mogende Staaten in Bondgenootschap synde met seven Vereenigde Landen, dewelke hebd de voogdy van mynen Vorst op u genomen: om der welkers bescherming ik vele jaren, lang ongemoeid van den Vyand, schoon sy niet verre van my afwaren, veilig ben geweest; soo lang als uwe besettinge sig binnen myne muuren heeft onthouden, heeft 'er selfs geen kanon op myne zyde gedonderd. Daar en boven wanneer gy lieden, besloot de gewenschte Nassausche Spruit dese Baronny toe te wysen, was dit geschenk grooter als alle de geschenken t'samen: myne Burgers, daar aan gedagtig, vieren en loven u lieden nu, gelyk als eertyds, in hunne herten: en dat sullense doen, soo lang als myn Merk met stroomende Wateren myne wallen bekabbeld; Gy bent dan, Friso, hier uit dat hooge Bloed gelyk als weder vernieuwd, wil nu ook treden in uw seer Pragtig Hof. Dit gelegen synde in 't midden van 't Kasteel, onderstut door honderd Pylaren, is van myne muuren te beschouwen; Daar leest men Hendriks naam in 't geele Goud geschreven, en d'eer van sulk een werk flonkert op het lesen van dien Vorst des te meer. Dese had van te vooren het slinker-gedeelte van dit uitmuntende Konststuk doen oprigten: Daar na heeft Koning Willem het regter gedeelte daar laten by bouwen: Voor eerst doed sig een effene ruimte op, welke omringd werd door duisend vensteren, en eene hooge gaandery, welke omgaad van binnen het Paleis. Hier doen de trotse steenen, verheven door haare gebogte daken, met haare trappen de verscheidene

we-

wegen gelyk als in de Lugt ophangen. Volgens het Oordeel van kenners en konstenaars, soo veel als 'er ervarene het gesien hebben, bekennen sy alle, dat dit werk veel konst en verhevenheid in sig bevat: Daer navolgen de salen, hier en daer in een lange orde sig vertoonende, en syn van binnen niet minder schitterende, als van buiten: Dese hebben lang als verlaten met haare stilswygende beelden gezugt, en Mars, praalende op het toppunt, was lang van droefheid als ter nêer geslagen, synde niet meer die selve oorlogs God: dikwils hebbe ik gesien, dat hem syn swaart, en ook syn uitgedoofde fakkel uit syne handen kwamen te vallen: niet, om dat de vuile schimmel en het knagen van het yserroest, ter gelegentheid van de vreede, de opgeslotene wapenen smetteden; maar daarom, om dat hy soo lange tyd gemist had de Nassausche Voedsterlingen; en ook, om dat het Hoff soo lang van synen Heer niet bewoond, en als verlaten was. Want die Krygs-God hadse alle van oorspronk gekend, en naar syne eige konst had hyse tot Krygshelden gemaakt; Hy hadse geboetleerd, en uitmuntende gemaakt door syne manhaftige wapenen; Hy heeftse als voorbeelden het gesag over syne magt gegeven: van welkers deugden en dapperheden den Rhyn dikwils getuige is geweest: En Gy ook tweehoornige Maas hebd met uwe bloedverwige stroomen der selver dapperheid dikwils beproefd. De snelvlietende Schelde door der gesneuvelden hoopen als verstopt: zynde de Revier de Samber toen ook van 's menschen vergoten bloed als laauw. Getuige zy die gedenkwaardige slag in Vlaandre. O! met hoe hachelyken geluk wierd daar gevogten! Den Vyand had men van vooren, de Zeegolven van agteren, in 't midden was al de Magt en Hoop des Vaderlands. Spitsbroeders, riep de Onverschrokken Mauritz, genoopt door 't gevaar, overwinnen, of sterven wy. O schrikkelyk! hoe menigmaal heeft de Zee door ysselyke Zeeslagen gezidderd, en gebeefd! Wat een menigte van gewapende Schepen heeft dat verwoestend Element niet ingeslikt! Dikwils heeft alstoen de troep van Nymphen met haren Vader Nereus, uit schrik van sulke verbasende vaartuigen het in hunnen ondersten Kolk niet langer konnende houden, de vlugt genomen. De Scheeps vyandelykheden deden de Hollandsche Havens ysen, en dreunen; De kromme stranden zidderden van bevende vrees; alles, soo te water als te land, wierd gedreigd, verwoest en vernield te worden: en de vyand was, na sig van soo vele steden meester gemaakt te hebben, in 't midden in 't herte van ons Land: Wie van beide was toen grooter? was het hy, die ons Vaderland in d'eerste tyden baarde, of hy, die het, toen het verlooren moest gaan, behouden heeft.

Sie daar nu, de deuren ontgrendeld staan voor u open, op dat het Koninklyk Huis u haaren Heer soude ontfangen. Daar blinken de hooge verwulfsels met goud ingeleid, daar geven de deuren door het sterk vergulden van haare uitmuntende sloten glans en geflonker van haar af. De schoorsteenen selfs vertoonen, onder de gedaante van kleine wigten, verscheide Wapenspeelingen, seer konstig uitgehouwen: Daar siet g'er een, die met den stormhoed van den grooten Achilles syn hoofd als doed verbergen, en des storm muts groote holle rond flodderd als om syn hoofd: Hier sietge weer een ander, die met een schaduw makende syn hoofd en schouders bedekt: op een andere plaats

is 'er een in 't verſchiet, die met ſyne beenen en dyen als ſwemd in een ſeer wyde Laars: ook iſſer een, die met ſyne teere vuyſtjes den ſwaren degen, van Hector wil ſwaayen: weer een ander, die een Pelias Spies al bevende nog naauwelyks kan vaſthouden; Een gedeelte van deſe ſpeeld weer met andere Wapenen: Hier ſit 'er een, als een wel beſlagen Ruiter te Paard, en eindelyk een, die al ſpelende, een hond met ſyn ſtaart of ooren trekt: Myn wens is, dat ook eens een kleine Naſſauwer, al ſpelende, heen en weder lopende om ſynen Vaderlyken haert, deſe vertooningen ſal mogen aanſchouwen, en dat hy van jongs af aan al toonen mag den moed en dapperheid van ſyne Voorouders; Dat ge hem ook ſoo eens als overwinnaar ſuld mogen begroeten, als ge hem dan ſuld ſien met wat ſwier en deftigheid hy, nog jong ſynde, de wapenen handeld, en wy ſullen ons als dan moeten verwonderen, hoe wel voegende en aardig hem den eerſten degen op zyde ſal hangen; die edele Spies ſal hem ſekerlyk ook wel handen.

Tot myns Hofs vorder beſchryving dan diend, dat het onderſte gedeelte van ſodanig een konſt-ſtuk niet en behoefd te wyken voor het bovenſte: Namentlyk de kelders door konſt-handen vervaardigd. Deſe onder aardſche kaamers onderſteunen een geweldig groot gevaarte met haare lange ryen van verwulffels: ſoo wanneer gy nu eens met uwe oogen (want alles verheugd ſig nu, als het van u geſien mag worden) het onderſte van dit ſoo groote Huis ſuld willen gaan opnemen, beſchouw dan, ſoo het u behaagd, naar om laag gaande, deſe ondergelegene vertrekken; want deſen arbeid, als gy daar het oog op wilt ſlaan, mankeerd het ook aan geene konſt.

Laat nu ook het gene, dat hier het naaſte by, en buiten dit Huis is, (want ik meen nergens in my heel lang op te houden:) eens onder uwe oogen komen: Hier langs is eertyds het vermaarde Turfſchip, vele Krygslieden in ſig verbergende, en volgende de Liſt, byna gelyk als van het Trojaanſche paard, binnen in 't Kaſteel gekomen. Dit bedrog is nu als voorby, ſoo niet de ſteenen ſelfs deſe krygsliſt getuigden; Hier door heeft my den Vorſt Mauritz bemeeſterd, en ook gy, Heroſiere: Uw naam ſal eeuwig blyven, hebd durven ondernemen deſe ſtoute wegen van by na een onvermydelyke dood: En niet ver van hier, terwyl ik toen ter tyd naakt, en aan die kant met geene Wallen bedekt, als open ſtond, was ook nog myne diepe gragt van water, dat afgelopen was, ontbloot. Om dit bedrog dan ſtil en veiligſt uit te voeren, was de nagt het voordeeligſte. Daar op naderde de vyand, na alvorens de Schildwagten ter neer gemaakt te hebben, en trokken de Stad in, die wel haaſt door verbaaſtheid in rep en roeren geraakte: De Burgermeeſter koomd op dit gerugt, gelyk als met vleugelen, toeſchieten, en noodſaakt de Burgery om hunne wapenen ten ſpoedigſten aan te grypen; Daar op koomd den Burgeren troep, bereid haar aanmoedigende voorganger te volgen, aantreden. Men word handgemeen, men levert ſlag, terwyl andere weer de ſtraten, die het meeſt openſtonden, door het opwerpen van hoogtens dekten: onder en tuſſchen krygd de woedende geweldadigheid traps gewyſe al d'overhand, en geen plaats wierd 'er, daar de gramſchap niet woedde, byna in de Stad gevonden: Wat was ik 'er toen elendig aan! wat wierd 'er niet in die nagt veel bloeds, ſoo van myn eige, als van des vyands Volk, vergoten: Maar de raaſende Woed-

Woede, met het ſwaard nog niet te vreden ſynde, nam het vuur te baat: Toen begon de vlam d'inbrand ſtaande Huiſen te verteeren; wat vielen daar een Burgers! wat wierdenſe daar door een groot getal woedende op het Lyf gevallen! egter blevenſe poſt houden, en verlieten naauwlyks hunne ſtand-plaatſen; de naam van alle de gene, welke ſoo eene ſchoone dood hebben ondergaan, ſal eeuwig blyven, en geen dag ſal 'er voorby gaan, die niet gedenken ſal aan deſe nagt.

Na het oog geſlagen te hebben op het Hof en Kaſteel, ſiet men voor het Huis een heerlyken tuin, ſoo heel ver niet van de groote Markt gelegen: die wel eer ſeer aangenaam was in d'oogen van haaren Heer: In dit luſt-prieel komen, meeſt op Feeſtdagen, myne Burgers ſig met wandelen verluſtigen (want dit plaiſier nemens vryheid heeft Mauritz hen geſchonken) als de bloem dragende Lente koomd naderen, wandelen myne ingeſetenen in d'opene en vlakke wandelwegen: maar als de ſig aan den Hemel vertoonende Hond de Landen koomd te branden, als dan nemenſe hun vermaak in de ſchaduwe van het daar by gelegene bos. De Jongelingen, hier of daar om een hoek ſtaande, vermaken ſig hier, hunne wandelende vryſter met aangename geſpreeken, die hun de Liefde koomd in te boeſemen, te onderhouden: De uitgediende Krygers verhalen hier aan malkanderen hunne bataillies, en de wonden daar in gekregen, verheffende de dappere daaden van den ouden tyd; dan eens, als of ſy met vegten nog beſig waren, beſchryvenſe met hun ſtok, de woeſte ſlagen op het Sand, en voor hunne voeten tykenenſe d'ingenome ſteden af. Hier word het gras in doolagtige bogten geſchoren, hier word het kruid door een geleerde hand fatſoen gegeven, daar ſtaan ook op egale wydtens de Muſen met haaren ſchoonen Apollo: men ſiet ſe iedere op haare plaats met haaren geleider; Helaas! hoe ſtaanſe daar als ſteenen: my heugd, datſe eertyds, Helicon verlaten hebbende, ſig hier naar toe begaven, en ook ſtaat me voor, dat ikſe als levende Godinnen gevierd heb: maar dat eertyds de gehoor-plaatſen waren van het oude Lycœum, deſe ſyn nu droevig en miſtrooſtig over het wegvlugten van haare Sang-godinnen, verlaten en verſtomd; dikwils verheugden ſig hier de voedſterlingen van Pallas, in met de grote Veldheeren, in 't midden van de Wapenen, uit de mond van die groote Godin hunnen roem te ontfangen. Toen kwamen die geleerde Suſters wel met Mars over een, en wy ſagen ook, hoe datſe beide door onderlinge pligten als verknogt waren: want deſe God verſchafte verſcheide aanmerkenswaardige gevallen, en deftige daden van Krygs-helden: ook gaf hy genoegſaame ſtoffe aan de Muſen; deſe drukten die roemrugtige naamen; die nooit ſullen uitgewiſcht worden in geſchrift op eeuwig duurende papieren: want dat gaf haar moed en prikkelingen, om hunne ſaken nog des te beter uittevoeren, en daar door kregen ſy gelegentheid, om van de late Nakomelingſchap, geleſen te werden: Achilles, Soon van Peleus ſou onder de duiſternis van een blinde nagt hebben moeten verdompeld leggen, ſoo hy het gedigt van Homerus had moeten miſſen: De Godvrugtigen Æneas, de oorſprong van het hoog verheve Romen, is ſynen grooten naam verſchuldigd aan het ſeer doorwrogte en geleerde Maroos-werk: Deſe latere tyden doen ook de Naſſauſche Krygshelden door onſe Hollandſche Schryvers weer ophalen. Voorts ſtaat digt by deſen ſeer pragtigen Tuin myne Kaatsbaan, houdende haar dak, gelyk als in de lugt opgehangen; de iele netten laten daar den aangeboden

dag door: hier oeffende ſig eertyds de ieverige Jonkheid, en men ſpeelde 'er met den Kaatsbal; dees plagt dan hier, dan daar, door ſterke armen kragt krygende, al beurtelings heen en weer te ſnorren: Nu vloog hy eens regt, dat m'er ſtaat op kon maken; dan weer eens met een valsſchen draai, en dat ſomtyds als m'er 't minſt opdagt, kromde hy, van den wegh afgaande, ſynen ſtreek: ſomtyds, in 't midden van 't vliegen onderſchept, keerde hy wel eens te rugh, en kaatſte ook wel dikwils tegen de wanden, of harden grond: de ſlagen en de eerzugtige hoop naar triumph ſetten 'er kragt agter, terwyl de jonge lighamen al ſweetende hun ſterk bewegen. Niet ver van hier oeffende ſig de ſelve Jeugd, op op het onderwys van haaren Pikeur, ſig in der paarden behandeling, en de onbedreevene en ſchigtige paarden wierden hier door haar bereden; Het zy ſy door die konſt dat wel geproportioneerde hoofd, deſe gladde ſchouders of krom hooge hals, en de dunne teedre voeten nog meer wilden fatſoeneren; Het zy ſy hem, waar voor hy al ſchuimbekkende vlugte, daar heen weer wilden op afdoen gaan; of hem, als hy loom en traag is, door ſporen op doen wakkeren: Maar hy onder en tuſſchen treed met eene langſaame deftigheid voort, en knabbeld geduurig met ſyne tanden op het vergulde Gebit: dan eens, ſig krommende, maakt hy ſyne voetſtappen korter, en betrappeld den grond in kleine rontens: Ja ſelfs uwe Voorouders hebben eertyds ook nog andere ſpelen, die door hunne Gildens gevierd werden, opgeregt: en hebben aan deſe Gebroeders Wapenen, Plaats, Regten en Wetten, om onderhouden te werden gegeven; en ſy wilden ook, dat het werk van ſommige ſoude ſyn hun doel, ſynde een vogel op een hooge ſchutboom ſtaende, met daar op los gaande pylen heel af te ſchieten; andere brandden uit begeerte om hunne getrokke roers te ſpannen, en tragtten het daar tegen overgeſtelde wit met hun loot te treffen: ſynde die overwinnaar, die het driemaal kwam te raken; en hem wierden als dan de daartoe opgehangene Eer-geſchenken gebragt: Daar roept ook dan de geheele Broederſchap als met gejuich op uit, ô! wat was eertyds de Jeugd ſodanig gemoed ſynde, en gy, Voorouders, wien de ſorge daar van was, in die eeuw gelukkig: want de ouden verharden door ſpelen hunne lighamen, en gaven op ſoo eene wyſe aan hun verſtand en leden kragt: Maar deſe levens tyd vergetende de goede manieren van die, die in de voorige eeuwen leefden, en genegen ſynde aan een trage ledigheid, word droeviger beleefd: daar ſyn nu ſommige ruige en ernſtige zeede uitgevers, die het ſouden houden voor gekwetſte Majeſteit, wanneer 'er eens gedanſt wierd: Naauwlyks geefd nu ooit de grond door het daar op huppelen met de voeten, geluid. Elendig leggen ook de Guitarren, ſynde hunne ſnaaren en kammen gebrooken, in d'een of d'anderen hoek: naauwlyks laten nu de Jongeling en Jonge Dogters hunne ſtemmen eens hooren. De gewoone Muſiek-vermaaken weergalmen ook nu niet meer door hun aangenaam geſang en geſpeel, die wel eertyds dikwils onſe afgematte Grootvaders als deden verkwikken: Maar gy, Anna, Edelmoedige Dogter van der Britten Koning, en Egtgenoote van mynen Vorſt, hebd geen behagen in een traag en lafhartig leven; niet tegenſtaande dat ge uit ſoo een hoogverheven Koninglyk geſlagte herkomſtig ſyt, egter maakt ge werk van de konſten, om dat ſy door hunne nuttigheid voordeelig ſyn; Het zy, gy ieverig ſynde in 't ſingen, uwe ſangeryen ſchikt op het papier, en volgd de door u ſelfs gemaakt

maakt ſynde noten : of dat ge u ſtem met een ſoet vloeyende melody naar het Muſick buigd of met bedrevene vingers handeld de ſnaren van 't Clawier: of het zy dat uwe fyne hand, wetende door konſt verſchei-de kleuren te mengelen, op een Tafereel geſchilderde gedaantens af-maald : of eindelyk, dat ge met u ſpraak der Latynen vrouwen na-volgd, wanneer het u luſt de Romeinſche taal te ſpreken.

Mogelyk ſal dit myn vaers ook u wel eens ter ooren komen, en de gelegentheid ſig aanbieden, dat het van eene geleerde Vorſtin geleſen word. Wat ſeldſame eer! Soo ge miſſchien bewogen ſuld werden door eenige begane feilen, dat ge dan over deſe met eene gunſtige hand een ſagt vernis wilt ſtryken. O! Anna, wees ons gunſtig, en doed ons, mededoogen hebbende met die groote dofheid van deſe Stad, door uw voorbeeld, grotere dingen na vorſſchen. Maar wy houden ons beſig met goede cier te maken; wy ſlyten onſen tyd met het ſpeelen, en het fyne wel te kennen van de kaart, en ons houd ook op den Dobbel naar ſyne getallen geworpen, of wy ſlorpen dikwils in 't lyf maar warm water, of wy trekken door eene pyp de wolken van Tabak, welke een uitheemſch Schip in dit ons Land gevoerd heeft: Heele dagen en nagten, onder het luſtig eten en drinken, gaan 'er voorby: Helaas! wat ſal ik ſeggen, hoe wyken wy af van onſe Voorvaderen : deſe Stad en Land heeft haar begin genomen uit viſſen en kaas; Het arbeiden, als ook de matigheid heeft het ſelve doen aanwaſſen : Hier door ontwekenſe die droevige ſiektens, die men door laffe traage ledigheid als op het lyf haald; maar van deſe ſyn de werkbaaſen en vlugge akkermannen be-vryd : De maag riſpt nu, als uit een zugtende mond, onder die ſiek-tens, vele ſwervende winden op : Het grouwſame Voetenvel verſwakt de traage beenen: Dat niemand niet ſoo ſeer het ſukkelende Menſch-dom benyde; dat hy ook niet meene, als ongeoorloft te ſyn, van ſyn herte eens te vervrolyken. De gene, die aan de menſchely-ke ſorgen een aangename uitſpanning weet te geven, is met regt wys, ſoo hy maar weet te houden de middelmaat; Myn Tooren heeft u het allereerſte met ſyn kruin gegroet, en ons al van verre van uwe aankomſt verwittigd: Dees is nu nog wel ſchoon en deftigh, maar was eertyds, voor datſe door den blixem van den grooten Jupiter getroffen wierd, veel heerlyker en uitmuntender: Daar ſchieten in egaale tyden de vlug-ge uuren uit; maar hoe gelukkig was dat uur, dat mynen Prins hier voerde: Sie hoe dat hy hoog in de lugt, als den heelen Hemel door, weergalmd, en hoe dat hy met ſyne metaale monden honderd tongen beweegd: Hy verhaald ook nog dikwils, gedenkende aan die lang voor by ſynde eeuw, het oude ſang-deuntje van *Wilhelmus van Naſſauwen.* Raakelings daar aan is ook gelegen den Tempel, ja ſelfs den Tooren maakt daar van een gedeelte uit; Deſe is door eene Goddelyke bediening ge-heiligd: de eeven van malkanderen afſtaande tuſſen-wytens antwoorden met de hooge Pylaaren; dat grote werk rysd met het hooge verwulfſel op: Hier ſyn myne Gods-geſanten, Mannen in hun werk geheiligd, on-der hunnen Godsdienſt en Gebeden, gewoon u altyd te gedenken: Hoe dikwils hebben ſy niet geſegd, ô! God, wil dog den Stam van Oranje, en het waardige ſaad van ſoo groot een Huis, tot in lange jaren bewa-ren; behoud ook hem, die na ſyn Vaderlyk Graf als een Phœnix te voorſchyn kwam: geef hem ook te leven de hooge dagen van een Phœ-nix : Dat hy groeye en bloeye als een edele Oranje boom in een welbe-

ſproeyden tuin, welke nog den Noorden Wind, noch de ſtrenge kouwde beledige, en als doe bevrieſen: Dat hy draage, altyd groen en jeugdig ſynde in ſyne bladeren, tuſſchen ſyne welriekende bloemen, gulde appelen: Nu ſie ik eerſt, dat de Zugten, en der vroomen woorden van kragt ſyn: want ſodanig, als gy van haar in den gebede verlogt waard, ſoo bent gy nu ook, ô Friſo, hier. Na het aanmerkelykſte van deſen Tempel geſien te hebben, ſoo beſie ook eens de ſeer heerlyke Tombe, ſynde in een afgeſonderde plaats gelegen; beſchouw op dat harde marmer de weſens, als offe leefden; maar denk ook, dat eenen als Phidias of Praxiteles dat uitgevoert heefd. Een Romein, gewoon ſynde zyne Pronk-Juweelen ten Hemel toe te verheffen, heeft ſig hier naar toe begeven, en dit myn werk dikwils ſeer hooglyk moeten pryſen. De eelheid van dat werk, en de eerbiedigheid van 't koſtelyk geſteente is, als of het leefd; maar egter bedekt deſe Grafzuil beenderen, nog veel meer in edelheid uitmuntende; Hier legd te ruſten al wat ſterflyk was van Hendrik, hier legd ook het ſterflyke van René: wat heerlyke namen onder uwe Grootvaders, dat de aſſche daar van ruſte, maar hunne namen leven na hunne dood; Die van haar ſterven af, door hunne Erfgenaamen de eeuwen moeten verduuren.

Laat ons nu, hier uitgaande, volgen, waar heen deſe breede weg ons koomd te leiden: maar egter, dat wy ons op deſe lange en breede Markt niet al te ſeer, met het lange en breede, ophouden: dit Huis van Geregtigheid, toegewyd aan heilige Dienaars, verheft in 't midden van de Markt ſynen top tot by de Starren toe; ſoo ge deſſelfs gedaante, en de ſteenen, die door uitknaging als vervallen ſyn, wild beſchouwen, ſoo beken ik, dat het van die kant minder eelheid in ſig bevat; Maar de uitverkorene Regenten vercieren deſſelfs binnenſte vertrekken: deſe werden door hunnen eigen Lof en Voorvaderlyke eer genoeg ten voordeeligſten aanbevolen: wees gegroet heilig Huis, en gy ook edele Geſtoeltens, van welke het eerzugtig Purper onſe kruiſſen voerd: Wees gegroet uitmuntende Mannen, aan welke onder eede hy ſyne en myne Regten te beſchermen gegeven heeft: de Goddelyke Geregtigheid is niet, geloof me, eene Ligtvaardige Godin: laatſe ook niet gehegd ſyn op de wanden, nog voor de deuren ſtaan; maar laat deſe ſeer heilige haaren Setel hebben in uwe herten; ſy ſal nergens beter, als daar, blinken: ſoo my van deſe kant deſſelfs gunſtige wind komt toewaayen, dan ſal geen onweersbui myn Schip beangſtigd maken. Nademaal de tyd kort is, om alle myne Pronk-ſtukken op te halen, ſoo ontfang dan nog maar het gene, dat ik met korte redenen van myne wallen meen te ſeggen; myne hooge muuren, wordende door diepe gragten omgelopen, verheffen ſig ſodanig, dat ik daar door verſterkt, genoemd werd te ſyn een voorbeeld van een ſterke veſting: drie Poorten ontfangen ook ſoo vele t'ſamen komende zyden, waar door my de gedaante doed lykenen na Sicilië. Deſe dyk is boven mate groot en wyd, door het rondom opwerpen van aarde. Dit werk is ook belegd door den ieverigen Willem; eene valeye heeft my, als in haar midden, vele boomen ſtaan hier op hoogh verheve plaatſen, welke door veel ſchaduwe verdonkerd ſynde, my met haaren groenen boeſem omringen, ſodanig dat den aankomenden reyſiger myne Toorens en uitſtekende daken kan beſchouwen. Het overige bergd ſig als in een dal: ſie eens, hoe dat myne, buiten de wal gelege, plaatſen door haare ſeer

groote

groote bolwerken al ſchrik aanjagen. En gaa deſe eens, ſoo gy kond, met uwe oogen naa ; vele van die plaatſen worden door halve maanen gekroond, vele, gekroond ſynde, ſtaan met een ſcherp uitſigt als verſchrikkende : op vele plaatſen ſtaan uit ingeheide Paliſſaden, vreeslyk met punten voorſien , en eene ſcherpe doornhage maakt de toegangen ongemakkelyk : een overal omvattende contreſcharp ſluit het uitterſte werk , waar over niet ligt een Remus ſoude konnen ſpringen : Den traag in ſyn werk voorſpoedende Spinola heeft niet met ſyne wapenén deſe veſten van na by durven verbreken ! maar hy , ſelfs gedekt ſynde door het opwerpen van een dubbelde wal, omheinde my van verre over al met geſloote wegen, en hy leide het niet op ſoo eene wyſe aan , dat Juſtinus de Stad met geweld vermeeſterd ſoude moeten overgeven : maar wat deed hy ? hy hongerde de Stad en d'Ingeſetenen , daar door als half dood ſynde , uit. Maar gy , Frederik , hebd deſe nieuwe ſterktens kloekmoediglyker durven aantaſten, gy hebd den roof van onſe maagdom weggedragen. Daar en boven leggen op dit opgehoopte Sand verſcheide ſeer ſchoone vlaktens, dienende tot oeffeninge van de krygskunde ; op deſe plaats hebbe ik dikwils Willem en Mauritz , als Veld-overſtens, den oorlog veinſende, ſien oeffenen : Hier ſtond een ſlag orde, dan eens niet heel digt by malkanderen aangeſchoven, dan wêer poſteerde de ſelve ſig , door het digt aanſluiten van haare gelederen , in eene andere orde van Bataille : De Granadiers , dragende voor op hare gemyterde Granaat-Mutſen de namen van hunne Veld-overſten, ſtaan op de twee vleugels te praalen; In het midden ſteken de vaandels met haare geſchilderde wapenen daar op uit : Al de manſchap vertoonde ſig byna egaal in lengte. De Monteering is een : Ik verwonderde my, dat op eene Stem ſes hondert mannen ſig beweegden, en met aandagtige ooren na de uitgeſprooke orders luiſterden ; en dat al het gewapende Volk op velerlei manieren , en in allen delen den wenk van éénen volgde : Dan eens vertoonde ſig het *Bataillon*, als met ver uitgeſette vleugels en geopende gelederen ; terſtont wêer omdraayende , ſloot het ſig eens tot een vierkant, op de wys als een *Bataillon Quarré* , en deed in dier voegen aan alle kanten hunne aangeſigten , maar nergens hunne ruggen ſien. Alle de *Flanquen* ſtonden verſchrikkelyk in wapenen , maar de grootſte verbaaſtheid was toen , wanneer de gelade vierroeren kwamen los te berſten , of als het ſchiet geweer om ſynen buitenſten kring uit ſyne mond eene Sulpheragtige vlam , en dikke rookbollen uitſpoog. Wat ſchrikkelyk Monſter is dat ! de woeden van den groten donderenden Jupiter , of de brandende damp van de vuur uitwerpenden Ætna kan niet heviger ſyn. De Jeugd, geſchikt tot den oorlog ſig hier naar toe begevende , oeffende ſig in de beſigheden , en ik was de kweekſchool van Mars. Hy bedriegd ſig ook niet , die my , wegens myne behouwde Landeryen op 't gunſtigſte koomd voordragen : van deſe kant hoope ik u ook te mogen behagen. Seventien Dorpen , ſynde die myne twede gaaven , omringen my, en myn Regts-gebied ſtrekt ſig ſoo ver uit als deſe van my afleggen : om my ſtaan vele Land Huiſen : Ik word geſegd geſond van lugt te ſyn, en fris levendig water beſproeid myne landen : de Landeryen worden jaarlyks bekleed met eenen vrugtbaren oogſt , en uit een algemeene gedienſtigheid is de Godin van de aarde en Ceres my gunſtig : Schoon myn lugt-ſtreek niet overeenkomd met de ſoete druif, en men hier niet drinkt den moſt, met Bredaſche voeten geperſt , egter

 we-

weten wy het water met gebroke graanen te mengen, en de brouw-ketel geefd daar aan door het kooken een soort van wyn: dese drank heeft eertyds ook nog wel behaagt de Nassausche tongen: Want menigmaal heb ik gesien, dat Willem met dit myn Bredaas bier synen dorst leschte: my heugd, hoe dat de Landlieden naar hunnen Heer in hunne stil swygende boesems haare droevige schadens beweend hebben: Dikwils heeft als toen nadeelig geweest het menigvuldig haagelen, komende als van het gebergte Riphæus: Dikwils heeft de koude Maan door het rymig vriesen schaade toegebragt: Daar was eene siekte onder de beesten, woedende door der selver gedarmtens, waar door onnoemelyk veele Jok-dieren, dood ter aarde neervielen: Maar dat nu gunstiger God op het komen van u desen slegten tyd wegvoere, en dat de Land-bereiders nu niet meer van hunne goede hoop versteken mogen wesen. Soo gy misschien mogt vragen, of de nydige Natuur hier alleen maar granen schonk, en daar en boven niets meer! neen, daar syn ook nog andere geschenken: schoon egter dat Land gelukkig genoeg mag genoemd worden, dat het brood geefd: Wat Landstreek leverd meer Patrysen uit? of wat grond doed soo veel Hasen op, als 'er in my sig verbergen! Hier syn veel Lysters, ook veele lan-gebekte Snippen, en de vette Leeuwerk is ook seer gesien op myne gastmaalen: Boven al synder ook nog vogelen, genaamt Bredasche Kappoenen, synde geschenken en lekkernyen waardig om op der Koningen Tafel gedischt te worden; de Hamels hebben ook voor onse vleis-halle een naam verkregen, en in myne stallen synder schoone welgemeste Runder-beesten: Jk heb ook nog vissen, die my van de naby gelegene Zee toegesonden werden: ook vangd men in myne en naburige vis-ryke wateren Rivier-vis. De steden syn eenigsins gewoon op alle dese dingen te pochen; maar sy konnen geen grooter eer hebben, als die, namentlyk datse goede Burgers in sig bevatten: Laat hier syn gelegentheid, om iets van myne Voedsterlingen te mogen melden: op datse te gelyk hunnen lof, dien sy verdiend hebben, wegdragen. Daar syn 'er, die in deugd en dapperheid uitblinken, ook syn 'er, die sig door de heilige Godsdienst doen uitmunten: Men vind hier ook sulke, aan welke God magt en middelen, en daar by ook het herte, om dese te durven gebruiken, gegeven heeft: Want niets kan nuttiger, als sodanige weldoenders, voor myne Burgers wesen: Daar syn 'er ook, maar wynige, die werk maaken van de heilige Konsten van Pallas: maar veel van myn Volk geefd sig over aan den Oorlogs-God. Helaas! waarom diend het eene gedeelte van myn Volk den selven God met afgesonderde Altaren! wat souden sy beeter sig met God versoenen door éénen Godsdienst: maar dat hangd van hem af, die alles op synen wenk bestierd, en die alleenig de herten van de menschen kan buigen; egter levense, ver van haat en oneenigheid, schoon verschillig, niet oproerig; maar eendragtig.

Met uw welneemen sal ik alleenlyk dit, om niet alles in 't bysonder op te halen, hier nog byvoegen; namentlyk, dat 'er voor dit myn Volk niets aangenamer is, als synen Heer; dese liefde leerd den Bredaschen jongen selfs al in de wieg, en drinkt uwen naam met de melk syn Moeder als in.

Soo gy ook lust hebd de vrolyke besigheden van de Pylvoerende Diana te oeffenen, synde het werk van de aloude Adeldom: Het zy gy met Winden, of met het Lood de vreesagtige prooy suld na gaan spoo-

ſpooren: want hier houd ſig veel Wilt op, dat ge met het roer, of met de honden kund gaan bejagen: den hier geteelden Haas en de Patrys, ſynde niet vreemd in dit myn Land, wenſchen beide, datſe voor uwe voeten mogen ter neer vallen; deſe worden nu mishandeld, ſynde een buit alleenig Vorſten waardig: maar wat is 't te beklagen, datſe den ongenadigen ſtrooper ſoo onderworpen ſyn, ach! of ik u myne boſſchen in eenen beteren ſtaat mogte overleveren: want ſy hebben een groot gedeelte van myn cieraad geweeſt: ô! drie en viermaal gelukkige boſſchen, wanneer Koning Willem leefde, ô Gy vermaken ſoo een groot Heer waardig: Hy heeft den bejaarden Eik doen in waarde houden, toen was ieder boom van rampen veilig: ſoo de hooge nadeelige jaren, ſynde ſyn ſtam daar door als uitgegeten, en gehold, of een ander gebrek, of ook de woede van de wind deſe ter aarde kwam te ſlaan, herſtelde hy weer deſe ſchade uit ſyne Landeryen, en vereeuwigde alſoo der ſelver eer: ſoo eenige rukeloſe handen deſen haren roem kwamen te ſchenden, heeft ſoo eenen, den Vorſt daar door miſnoegt hebbende, ſtraffe moeten boeten. Dodona door het Orakel van Jupiter ſeer bekent, kon haare boomen niet meer in waarde houden. De Boſſchen vertoonen eene ſekere deftigheid van haar, en de goeddoende aarde, baard niets heiliger, als deſe; al wie op deſe woed, ſou ook de Tempels der Goden konnen ſchenden, en ſynes eige Moeders wangen niet ſchroomen op te halen: Niet ver van hier verheft ſig een luſtig boſch, ſynde altyd door ſyne digt by een ſtaande maſt-boomen groen: Verſtrekkende tot eer van myne Stad, en het daar by gelege land: De onderſcheiden kruiden lachten hier met haare teedre bloemtjes, gelyk als toe; de reuk door de aangename windjes, ſig over al verſpreidende, gaf eenen lieffelyken geur af. Vele Reigers bewerkten hier hunne met den wind megevende neſten: de ſlapeloſe Nagtegaal kweelde heele nagten door: Hier ſyn de Boſch-Godinnen, en de vermoeide Diana gewoon ſig ter neer te plaatſen, en vele Nymphen boerten hier met haare Boſch-Goden: Hier danſten vele Jongelingen in geſelſchap van jonge Maagden, loopende dan hier, dan daar. De Liefde kwam haar dikwils met haar ſoete kryg bekruipen; maar daar na, helaas! heeft dit Boſch meer als den helft van ſyne eer verloren, en ſtaad nu ſoo niet meer met een vollen top: Het geweld van de hevige Noordewind, de byl en gehaakte ſtok hebben onnoemelyk veel boomen neer geveld: Het Boſch zugt ſelfs nu nog, wanneer de ſagte wind op haare ſcherpe bladeren koomd ruiſſchen.

Maar dat nu hier zy het einde, miſſchien heb ik al, ô Prins, die niet door een al te lang vertoef moet opgehouden werden, te veel geſproken. Het overige ſal ik niet aanroeren, hoedanig ik nu ook bevonden ſal werden, dat alleenig is my genoeg, dat ik het vermaak gehad heb eens beſchouwd te ſyn van mynen Heer: dog gy ſuld ook niet, ſoo ik u ergens in mogt mishaagd hebben, het ten kwaden duiden, dat ik my ſelven aan u getoond heb, dewyl uwe tegenwoordigheid myne oogen heeft laten op u weiden: Maar ſoo ik van u gepreſen word, en een zugtje van uwe gunſt my toegewaaid ſal hebben, dan ſal ik gelukkiger als een Koning van Perſië leven; Aanhoor egter, eer dat ik u van onſe omhelſingen los laate, onſe wenſchen, die God wil laten gelukken! Beleef voorſpoedig, Friſo, met uwe Koninklyke Princes, de jaren van Neſtor: leef o! Hoop en Liefde van uw Vaderland:

 leef,

leef, gedagtig ſynde aan het vallende Breda ; breng in ſwa-re gelegentheden gunſtiglyk haar uwe hulpe, die gy kond, toe: Beſcherm, bid ik, de gemeene en byſondere Stads-regten, welke heilige geſchenken myne Heeren my gegeven hebben: Dat de Vryheid onder uw opſigt (want door deſe heilige naam verheugen ſig de Burgers) behouden blyve: Dat de koopgoederen hier veylig in, en uitgeſlagen werden: de Koopman elders heen geruſt handelen mag: Dat ieder eenen veiligen weg volge: Dat myn Merk, door geen ſandbanken benaauwd, mag onbelemmerd heen en weer vloeyen; En dat hy, als ebbende hier naar toe, de Schepen onverhinderd aanvoere: Dat het Raadhuis door Regts-oeffening luiſter van ſig geve, en dat men het Purper in eene ſuivere Vierſchaar mag ſien: Dat de Burgemeeſter ontfange de heilige Bondels, ſynde uwe geſchenken, en deſwegens meer te agten: Dat de Raadsheer de voorgeſchrevene Wetten en de Regten bewaare, en dat hy ook altyd, waar heen deſe hem wyſen, de ſelve met een regtſinnig gemoed volharde na te gaan: Dat de Burgery, onder de beſcherming van haaren Heer, hunne dagen gelukkig doorbrenge, en onder deſe veilige ruſt geniete; Laat gramſchap en oneenigheid ver afgeweerd ſyn: En laat het Regthuis, geen partyſchap trekkende, niet oneenig weſen: Dat de vreede, om en over de Stad vliegende, uit haare daauw druipende wieken, ſtroye ſaad van regtſinnige Vriendſchap: Datſe alle eene lyn trekken, en dat de Lethes alle afgunſtigheid en krakeel, ſoo daar eenige mogt weſen, voor altyd doe vergeten.

Dat alſoo uw Wapen, in nieuw waſch gedrukt, praale, en dat d'openbare Actens op haar hoofd haaren Friſo voeren: Dat alſoo uw naam, geſchreven in de Bredaaſche Regiſters, en die dikwils onder myne Heeren geleſen worde.

Maar gy ſuld, ſoo lang als myne veſten ſtaan ſullen, dieper in onſe herten ſyn ingedrukt, als gy geprent ſuld ſtaan op het waſch, of Papier.

Des Zondags zynde den XV. begaven zig HAARE HOOGHEDEN, met een ſtoet van de aanſienlykſte Heeren en Dames van het Hof, des morgens ontrent halftien uuren naar de *grote Kerk*; dewelke door eene ontelbare menigte van menſchen, ook zelfs van andere Geſintheden, was vervuld; en alwaar, door *D. van den Velde*, als oudſte Predicant van de Stad, de navolgende *Kerk-reden* wierd gedaan.

KERK-

KERK-REDEN
Over NUM. VI. 24---26.

Ter gelegentheid van d'Inhuldiging

VAN

SYNE DOORLUGTIGSTE HOOGHEID

WILLEM KAREL HENDRIK FRISO,

PRINCE van ORANJE en NASSAU,

Als

HEER en BARON van BREDA;

Ende van

HAARE KONINKLYKE HOOGHEID

ANNA,

KROONPRINCESSE van GROOT-BRITTANJE,

Uitgeſprooken op den 15. *September* 1737.

Door

GABRIEL VAN DEN VELDE,

Bedienaar des Goddelyken Woords te Breda.

Elyk de mond der Opperſte Wysheid onſe gezegende Saligmaker Jeſus Chriſtus vol was van vele dierbaare Godsſpraken, ſoo was ook die opmerklyk, welke wy leſen Matth. XII. vſ. 34. als hy daar ſegd, *uit den overvloed des herten ſpreekt de mond.* De Saligmaker merkt het Menſchelyk *herte* aldaar aan, als een verborge *Welbron*; en den *mond* als eene openinge, die haare Wateren naar buiten opgeefd. En in der daad het is ook in den Menſch al ſoo gelegen; dewyl ſyne *redenen* (ſoo hy ſig ſelven geen *geweld* aan doed) de geſtaltenis van ſyn *herte* gemeenlyk te verſtaan geven. Daar het *herte* door ongeregelde en kwade *driften* is vevuld, daar ſal de *mond* ſelden wat *goeds* voortbrengen het gene aangenaam voor God en Menſchen is. *De mond der Sotten ſtort overvloediglyk dwaasheid uit*; ſegd de *wyſte* der ſterflyke Vorſten, en hy die meer was dan Salomo; en *uit een boos herte komen voort booſe bedenkingen*, *valſche getuigeniſſen*, *laſteringen*; volgens het ſeggen van den Heiland *Matth. XV. vſ.* 19. maar daar het *herte goed* is, en vol van *deugdelyke* genegentheden daar ſullen de *lippen geregtigheid ſpreken*, en daar ſal de *mond als een ſprinkader des levens ſyn. Een goed menſch ſal goede dingen voortbrengen uit den goeden ſchat ſynes herten Matth. XII. vſ.* 35. en voor al wanneer een *eerlyk gemoed* door de vriendlyke hertstogten van *Liefde*, van *Dankbaarheid en Blydſchap* werd gaande gemaakt, ſoo en kan het niet anders weſen, of ſulk een herte geefd eene goede reden op. Toen

Inleidinge.

Spr. XV. vſ. 2.

Hanna Samuels Godvrugtige Moeder wegens de ondervindinge van des Heeren
I. Sam. II. 2. *Goedgunstigheid* eens konde seggen. *Myn herte springd op van vreugde in den Heere*; soo kon sy 'er ook byvoegen : *myn mond is wyd opgedaan en ik verheug my in uw heil.*

Overgang tot de stoffe. Is dat nu soo, Myne Aandagtige, dat de *mond uit den overvloed van het herte spreekt*, soo en kan dan de *mond* van een ieder onser niet anders als van *goede woorden* vol syn; dewyl onse *herten* soo *vol* syn van goede wenschen in die aanmerklyke en heuglyke *omstandigheid*, waar in wy ons tegenwoordig bevinden, daar Syne DOORLUGTIGSTE HOOGHEID, den HEERE PRINCE van ORANJE en NASSAU, als Erfgenaam van dat Doorlugtig Huis, 't welke soo vele groote Vorsten en Verlossers onses Volks heeft uitgeleverd, benevens Syne KONINKLYKE GEMALINNE, de Dogter eenes Grooten KONINGS deser dagen op eene hoogstatelyke wyse is ingehuldigd. Een tyd, in welke immers een ieders *hert* en *mond* niet als gulle *zegeningen* moet opgeven, en wy alle moeten wenschen, dat de *Goedgunstigheid* des genen, *die in den Braambosch woonde*, op dit Paar dierbaare Hoofden
Deut. XXXIII. 16. rusten mag; en dat wy onder Hunne schaduwe, de zegeningen des Almagtigen mogen deelagtig worden.

Wy hebben Myne Aandagtige, tot eene stoffe van onse tegenwoordige Verhandelingen verkoren dien *Zegen*, die Oudstyds, volgens *Goddelyken last*, door de Priesteren op het *Volk* en op desselfs *Vorsten* moest worden gelegd : in welker verklaringe wy op dese twee Hooft-saken sullen hebben agt te geven.

Verdeelinge. I. Op den Bron-ader en oorsprong aller *Zegeningen*,

II. Op de *Zegeningen* selve.

EERSTE HOOFTDEEL.

Verhandelinge. DE Bron-ader van *Zegeningen* is *God* alleen, en die koomd hier voor onder den naam van de *Heere*, de *Jehova*.

I. De Naam Jehova. De Joden hebben grootelyks ongelyk, wanneer sy uit een soort van *Bygelovigheid* desen naam niet durven in den *mond* nemen. Het is sekerlyk een onverschoonlyke Heilig-schennis, soo mense *ydelyk gebruikt*. Maar hoe soude het ongeoorloofd kunnen syn, dien naam op eene wettige en Godsdienstige wyse te noemen, die Gods *Gedenk-naam* is, waar door soo vele Heerlyke Deugden
Hos. XII. 6. Gods werden uitgedrukt, en waar in Hy ons voorkoomd als een *Eeuwig onveranderlyk* en *Algenoegsaam Wesen*. Een *Wesen* dat *alles* in sig *heeft*; en *alles* aan syn Schepsel *geven* kan; dat voor *sig selven* niets *behoevende*, *aan allen het leven,*
Handel. XVII. 35. *den adem en alle dingen geefd*, en selfs aan een Sondaar kan worden die hy *in sig selven is*, namentlyk een *God van Saligheid*, *en van volkomene Saligheid*, *en by*
Ps. LXVIII. 20. 21. *wien uitkomsten syn tegen de dood.* Weshalven dan die naam *Jehova* seer gevoeglyk in het *Zegenen* werd gebruikt als den *Grondsteun*, op welke de gene, die *gezegend* worden, hunne *hoope* en hunne *verwagtinge* konnen vestigen : want om dat die *Jehova niet en werd veranderd*, *daarom en sal ook syn Volk niet verteerd worden Mal. III. vs. 6.*

II. Werd drie maalen herhaald. Dat nu dese aanbiddelyke *Naam* tot *drie maalen* toe herhaald word, sal niet sonder gewigtige oorsake wesen: want soo leeren wy *voor eerst*, dat het *alleen Jehova* is, waar van alle wesendlyke en heilryke *Zegeningen* syn te wagten. Geene *Engelen* of andere *Hemelsche Schepselen* konnen hier in aanmerkinge ko-
A Om dat van Jehova alleen alle zegen afvloeid. men. Het is *alleen Jehova*, aan wien alles moet worden toegeschreven. *De Heere*, staat 'er, *zegene u*, *en behoede u*; *de Heere doe syn aangesigt over u ligten*, *ende sy u genadig: de Heere verheffe syn aangesigt over u*, *ende geve u vreede. Gewisselyk in den Heere syn geregtigheden ende sterkte. In den Heere sullen geregtveerdigd worden*, *ende sig beroemen het gansche zaat Israëls. Waarlyk te vergeefs ver-*
Jes. XLV. 24. 25. Jer. III. 23. *wagt men 't van de Heuvelen ende de menigte der bergen : waarlyk in den Heere onsen God is Israëls heil.*

B Om dat Jehova Drie-eenig is. Maar voornamentlyk doed ons dese *drie voudige* herhalinge van den *Naame des Heeren* ook nog denken, dat de *God Israëls een* in *Wesen* synde, egter *Drie-eenig* is. Daar syn drie *Persoonen* die *in den Hemel getuigen*, *de Vader*, *het Woord*, *en de Heilige Geest* : *ende dese drie syn een.* De *Vader* is *Jehova* de *Schepper*, de

Soon

Soon Jehova onse *geregtigheid*, de *Heilige Geest* de *Jehova* die tot *Jesaias* sprak als wy sien konnen *Jes. VI. vs.* 10. *Handel. XXVIII. vs.* 25. 26. *Jer. XXIII. vs. 6.*

Dat de Gelovige van de *eerste Christen Kerke* ook al een bewys van de *Heilige Drie eenigheid* in onse *Text woorden* gevonden hebben, is uit de Aanteekeningen van *Athanasius*, *Fulgentius* en meer anderen te sien: van welke de *laatste* in een syner Schriften sig aldus uitlaat: *In den zegen van Moses*, segd hy, *werd drie maalen gesegd de Heere, en telkens werd 'er een Heere genoemd, ten einde door de drie-eenheid, waar door hy de waaragtige God is, de Eigenschappen van de Persoonen niet vermengd, ende ook de eenigheid van het wesen niet ontkend en worden.* *Resp. contra Arian.*

En nog te meer vinden wy ons daar van overtuigd, dat hier op de *Verborgentheid* der *Drie eenheid* word geoogd, om dat de Heilige Mannen Gods wel meermaalen in het uitspreken hunner *Zegeningen*, niet alleen den naam van *God drie-maalen* herhaald hebben; maar selfs de *drie Persoonen* wel uitdrukkelyk hebben genoemd; gelyk wy dat sien konnen 2. *Kor. XIII. vs.* 13. als den Apostel aldaar segd. *De Genade onses Heeren Jesu Christi, ende de Liefde Gods, ende de Gemeinschap des Heiligen Geestes zy enz.* Wy vinden iets diergelyks *Ps. LXVII. vs.* 7. 8. *God, onse God sal ons Zegenen, God sal ons Zegenen en alle einden der aarde sullen hem vreesen*; en *Ps. LXXX*, werd in het 4*de*, 8*ste en* 20*ste vers* gesegd: *O! God, breng ons weder, O! God der Heirschaaren, breng ons weder; O! Heere God der Heirscharen, breng ons weder, laat uw aanschyn ligten enz.*

Soo koomd ons het *Drie-eenig drie maal Heilig* Wesen dan voor, als de *Bron-ader* van alle *Heil*: God de *Vader schenkt* synen *Zegen*; God de *Soon Verdiendse*; God de *Heilige Geest eigendse* kragtdadig toe aan de *Gezegenden* des Heeren.

TWEEDE HOOFTDEEL.

GElyk nu de *Bron-ader Drie-eenig* is, soo syn 'er ook *drie* paar *Zegeningen*, welke van dese *drie Goddelyke Persoonen* werden afgesmeekt, en aan *ieder* van deselve werden twee bysondere *Weldaden* toegeschreven.

De *Eerste* Persoon is *Jehova de Vader*, en daar van moesten de *Priesteren* seggen: I. *De Zegen van* JEHOVA VADER.

Jehova Zegene U.

א Het *zegenen* van de *Menschen* ontrent malkanderen, bestaat in een uitdrukken van hunne goede *Wenschen*; maar als *God zegend*, dan *schenkt* hy selfs het *goede*, en stort syne *Weldadigheden* over ons uit; *Weldadigheden* die *vele* syn en Velerhande; *Lighamelyke* en *Geestelyke*, *Tydelyke* en *Eeuwige*, *Aardsche* en *Hemelsche*; hoedanige deselve ook souden mogen syn, het syn *Zegeningen Gods*. En in dien *ruimen* sin moeten wy het woord ook opvatten inde woorden van den *Text*, even als de *Heere* eens tot synen *Knegt Abraham* seide: *Weest een Zegen, en ik sal Zegenen die u Zegenen enz. ende in u sullen alle Geslagten des Aardryks gezegend worden.* (1) *Van Tydelyke* Zegeningen lesen wy een lange reeks *Deuter. XXVIII. vs.* 2--8. *Alle dese Zegeningen sullen over u komen, en u aantreffen, wanneer gy der Stemme des Heeren uwes Godts suld gehoorsaam syn.* En als 'er *Ps. CXXVIII. vs.* 2. 3. gesegd was, *Gy sult eten den arbeid uwer handen, uwe Huisvrouwe sal wesen als eene Vrugtbare Wynstok aan de zyde uwes Huises, en uwe Kinderen als Olyfplanten rondom uwe Tafel*, soo werd 'er *vers* 4. bygevoegd: *siet alsoo sal die man gezegend worden, die den Heere vreesd.* A. *Die Zegene u.* Gen. XII. 2. 3.

Ontrent welke *Tydelyke* Zegeningen wy dit hebben aan te merken, dat sy des *Heeren Gunstgenooten* in syne *gunste* toekomen, of indien sy 'er al *schaars* van bedeeld syn, soo is evenwel *het weinige, dat de Regtvaerdige heeft, beter, dan den overvloed veler Godloosen:* Want dog (2) de *Geestelyke* Zegeningen daar sy *sekerlyk* hun deel aan hebben, syn hun *alderdierbaarste* en voornaamste Goed; waar door sy *geregtvaerdigd*, *geheiligd* en in eeuwigheid *volmaakt* worden; soo dat de Heere self *hun deel* word, het *deel hunner Erve en hunnes Bekers.* Ps. XXXVII. 16. Klaagl. III 24. Ps. XVI. 5.

ב. Met regt word desen *Zegen* van God den Vader afgebeden, dewyl hy dog *de Vader der ligten is, van welken alle goede gave en volmaakte giften*

 afkomen

Rom. x. *afkomen Jac. I. vſ.* 17. een *barmhertig God*, *die Ryk is over allen*, *die*
13. *hem aanroepen.* En daarom ſegd ook Paulus eens, Gezegend zy de
Eph. i. 3. God en Vader onſes Heeren Jeſu Chriſti, die ons gezegend heeft met
Pſ. xxxiii. alle Geeſtelyke Zegeningen in den Hemel in Chriſto. Die Heere
9. *ſpreekt* dog, *en het is 'er*; *hy gebied en het ſtaat 'er.*

B. *Ende* Gelukkige Menſchen die van *Nature vervloekt* ſynde, op de *Zegeningen* van
behoede u. *Jehova* mogen wagten. Maar ten blyke dat hun *geluk beſtendig* ſal weſen, ſoo werd 'er nog bygevoegd: *en hy behoede u.* Met het *Goede* te worden *gezegend*, is niet *genoeg*; ten ware wy in de *beſittinge* van dat *Goede beveſtigd* worden; en alle *Kwaad* en *Onheil* van ons werde *afgeweerd.* En het een en het ander werd hier, door dit woord van *behoeden* te verſtaan gegeven.

א Die ſelve *Jehova* die *magtig* is te *Zegenen*, die is ook alleen *magtig* om te *behoeden.* De Joodſche Meeſter *Salomo Jarchi* ſchreef eens niet onaardig van dit *behoeden*: *Als wy*, ſegd hy, *onſen knegt een geſchenk geven*, *ſoo konnen wy 'er niet voor inſtaan*, *dat het hem door den Verwoeſter of den Dief niet werde afgenomen*, *en wat nuttigheid heeft hy dan van ons geſchenk? maar de Heilige Gezegende God is de gene*, *die geefd*, *en teffens ook behoed en bewaard het gene hy gegeven heeft.* Van die Goddelyken Behoedinge en Bewaringe werd eens nadrukkelyk geſongen *Pſ. XXXI. vſ.* 20--25. *O! hoe groot is uw goed*, *dat gy weggelegd hebd voor de gene*, *die u vreeſen. Gy verbergtſe in 't Verborgene uwes aangeſigts voor de hoogmoedigheden des mans. Geloofd zy de Heere*, *want hy heeft ſyne Goedertierenheid aan my wonderlyk gemaakt. De Heere behoed de Gelovige*, *ende vergeld overvloediglyk den genen die hoogmoed bedryfd. Zyt ſterk*, *en hy ſal u lieder herte verſterken*, *alle gy die op den Heere hoopt.* En *Pſ. CXXI. Ik heffe myne oogen op naar de Bergen*, *van waar myne hulpe komen ſal. Myne hulpe is van den Heere*, *die Hemel en Aarde gemaakt heeft. Hy en ſal uwen voet niet laten wankelen*, *uw Bewaarder en ſal niet ſluimeren. Ziet de Bewaarder Iſraëls en ſal niet ſluimeren nog ſlapen. De Heere is uw Bewaarder*, *de Heere is uwe ſchaduwe aan uwe regterhand. De Sonne en ſal u des daags niet ſteken*, *nog de Mane des nagts. De Heere ſal u bewaren van alle kwaad*: *uwe Ziele ſal hy bewaren*: *De Heere ſal uwen uitgang en uwen ingang bewaren van nu aan*, *tot in der eeuwigheid.* In *allerlei onge-*
1. Pet. v. *vallen* worden de *Gezegenden des Heeren* van hem *behoed.* Gaat de *Duivel*
8. *om als een brieſſende leeuw* enz. *Godt die getrouw is*, ſegd Paulus, *ſalſe*
2. Theſſ. *verſterken en bewaren van den booſen*: wordenſe van de *Weereld benyd en*
iii. 3. *gehaat*, *om dat ſy van de Weereld niet en ſyn*; *maar God hen uit de Weereld*
Joh. xv. *heeft uitverkoren*, en met eene *kragtige roepinge uit deſelve getrokken* heeft; de
19. *Heere Jehova* roept hen lieden toe: *hebt goeden moed*, *ik hebbe de Weereld*
Gal. i. 4. *overwonnen*: worden ſy hevig *aangevogten*, door hunne ſondige *Verdorvent-*
Joh. xvi. *heden*; en *ſtryd de Wet der ſonde*, *die in hunne leden is*, *met de Wet hun-*
33. *nes Gemoeds*, hun *Bewaarder* ſal evenwel niet toelaten, *dat de Sonde over*
Rom. vii. *hen ſoude heerſchen.* Krygen hunne *Vyanden*, het zy *Lichamelyke* of *Geeſte-*
23. *lyke*, door de Goddelyke toelatinge al eens de *overhand*, ſoo en ſal hen
Rom. vi. evenwel *de Heere niet begeven*, en *hy en ſalſe niet verlaten.* Wanneer de
14. *Regtveerdige vald*, ſegd David, *ſoo en word hy niet weggeworpen enz*: ja
Pſ. al moeſten ſy, ten aanſien van hunnen *uitwendigen* ſtaat, al *omkomen*, ſoo
xxxvii. *bewaard* evenwel *de Heere de Ziele ſyner gunſtgenooten.*
24.
ב Dit *behoeden* en bewaren ſien wy ook wel elders aan *God den Vader* in het *by-*
Pſ. xcvii. *ſonder* toegeſchreven: want dit was het woord van *Jeſus* in ſyn Hooge-
10. prieſterlyk gebed: *Heilige Vader bewaardſe in uwe name enz. Doe ik met*
Joh. xvii. *hen in de Weereld was bewaarde ikſe in uwen namen enz. Ik en bidde niet dat*
11. 12. 15. *gy hen uit de Weereld wegneemd*; *maar dat gy hen bewaard van den booſen.*
Gods Kinderen worden *in de Kragt Godts bewaard*, *door het geloove*, *tot de*
1. Pet. i. *Saligheid*, *die bereid is*, *om geopenbaard* te worden in den laatſten tyd.
5.
ג. Verſcheiden ſyn ook de *Sinnebeeldige* en verbloemde benamingen, die in het *Heilige Woord* aan den Heere werden toegeſchreven, om deſe ſyne getrouwe en kragtige *Behoedinge* uit te drukken. Nu koomd hy eens voor als
Gen. xv. een *Schild. En vreeſd niet*, ſegd hy tot Abraham, *ik ben u een ſchild enz.*
1. Dan eens als een *vuurige Muur. Ik ſal hen weſen als een vuurige Muur rondſomme ſpreekt de Heere*, *Zach. II. vſ.* 5. Dan wederom eens als een

Sterkte

Sterkte, een *Steenrotſe* en *Burgt*, een *Hoorn des Heils*, een *Hoogvertrek Pſ. XVIII. vſ.* 2. 3. Dan eens als een *Held. De Heere is met my*, *als een verſchrikkelyk held*, *daarom ſullen myne Vervolgers ſtruikelen en niet vermogen*, ſegd de Man Gods *Jeremias*, *Kapitt. XX. vſ.* 11.

ר. O! Wat ſynſe wel *bewaard*, die van dien *God bewaard* worden: want ſoo die *God voor ons is*, *wie ſal tegen ons ſyn?* Soo de Heere *behoed*, wie ſal dan beſchadigen? De Poorten der Helle en ſullen de ſulke niet overweldigen: want *alſoo ſegd de Heere uw' Schepper*, *o! Jacob*, *en uw Formeerder*, *o! Iſrael*, *en vreeſt niet*; *want ik heb u verloſt enz.* Rom. VIII. 31. Matth. XVI. 18. Jeſ. XLIII. 1. 2.

Is nu de *Vader* ſoo *algenoegſaam* in het *zegenen* en ſoo *magtig* in het *behoeden* van ſyne Gunſtgenooten; *Jehova* de *Soon* is niet min *Ryk* van *Zegeningen* en van Saligheden over ſyn Volk: want, het is ten ſynen opſigte dat *Aaron* en ſyne Soonen al Zegenende moeſten ſeggen, *de Heere doe ſyn aangeſigte over u ligten*, *ende zy u genadig*. Hier is den Wenſch al wederom *tweeledig*. II. *De Zegen van* JEHOVA SOON.

Eerſt werd 'er geſegd. *De Heere doe ſyn aangeſigte over u ligten.*

א Een ieder uwer weet buiten allen twyfel, dat de Heere God een Geeſt is, een oneindig en onſigbaar Weſen, 't welke deſwegens in eenen eigentlyken Sin geen aangeſigte hebben kan. En wanneer het hem al in eene oneigentlyke beduideniſſe werd toegeſchreven, ſoo moet het van ons op de allerbetamelykſte wyſe verſtaan worden. En ſoo ſegd dan het *aangeſigte* van *Jehova* (1) ſomwylen in 't gemeen ſyne *overaltegenwoordige Kragt* en *Voorſienigheid*, of ook al dat gene, waar door *God* ſig ſelven *openbaard*, even als een *Menſch* door ſyn *aangeſigte* van anderen *onderſcheiden* en gekend word. Soo vraagd *David* eens *Pſ. CXXXIX. vſ.* 7.-9. *Waar ſoude ik henen vlieden voor uw aangeſigte?* (2) Maar gelyk men de *bewegingen* van 's Menſchen *Gemoed* gemeenlyk in ſyn *aangeſigte* leſen kan, ſoo werd door des *Heeren aangeſigte* ook uitgedrukt ſyne *gunſte* en vriendelyke Goedheid. Soo ſegd *David* eens *Pſ. XIII. vſ.* 2. *Hoe lange ſuld gy uw aangeſigte voor my verbergen?* Dat is uwe *Gunſte* en uwe Goedertierentheid ontrekken. En in tegendeel ſegd hy *Pſ. XXI. vſ.* 7. *Gy vervrolykt hem door Vreugde met uw aangeſigte.* En buiten twyfel moet het *aangeſigte* van *Jehova* ook hier ter plaatſe in die beteekeniſſe van Gods *Gunſte* en Bermhertigheid werden opgevat. (3) Dog men merke hier ook aan, dat *God* ſyne *Gunſte* en Bermhertigheid aan geen *Sondaar* ter *Saligheid* bewyſen kan, dan in ſynen *Soone Jeſus Chriſtus*. En dat is de reden, waarom het *aangeſigte des Heeren* veeltyds werd genomen voor de *Chriſtus* ſelve, den Soone van ſyn Vriendelyk *Welbehagen*: Dit was eens de bede van *Moſes*. *Exod. XXXIII. vſ.* 15. *Indien uw aangeſigte niet mede gaan en ſal*, *en doed ons van hier niet optrekken*. En door dat aangeſigte verſtaat hy daar den *Engel*, in welkers *binnenſte* de *naam Jehova* was; dien de Heere te voren beloofd had, dat hy voor het Volk ſoude *henen ſenden*; en die ook elders word genaamd den *Engel van Jehova's aangeſigte*, die het *Volk heeft behouden*. En, buiten twyfel werd ook hier op geoogd *Mal. III. vſ.* 1. alwaar God de *Vader* dus ſprekende word ingevoerd: *Siet ik ſende mynen Engel*, dat is, Johannes den Dooper, *die voor myn aangeſigte*, dat is, voor mynen Soon, *den Weg bereiden ſal*; want aanſtonds volgd 'er op; *ende ſnellyk ſal tot ſynen Tempel komen*, *die Heere*, *dien gy lieden ſoekt*, *te weten*, *den Engel des Verbonds enz.* Immers Paulus noemd den Soone uitdrukkelyk *het Beeld des onſienelyken Gods: het afſchynſel van Gods Heerlykheid*, *en het uitgedrukte Beeld ſyner ſelfſtandigheid:* dermaten, dat *een iegelyk die den Soon geſien heeft*, *ook den Vader heeft geſien*. En ſekerlyk in dien ſin kan *hier* ook *het aangeſigte des Heeren* voor den *Soone* werden genomen. A. *Hy doe ſyn Aangeſigte over u ligten.* Koloſ. I. 15. Hebr. I. 3. Joh. XIV. 8. 9.

ב Nu ſal het niet moeyelyk te bevroeden ſyn, hoe dat de *Heere ſyn aangeſigte* over ſyn *Volk doed ligten.*

α Namentlyk die ſelve *Soon* van God, die ſyn *aangeſigte*, en den *Engel ſynes aangeſigtes* is, die koomd ons ook voor als een *Ligt*. Dat was de Swaane-ſang van *David* 2. *Sam. XXIII. vſ.* 4. *Hy ſal ſyn gelyk het Ligt des morgens*, *wanneer de Sonne opgaad:* Hy is de *Sonne der Geregtigheid*, onder wiens vleugelen geneſinge is te vinden. Een Ligt tot Mal. IV. 2.

ver-

verligtinge der Heidenen. Het Leven en het Ligt der Menschen; een Ligt, dat in de duisternisse schynd.

β. En soo is dit dan den *wensch* der *gezegende Priesteren*, dat

1. Jehova dese *Sonne der Geregtigheid* over syne Kerke; en over de Ziele van ieder *Geloovige* in het bysonder wil doen opgaan: om alle *duisternissen* van *sonde*, van Ziels *verblindinge*, van *vreese* en *droefheid* te verdryven, en een *Ligt* van Saligmakende *kennisse*, *Geregtigheid*, *Heiligheid*, *Blydschap* en *Vertroostinge* te verwekken. Een *wensch*, die God aan syne Kerke soo vervuld heeft, dat Paulus daar van konde seggen II. Cor. IV. vs. 6. *God, die gesegd heeft, dat het ligt uit de duisternisse soude schynen, is de gene, die in onse herten geschenen heeft, om te geven verligtinge der kennisse der Heerlykheid Gods in 't aangesigte Jesu Christi*: Soo dat de Bedienaars van het *Euangelium* nu allen Sondaren
Eph. v. 14. konnen toeroepen: *ontwaakt gy die slaapt, ende staat op uit den dooden, ende Christus sal over u ligten.* En dit was het dat *Petrus* eens te ken-
2. Pet. I. 19. nen gaf, door het *aanligten van den dag*, en *het opgaan van de Morgensterre in de herten der Geloovigen.*

2. Het is ook om en in dien *Soone*, dat de *Heere* syn *Aangesigte over syn Volk doed ligten*, in syne *gunste*. En in dien sin ontmoeten wy menigmalen die Spreekwyse in het Heilige Woord. Soo segd *David* onder anderen *Ps. CXIX. vs.* 135. *Doe uw aangesigte ligten over uwen knegt, ende leert my uwe Insettingen.* Eene *spreekwyse* die van de *Menschen*, en wel bysonderlyk van de *Grooten* is ontleend, dewelke, wanneer sy iemand *versmaden*, het *aangesigte* van hem *afwenden*, of hem met een *donker* en *stuurs gesigt* aanschouwen, en wanneer sy in tegendeel iemand *agtinge* en *liefde* toedragen, denselven met een *helder*, *vrolyk* en *vriendelyk wesen* aansien, soo dat 'er als een heuglyk *ligt* van de oogen afstraald. Soo segd *Job* eens van den staat syner voorspoed *Cap. XXIX. vs.* 24. *Lachte ik hen toe, sy en geloofden het niet enz.* Even soo werd ook *God* gesegd syn *aangesigte*, wanneer hy *toorend*, te *verbergen*, of *tegen den Sondaar te setten*; en wanneer hy *gunstig* is, syn
Lev. XVII. 10. *aangesigte te doen ligten.* Immers indien, naar het seggen van *Salomo*, *in het ligt van des Konings aangesigte het leven is*, daar de *Koning* niet
Spr. XVI. 15. meer, dan een vergankelyk *Mensche* is, hoe veel te meer mag men dit seggen van den *Koning der Koningen*, den *Hoogen* en *Heerlyken* God, in wiens *gunste* en *vriendelyk aangesigte het leven* en alle *Heil* te vinden is.

3. Als dan *Aäron* en syne *Sonen* seiden: *de Heere doe syn aangesigte over u ligten*, soo wenschten sy, dat de *Heere* syne *gunste* en goedertierenheid aan syn Volk wilde *openbaren* in den *Sone syner Liefde* en synes *welbehagens*, ten einde alle *zegeningen* en Saligheden, ja de *geregtigheid* en het *Leven in Christus* aan syne *Gezegenden* ten deele vallen; even als
Dan. IX. 17. *Daniel* ook soo eens bad, als hy seide: *Heere, doe uw aangesigte ligten over uw Heiligdom, dat verwoest is enz.*

B. *Ende zy u genadig.* Ja in dien selven Soone Gods wenschen sy des Heeren Volk ook *Genade* toe, wanneer sy seggen. *En hy sy u genadig.*

א. De *Genade Gods* is eigentlyk syn *goedertieren* wil, die in syne *Liefde* gaat ontrent *sondige* en onwaardige Schepselen, om deselve hunne *sonden* te *vergeven*, van de verdiende *straffen* te verschoonen, en tot syne *Gemeinschap* toe te laten. Geen *Sondaar* kan, na den *Val*, *behouden* worden, dan door
Ps. LI. 3. loutere *Genade. Zyt my genadig O Godt! naar uwe goedertierenheid: delg myne overtredingen uit naar de grootheid uwer barmhertigheden.* Die *Genade*
Rom. XI. 6. *Gods* sluit alle Menschelyke *waardigheid* en verdiensten uit: *want soo het uit Genade is*, segd Paulus, *soo en is het niet meer uit de werken enz.* De
Joh. I. 17. 14. 16. verdienende oorsaak aller *genade*, staat 'er, *is door Jesum Christum geworden:* en *uit syne volheid ontfangen wy alle Genade voor Genade.* En daarom *grooter*
Eph. I. 6. 7. *wensch* kan 'er over *Sondaren* niet gedaan worden, dan dese: *De Heere zy u genadig*, namentlyk in synen *Sone Jesus-Christus*, *in welken wy hebben de*
Eph. II. 7. *Verlossinge door syn Bloet, namentlyk de vergevinge der misdaden naar den rykdom syner Genade: door welke hy ons begenadigd heeft in den Geliefden.* Paulus

ge-

gewaagde daarom eens van den *Rykdom van Gods Genade door de goedertie-
renheid over ons in Chriſto Jeſu: door welken wy hebben toeleidinge door het ge- Rom. v.
loove tot deſe Genade, in welke wy ſtaan, ende roemen in de hope der heerlykheid 2.
Gods. En hy *begind* en *beſluit* ſyne *Brieven* al doorgaans met deſe en dier- Rom. i.
gelyke ſpreuken. *De genade onſes Heeren Jeſu Chriſti zy met u allen. De* 7.
genade onſen Heeren Jeſu Chriſti zy met uwen Geeſt, Amen. Rom.
ב. Dat deſe *tweede Zegen* haare betrekkinge heeft op *God den Sone* ſtelden ook xvi. 24. Gal. vi.
de *Oude Kerken-Leeraren* buiten allen twyfel, onder welke ſig ſekere 18.
Theodoretus in deſe woorden uitlaat: *De tweede zegen voorſpeld ons de komſte
van onſen God en Saligmaker: want de Menſchwerdinge onſes Gods en Saligma-
kers is vol van genade en Barmhertigheid, dewyl hy ons onſe Verſoeninge met
God heeft verworven.*

Met geen minder grond van ſekerheid konnen wy den volgenden en *derden* III. *De*
Zegen aanmerken, als betrekkelyk op den *derden Perſoon* van het aanbiddelyk *Zegen*
Eeuwig Weſen; als 'er geſegd word: *De Heere verheffe ſyn aangeſigte over u,* *van*
en geve u vreede. Jehova.

H. Geest

Het *eerſte Lid* van deſen laatſten *Zegen* koomd wel in het *hooftſakelyke*
met den *even voorgaanden* over een; dog egter met dat *onderſcheid*, dat hier A. *Hy*
nu van eene *Verheffinge* van des *Heeren aangeſigte* gemeld word; het welke *verheffe*
niet duiſterlyk te kennen geefd, dat ſy wenſchen dat het *Ligt ſynes aange-* *ſyn aan-*
ſigtes en de *Sonne der geregtigheid* hoe langs hoe *hooger klimmen* mogte, en *geſigte*
ſyne *ſtralen meer en meer* naar alle *Oorden* mogte verſpreiden. En dit mag *over u.*
met reden aan den *Heiligen Geeſt* werden toegeſchreven, dien *God der Gena-
de* die beloofd was *Zach. XII. vſ.* 10. en die de Genade Gods in ſynen Sone
Jeſus Chriſtus aan den *Sondaar* toebrengd, inboeſemd, en tot haare volko-
menheid doed *opklimmen*; want als deſen *Geeſt* werd *uitgeſonden, ſoo wer-* Pſ. LIV.
den de Geloovigen *geſchapen en herſchapen.* Gelyk dan de *Soon* des *Heeren* 29.
aangeſigte over de ſynen *doed ligten*, ſoo *verheft de Heilige Geeſt* dat *aangeſigte*
des Heeren wanneer hy *volmaakt* en voltooid, en alle de weldaden van het Joh. xv.
Verbond der *Genade* aan de herten der Geloovigen kragtdadig *toepaſt*, als ſyn- 16. 26.
de de *Trooſter*, de Leids-man en Leer-meeſter van des Heeren Volk. B. *Ende*

En wat kan het *gevolg* van die werkinge des *Heiligen Geeſtes* anders ſyn, *geve u*
dan *Vreede*; gelyk 'er ook eindlyk word bygevoegd: *en hy geve u Vrede.* *Vreede.*

א. De *Vrede*, plagten de *Hebreen* te ſeggen, is de *Hooftſomme* van alles
Goeds; ſoo dat ſy, by het *uitgaan* uit hunne *Synagogen*, met deſe woor-
den hun *afſcheid* namen: *Hy die den Vrede maakt in ſyne hoogten, die* Jeſ.
geve ook Vrede over u, en over geheel Iſraël, Amen! Schoon het vlee- xxvii. 5.
ſchelyk Iſraël door deſen *Vrede* enkelyk een *lighaamlyk* welvaren ver- Rom. LI.
ſtaat, ſoo voegd het ons hier op een *Geeſtelyker Vrede* te denken. 24.
(1) De *Vrede* met *God* door *Meſſias*, wiens *ſterkte* wy *aangrypen, om
Vrede met God te maken:* want het *werk der geregtigheid ſal Vrede ſyn*,
ſegd Jeſaias XXXII. vſ. 17. (2) van *binnen Vrede* met ons eige *gewiſſe*,
die *Vreugde* van *Gods Heil*, waar door de *Vrymoedige Geeſt* Gods Kinderen
onderſteund. (3) Van *buiten Vrede* met alle *Menſchen*, en in het byſonder on-
der den dag des *Nieuwen Teſtaments* onder alle de *Volkeren*, *Joden en Heide-
nen* te ſamen; agtervolgens de belofte *Jeſ. LVII. vſ.* 19. *Ik ſcheppe de
Vrugt der lippen Vrede, Vrede den genen, die verre ſyn, en den genen die naby
ſyn, ſeid de Heere, ende ik ſalſe geneſen.* En van de *vervullinge* ſprak Pau-
lus *Eph. II. vſ.* 14. 17. als hy daar ſegd, *Jeſus is onſe Vrede, die Joden
en Heidenen een gemaakt heeft: ende komende heeft hy door het Euangelium
Vrede verkondigd u, die verre waart, ende dien, die naby waren.* Het is wel
ſoo, dat de *Sone Gods* alle dien Vrede heeft aangebragt; waarom ook de
Engelen by ſyne *Geboorte* konden juichen *Vrede op Aarde*; maar het is
de *Geeſt* evenwel, die eigentlyk dien *Vrede werkt* en *toepaſt*; ſoo dat ons Luc. ii.
het *Koninkryke Gods werd Geregtigheid, Vrede en Blydſchap door den Heili-* 14.
gen Geeſt. En Paulus kan Gal. V. vſ. 22. onder andere *Vrugten des* Rom.
Geeſts ook den *Vrede* tellen. xiv. 17.

ב Wat een *dierbaar* goed deſe *Geeſtelyke Vrede* zy, en met hoe veel reden, datſe
over des *Heeren Volk* moet *gewenſcht* worden, blykt genoegſaam daar uit,
dat de *Apoſtelen* in het *aanvangen* en *ſluiten* hunner *Brieven* van dien *Vrede*,

B 2 ſoo

1. Kor. I. ſoo wel als van de *Genade* hebben gewag gemaakt, wanneer ſy onder ande-
3. ren ſeiden, *Genade zy u ende Vrede van God onſen Vader, en den Heere*
Rom. XV. *Jeſu Chriſto. De God nu der hope vervulle u heden met alle blydſchap en-*
13. *de Vrede in 't geloven enz. De Heere nu des Vredes ſelve geve u Vrede*
2. Theſſ. *alle tyd, in allerlei wyſe.*
III. 16. I. Soo *zegenden* van ouds *Aäron en ſyne Soonen* het *Volk des Heeren.* Maar
Toepaſ- die *Prieſteren* en in het byſonder de *Hogepriëſter* was een *Voorbeeld*
ſinge. van dien *volmaakteren Hogepriëſter Jeſus Chriſtus*, dat *zaat Abrahams, in*
Gen. XII. *wien alle Volken der Aarde ſouden gezegend worden:* in ſoo verre, dat al
3. XXII. *wie ſig zegenen ſal op aarde, die ſal ſig zegenen in den God der waarheid.*
18. Die *alle ſyne beloften in Chriſtus ſal maken Ja en Amen.* Die *Jeſus* is de
Jeſ. LXV. *Hogepriëſter der toekomende goederen*, die ſyne *Bedieninge* met *Zegeningen*
16. en *Salig-ſprekingen aanving*; dieſe ook met *Zegeningen beſloot*, en tot ſyne
2. Kor. I. Leer-en Lievelingen ſeide, *Vrede laat ik u enz.* die van deſelve met *Zege-*
21. *ningen* ſyn *afſcheid* nam: *want ſyne handen opheffende, zegende hy hen:*
Matth. V. *en het geſchiede als hyſe zegende, dat hy van hen ſcheidde, ende wierd opge-*
3--11. *nomen in den hemel:* daar hy nu *ſit aan de regterhand ſynes Vaders*, *om*,
Joh. XIV. niet alleen, *voor ons te bidden*; maar om van daar ſyne *Zegeningen* en
27. *heil-goederen* op ons *neer te ſenden.*
Luc. XXIV. 50. II. Maar als hy in de *hoogte is opgevaren*, ſoo heeft *hy 'er ſommige gegeven*
51. *tot Apoſtelen, ſommige tot Propheten, ende ſommige tot Euangeliſten, ende*
Rom. *ſommige tot Herders ende Leeraars, tot de volmakinge der Heiligen, tot*
VIII. 34. *het werk der bedieninge, tot opbouwinge des Lichaams Chriſti.* En, ge-
Eph. IV. lyk wy reeds gehoord hebben, hoe de Apoſtelen hunne Gemeintens ze-
11. 12. genden, ſoo is dit ook nog het werk en de pligt der *gemeene Leeraren*
in *Gods Kerke*, dewelke niet alleen het *Volk des Heeren* den *Weg des*
1. Petr. II. *Levens* hebben aan te wyſen, en te leeren, *God te vreeſen, en den Ko-*
17. *ning te eeren*; maar ook het ſelve in den *name des Heeren* te *Zegenen*,
en al wat *heilſaam* is, naar Ziele en Lighaam toe te *bidden.*

III. En gelyk wy ſulks dikwylen doen, ſoo vinde ik my *nu* daar toe ten uiterſten genegen, daar wy den blyden dag hebben mogen ſien, op welke Syne HOOGHEID en Syne KONINKLYKE Egtgenoote hunne plegtige Intrede by ons hebben gedaan. Een *Vorſt* en eene *Vorſtinne*, welker *Vaderen* ons *Vaderland* en de *Proteſtantſche* Kerke ſoo vele en ſoo weſendlyke Voordeelen hebben toegebragt, dat de Gedagteniſſe daar van niet ſal ſterven, ſoo lang de *Dankbaarheid* by ons niet geheel *geſtorven* is; ſoo lang ons *Volk* een *Volk* ſal ſyn; en ſoo lang 'er in het ſelve onpartydige *Liefhebbers* van de *Vryheid*, en van den *Godsdienſt* ſullen weſen. *Een Vorſt* en eene *Vorſtinne*, van welke wy ons, met reden, *deſelve edelmoedige* Genegentheden en Weldaden, ſoo ontrent den *gemeenen Staat* van *Land en Kerke*, als ontrent den Welſtand van deſe *Stad en Burgery* in het byſonder, beloven konnen: als ſynde te regt een *Soon* en eene *Dogter der Edelen*, door welker verhoginge *een*
Pred. X. *Land*, volgens het ſeggen van *Salomo*, kan *gelukkig* worden.
17. Hoe ſoude dan onſe *Mond* op deſen *dag* niet ſyn *opengedaan*, en ons *Herte* niet *uitgebreid* weſen, om *Zegeningen* en Heil-wenſchen overvloediglyk uit te ſpreken?

A. Wy *wenſchen* dan (en ach! dat de *God des Hemelſch* onſe wenſchen *verhooren* en *vervullen* mogte!) *Wy wenſchen*, Doorlugtigſte PRINS en Koninklyke PRINCESSE, dat *de Heere u Zegene en u behoede* (1) hy Ze-
Pſ. XXI. 3. gene u naar Ziel en Lighaam beide. *De Heere geve u uwer herten*
Deut. *wenſch. Hy zy met u, in alles, wat gy doed, en in alles, waar aan gy u-*
XXVIII. 8. *we handen ſlaat.* Hy vervulle aan uwe HOOGHEDEN den wenſch,
1 Kon. I. welke *Benaja*, de Sone *Jojada* over *Salomo* den *Sone Davids* dede, na-
37. mentlyk dat ſynen *Throon grooter mogte worden*, dan die van ſynen *Vader.*
De Heere Zegene u met Vorſtelyke *Kinderen*: op dat uw Doorlugtig *Huis*, ten goede van de Nakomelingſchap, *gebouwd* worde. *De Heere*
Ruth. IV. 11. 12. *make de* PRINCESSE *als Rachel en als Lea, die beide het Huis Iſraëls gebouwd hebben, en uw Huis zy als het Huis van Perez.* (2) *De Heere behoede uwe* HOOGHEDEN voor alle ongevallen, en *beware u als het*

ſwarte

ſwarte ſynes oogen-appels. Hy behoede u voor den ſchrik des nagts, *voor den* Pſ. xvii.
pyl die des daags vliegd enz. en ſchoon 'er *duiſend aan de zyde* van Syne 8.
HOOGHEID *vielen*, *en tien duiſend aan ſyne regterhand*, dat het ſyne *oogen* Pſ. xci.
onbeſchadigd mogen *aanſchouwen. De Heere bekroone u met ſyne* Goddely- 5–7.
ke *Godgunſtigheid*, *als met een rondaſſe.* (3) *De Heere doe ſyn aangeſigt* Pſ. v. 13.
over u ligten, *en zy u genadig.* Hy make u Deelgenooten van de *Saligheid*,
die ſyn *Soon* heeft te weeggebragt, en betoone ſig aan u een *verſoend* God
te ſyn, in den *Sone ſyner Liefde.* (4) *De Heere verheffe ſyn aangeſigt over u*,
ende geve u Vreede. Hy *ſtorte* ſyne *Liefde in uw herte uit door den Heili-* Rom. v.
gen Geeſt. Dat die *Geeſt* uwe *herten* make tot *Tempelen* ſyner inwoninge, en 5.
deſelve *neige* om den *Heere te vreeſen*, en uwe *Eer* en *Heerlykheid in het* Openb.
nieuwe Jeruſalem in te brengen, om een *Voedſterheer* en eene *Zoogvrouwe van* xxi. 24.
Gods Kerke te ſyn. (5) Dat ſal u een *geruſt gewiſſe* geven; en de *Vreede Gods*, Jeſ. xlix.
die alle verſtand te boven gaat, *ſal uwe herten en ſinnen bewaren in Chriſto Jeſu:* 23.
Ja ten opſigte van de *Menſchen*, ſuld gy u, *in groote Vreede*, *konnen verluſti-* Phil. iv.
gen: want *als iemands wegen den Heere behagen*, *ſoo ſal hy ook ſyne vyanden* 7.
met hem bevredigen. Soo doe u de Heere, ALDERDOORLUGTIGSTE Pſ.
VORST en KONINKLYKE PRINCESSE, en *hy doe nog meer daar* xxxvii.
toe, naar den rykdom ſyner *Algenoegſaamheid*, op dat het u *welgaa* in de 2.
tyd en in de *Eeuwigheid!* Spr. xvi.

B. Maar *hoe ſoud ik uwer vergeten*, Myne dierbare Toehoorders, en voor al 7.
die tot deſe *Gemeinte* behooren? hoe! ſoud' ik myn *Zegenend'* en welwen-
ſchend' *herte* ook over u niet uitſtorten? *eer ſal myne regterhand haares ſelfs* Pſ.
vergeten, *en myne tonge aan myn gehemelte kleven*, *dan dat ik aan u niet en ſoude* cxxxvii.
gedenken. 6.

Wy wenſchen u geluk met uwen *nieuwen Heer*, en *Genadigſte Vrouwe*;
welker dappere *Voorvaderen* uwe *Vaderen* meer als eens *gered* hebben uit
de handen van *vreemde Heeren*, die ſy al zugtende moeſten *dienen:* Wy
wenſchen, dat uw *Gemeene-beſt*, onder ſulk eene gewenſchte *Beſtieringe* en
Beſcherminge, in allen opſigte zy *gezegend*; en dat gy onder deſelve als
vreedſame en goede Ingeſetenen *een ſtil en geruſt leven moogd leiden in alle* 1. Tim.
Godſaligheid ende Eerbaarheid. De Heere zegene u en uwe Kinderen na u tot in ii. 2.
lengte van dagen. Wel moeten ſy varen die u beminnen: Vreede zy in uwe veſtin- Pſ. cxxii.
gen; *Welvaren in uwe Paleiſen.* Op dat voortaan *Eere in onſen Lande woone.* 6. 7.
Dat de *Goedertierendheid en Waarheid malkanderen op uwe Straaten ont-* Pſ. lxxxv.
moeten; *dat Geregtigheid en Vreede malkanderen kuſſen*; *dat de Waarheid* 10.
uit der aarde ſpruite, *en Geregtigheid van den Hemel neder ſie. Dat de Heere* Pſ. lxxxv.
het goede geve en uw Land ſyne vrugt geve. De *Gedagteniſſe van den naame des* 11-13.
Heeren en ſyne ſuivere Godsdienſt blyve nog lang in het midden van u be- Exod. xx.
veſtigd, op dat de Heere even daarom *tot u kome*, *en u zegene.* 24.

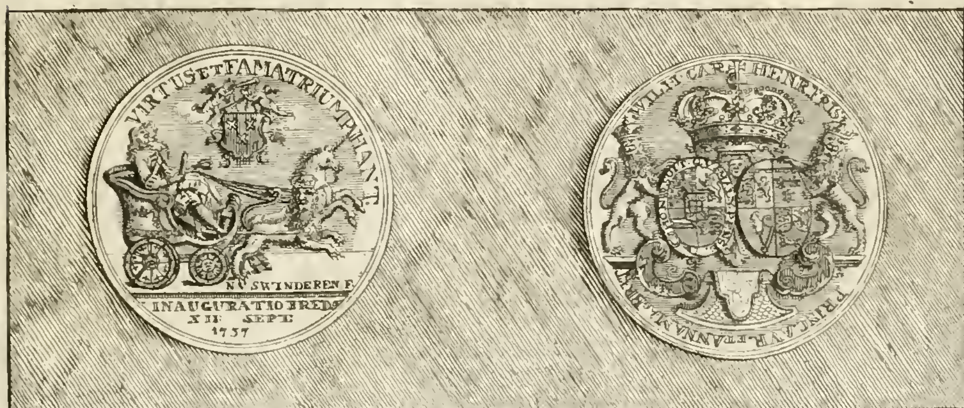
IV. Soo konnen wy VORSTELYKE PERSOONEN en het *Volk* wel
Zegenen; maar wy ſyn evenwel niet *magtig* de *Heilgoederen* aan u te ſchenken.
Die plant en is niets, *nog die natmaakt is iets*; *maar het is God alleen die den Ze-* 1. Kor.
gen en den Waſchdom geven moet. En daarom, *gelyk de oogen der Dienſtknegten ſyn* iii. 7.
op de handen hunner Heeren; *en de oogen der Dienſtmaagden ſyn op de handen haa-* Pſ.
rer Vrouwen; ſoo moeten *onſe oogen op den Heere ſyn*, *tot dat hy ons genadig zy.* cxxiii. 2.
En een ieder onſer moet ſyne Ziele tot dien God opheffen, en ſeggen: *Och!* Pſ.
Heere geef nu heil, *Och Heere geef nu voorſpoed.* cxviii.

V. Maar ſullen wy *Zegen* van den *Heere wagten*, ſoo moeten wy ons als regte 25.
voorwerpen van ſyne *gunſte* en van ſyn heilig welbehagen aanſtellen. *Indien* Pſ. lxvi.
wy met ons herte naar ongeregtigheid ſouden ſien, *de Heere en ſoude ons niet horen.* 18.
Indien wy de *ydelheid* en de *Begeerlykheden* deſer *Weereld* ſouden nahoereren;
indien wy ons aan ſondige *ſorgeloosheden* ſouden overgeven, en *ons ſelven in ons*
herte zegenen, *ſeggende*, *ik ſal Vreede hebben*, *wanneer ik ſchoon na mynes herten* Deutr.
goeddunken ſal wandelen; ſoo ſoude de Heere *ſyn aangeſigte van ons verbergen* xxix. 19.
enz. Ongelukkig ſyn immers die *Wereldſche* Menſchen, *welker deel in dit leven* Deut.
is: die hunnen *hoogſten Zegen* hier in het *Aardſche* en vergankelyke ſtellen. xxxii. 20.
Immers die dingen ſullen alle *vergaan*, en wy moeten in het korte *ſterven.* En
hoe *ongelukkig* ſoude dan dat ſterven, als wy hier buiten de *Gemeinſchap* van
den Drie-eenigen God ſouden geleefd hebben, ſonder aan de *Genade des*

2\. Kor. *Heeren Jesu Christi*, *de Liefde Gods des Vaders*, *en de Gemeinschap des Heiligen*
XIII. 13. *Geestes* te hebben deel gehad. *Wat sal het ons baten*, Myne Vrienden, of wy
alhier allen *overvloed* van uiterlyken *Zegen* hadden, en de *geheele Weereld had-*
den gewonnen, als wy schade souden moeten lyden aan onse kostelyke en onsterffely-
ke *Ziele.*
Ps. VI. En daarom wyl het *Heil des Heeren* alleen *naby is*, *den geenen die hem vree-*
LXXXV. *sen*; soo laat ons den *Heere soekken* met ons gansche *herte*, om die *Zegeningen*
10\. te erlangen, die *roest nog motte kan verteeren*; maar die daar *blyven tot in het*
Matth. *Eeuwige Leven:* om tegen een *Eeuwig Verderf behoed* te werden: om in *Chris-*
VI. 20. *tus te mogen gevonden werden: om by den Throon der Genade vergevinge onser sonden*
Joh. VI. te mogen vinden: om als *Kinderen Gods door den Geest Gods geleid* te worden:
27\. en *Vreede met God te hebben* door onsen Heere Jesum Christum; en *de Vreede*
Phil. III. *na te jagen met allen en de Heiligmakinge sonder welke niemand den Heere sien sal.*
9\. Hebr. IV. VII. Dan, *dan* sullen wy *zegen ontfangen van den Heere*, *en Geregtigheid van den*
16\. *God onses Heils: want de Heere*, staat 'er, *sal zegenen den genen*; *die den Heere*
Rom. *vreesen*, *de kleine met de groote*; *de Heere sal den zegen over u lieden vermeerderen*,
VIII. 14. Rom. V. *over u lieden en over uwe Kinderen:* want *God de Heere is een Sonne ende schild.*
1\. De *tydelyke Zegeningen* sullen u dan Zegeningen van *Gods regterhand syn*, en
Hebr. XII. blyken van syne *gunste*, en van *het ligt synes aangesigtes:* of loopt het u al *tegen*
14\. Ps. XXIV. in dese Weereld, soo suld gy door den *Geest des Geloofs* konnen seggen. *De*
5\. *Heere is myn Ligt ende myn Heil*, *voor wien sou ik vreesen: de Heere is myns le-*
Ps. CXV. *vens kragt*, *voor wien sou ik vervaard syn. Of my schoon een Leger belegerde*,
13\. 14. *myn herte en soude niet vreesen*, *of schoon een oorlog tegen my opstonde*, *soo vertrouw*
Ps. LIV. 12. *ik hier op. God is ons een toevlugt ende sterkte*; *hy is kragtiglyk bevonden eene hulpe*
Ps. XXVII. *in benaauwdheden. Daarom sullen wy niet vreesen*, *al veranderde de Aarde haare*
1--3. Ps. XLVI. *plaatse*, *en al wierden de Bergen verset in het herte der Zee.* De *Genade* van een
2\. 3. *Drie-eenig God* sal u in alles konnen *genoeg syn*, om met een Azaph te konnen
2\. Kor. seggen. *Wien heb ik nevens u in den Hemel*, *nevens u en lust my ook niets op der*
XII. 9. *Aarde. Beswykt myn vleesch ende myn herte*, *soo is God de rotssteen myns herten*, *en*
Ps. LXXIII. *myn deel in eeuwigheid.* Dat gunne den VORST ende VORSTINNE: dat
25\. 26. gunne een ieder onser de Drie-eenige *Jehova* Amen!

Na de Predikatie wierd gesongen de gehele LXVII. Psalm.

Ten einde de gedagteniſſe van deſen doorlugtigen en gewenſchten dag, by de late Nakomelingſchap mogte in geheugen blyven, hebben de Heeren van de *Magiſtraat* deſen *Gedenkpenning* laten ſlaan, dewelke

Op de voorzyde vertoond HAARE HOOGHEDEN te ſamen ſittende in een Triumph-wagen, beſpannen met een gekroonden Leeuw en een Eenhoorn, met dit omſchrift:

VIRTUS ET FAMA TRIUMPHANT.

De heldhaftige Deugd en luiſterryke Naam Zegepralen.

Boven de Triumph-wagen vliegen twee Trompettende Engelen, die het Wapen van *Breda* houden, by welke ſtaan de letters

S. C. SENATUS CONSULTO.

Volgens Beſluit van den Raad.

Onder ſtaat

INAUGURATIO BRÆDÆ XII SEPT. 1737.

Inhuldiging te Breda den 12 *van Herfſtmaand* 1737.

Op de agter-zyde ſiet men de Naamen en Wapenen van Syne Hoogheid WILHEM CAREL HENDRIK FRISO; en van Haare Koninklyke Hoogheid ANNA, KROON-PRINCESSE VAN GROOT-BRITTANJE.